

12

PHILOLOGIA.

N.

52380

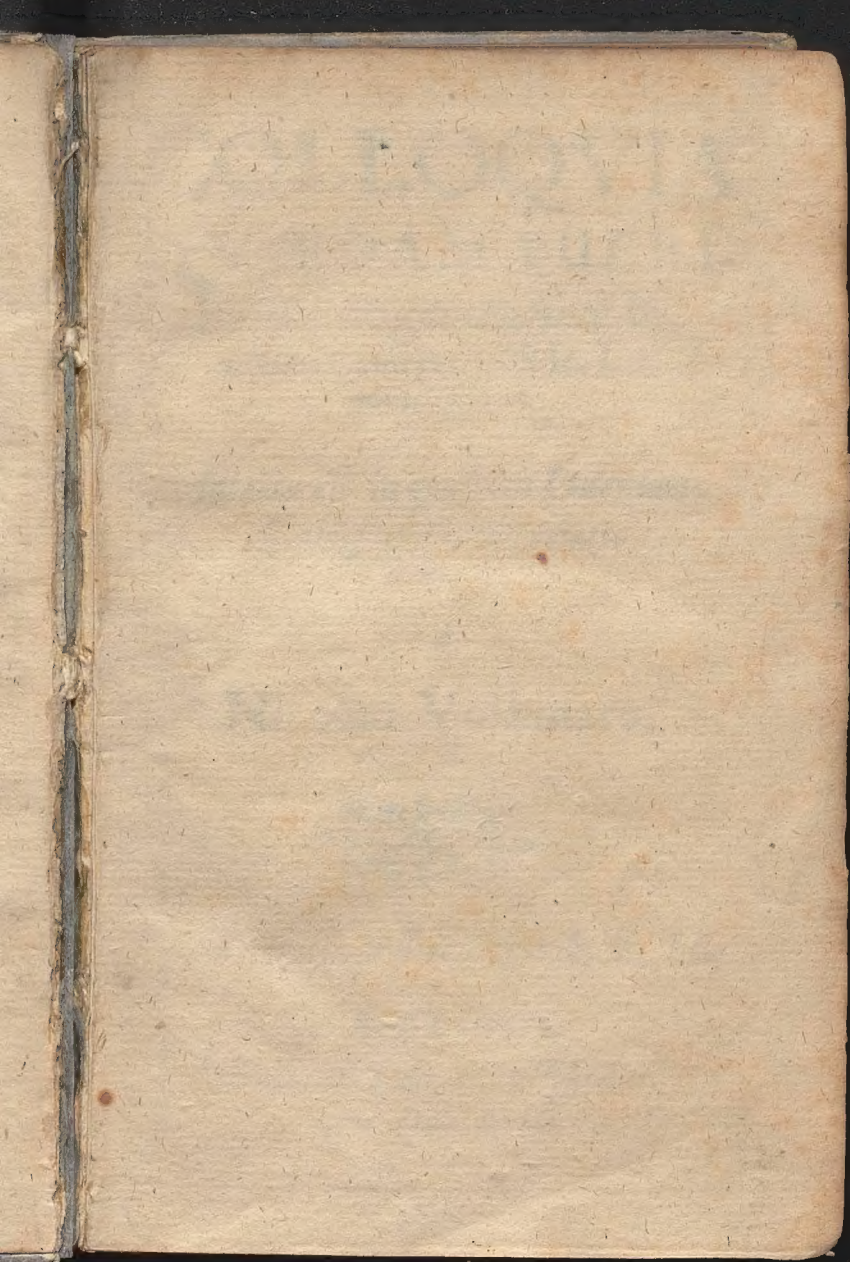
~~Gram. 553~~
pols.

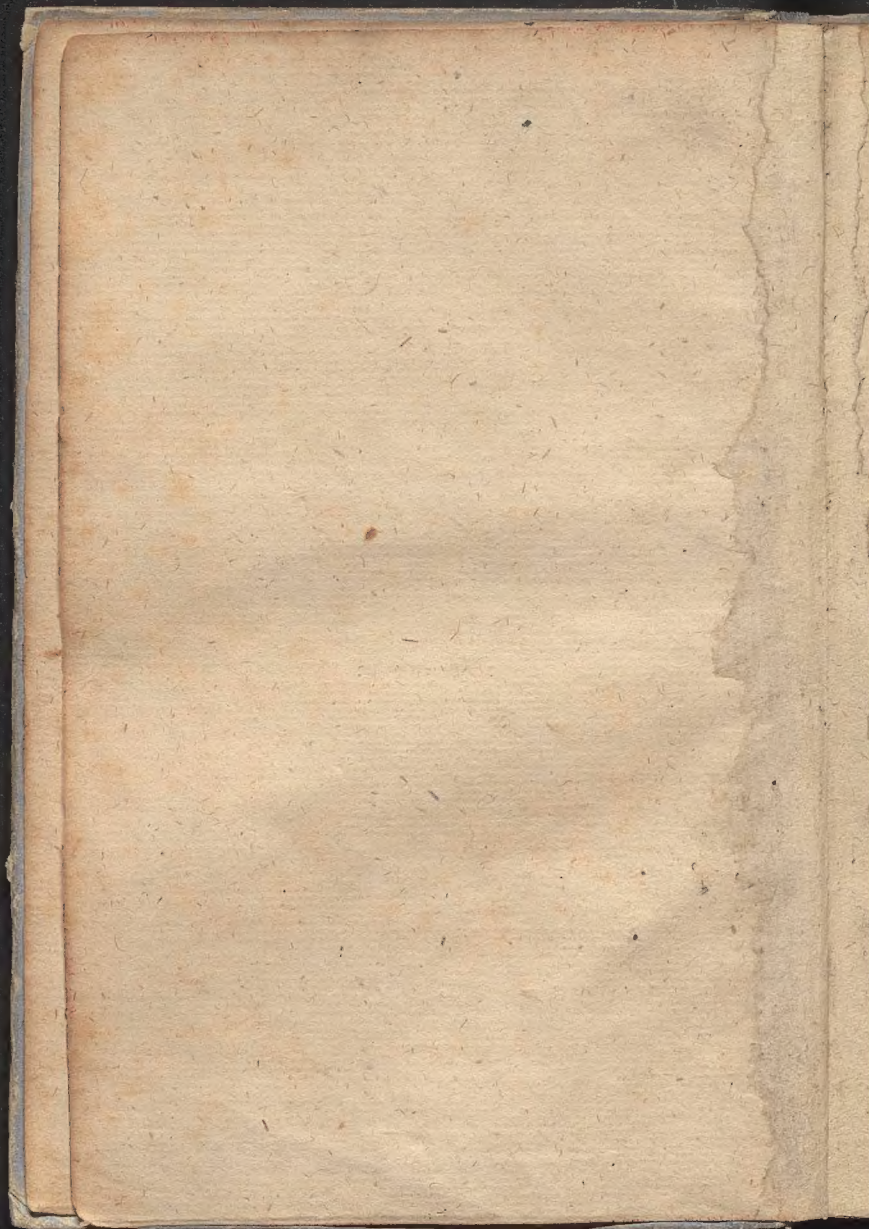
A. p.

14

7.3.

~~xx.~~ hi. 36

COLLOQVIA

QVÆDAM PUERI-

lia, latinogermanica Io.

achimii Camerarij, & Io. Lu-
dovici Vivis.

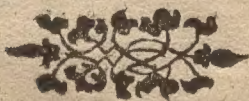
Adiecta est in gratiam Iuuentutis

Dantiscanæ interpretatio

Polonica.

d

Nicolao Volkmaro.

Cum Gratia & Priuilegio S. R. M.

DANTISCI.

Excudebat Martinus Rhodus.

M. DC. XIII.

COLLOVIA

O V ADAM PIERRE

Librairie de la Cour

Adm. de la Cour

52380
7

Nicolas Voltaire

Librairie de la Cour

DANTISCE

Librairie de la Cour

Adm. de la Cour

OPTIMÆ INDOLIS,
MAGNÆQUE EXPECTA-
tionis adolescentulis Michaëli Kerl
& Henrico Schuartzwald, patri-
cijs Dantiscanis, cæterisq; Polonicæ
linguæ Tyronibus, discipulis
suis charissimis S.

Vod in præfati-
tione Compen-
dij nuper à me
editi vobis erā
pollicitus, Adolescentes o-
ptimi, præstare pro virili co-
natus sum. Nam cum post
diligentem inquisitionem et
tiam ijs in locis, in quibus

20013 A 2 maxi-

maximè sperassem, inveni-
ri nihil posset, quod conati-
bus vestris accomodatum
videretur, nec consultum es-
set, vos vel dictando defati-
gare, vel etiam scribendo
tempus inutiliter & absque
aliquo profectu consumere:
hæc Camerarij colloquia cū
Dialogis Ludovici Vivis,
quos iam pridem in inferio-
ribus classibus didicistis, ex
consilio reliquorum præce-
ptorum in vnum libellum re-
degi, & Polonicam interpre-
tationem addidi, vt inde non
tantum præcepta Gramma-
tices

trices ad vsum transferre, verum etiam Polonicè loquendi formulis, tam in familiaribus colloquijs quam in confortio scholastico vsitatis, instrui possitis. Continent enim priora illa Camerarij Colloquia varias de varijs rebus interrogationes & respōsiones, quæ in quotidianis congressibus vsurpari vbiq; & à quibuscvis possunt. Posteriora verò Viuis scholasticis præcipuè inseruiunt, & præter vulgares loquendi formulas interdū etiam præclaras sententias, & insignes do-

strinas ad erudiendos puero-
rum animos, & formandos
illorum mores perquam ne-
cessarias & vtilis admixtas
habent. Nolui autem in hac
interpretatione mea vocibus
latinis & phrasibus supersti-
tiosè inhærere, easq; ad ver-
bum exprimere, Ineptum e-
nim hoc est & puerile, neque
etiam Polonicè loquendi ra-
tio talem interpretationem
semper admittit, verum ea
sum vsus libertate, quam an-
te me etiam alij in iisdē Col-
loquijs vel edendis vel ver-
tendis vsurparunt, & in pri-
mis

mis linguæ ac phrasium Polonicarum (quarum interdū duæ vel tres, interdum etiam quatuor vni germanicæ respondent) rationem habendam esse duxi, quod ad comparandam qualemcunque copiam vobis conducere debet. Singularem autem vocum propria ac genuina significatio pro lectione (Deo volente) satis superq; vobis indicabitur. His igitur puerilibus exercitijs si diligentem operā nauaueritis, non exiguam, vt spero, linguam hanc xercendi tam foris quam in schola

materiam habebitis. Quare,
tantillum hunc laborem me-
um vtilitati vestræ destina-
tum, boni consulite, & fami-
liares vobis has formulas tan-
tisper facite, donec succeden-
ti tempore, & Deo vires sup-
peditante, tertium etiam,
quod polliciti sumus, studij
vestri adminiculū vobis ad-
ornemus. Benè valete. Dan-
tisci, vj. Non. April. Anno
post milles: quingentes: no-
nagesimo quarto.

Nicolaus Volkmarus
Polonicae linguae
Præceptor.

INDEX COLLOQUI-
ORVM CAMERARII,
QVAE IN HOC LIBELLO
CONTINENTVR.

I. *Salutationes, Interrogationes, Compellationes.* pag. 1.

Gruß / Frage / Anrede.

Pozdrowienia / Pytania / rozmowy.

Gratiarum actiones, Responsiones.

Dank / Antwort.

Dziękowania / Odpowiedzi.

II. *Aliæ salutationes & Valedictiones.* p. 14.

Andere gruß vnd gesegenen.

Inße Pozdrowiania y żegnania.

III. *Petitiones & preces.*

Bitte vnd anlangen. p. 26.

Prošby y žádania.

III. *Inuitationes, Indicationes.* p. 36.

Laden / Ansagen.

Wezwánia/ Oznáymovánia.

V. Aliae interrogationes seu perconctationes & responsiones. p. 48.

Andere fragen vnd antwort.

Inſze pytánia / wywiadová-
nia/ y odpowiedzi.

VI. Ineptiae gestuum. p. 66.

Leppisch oder vnzierlich gepreng.

Blazeńskie á nieprzyſtoyne oby-
czáie álbo powagi.

VII. Colloquium varium. p. 74.

Mancherley geſprech.

Rozmowa o rozmaitych rze-
czách.

VIII. Alterius modi. p. 77.

Auff ein ander weiſe.

Inſzym ſpoſobem.

IX. Maestitiae & consolationis. p. 82.

Von Traurigkeit vnd troſt.

O Smutku y pocieſzeniu.

X. De Conuiuio. p. 84.

Von gaſtungen.

O bieſiedzie.

XI. De

XI. De vestimentis.

p. 97.

Von Kleidungen.

O Baciéich.

XII. Alia figura sermonis communis.

p. 102.

Anderer gemeiner weise zu reden.

Inby sposob pospolitey rozmowa.

XIII. Inuitatio vulgaris.

p. 105.

Gemeine einladung.

Weswianie pospolite.

XIIII. Seruitium damnosum. p. 106.

Von schädlichem dienste.

O Ruszbie škodliwey.

XV De Ferys.

p. 108.

Von Feiertagen.

O Swięciach.

XVI. Pompa nuptiarum.

p. 114.

Kirchgang/ Kösung.

Obchody weselne/ Gody.

XVII. Funeris exequiae.

p. 118.

Leiche/ Todten.

Obchody pogrzebne.

XVIII.

XVIII. *Nova bella.* p. 119.

Neue zeitung/ Krieg.

Nowiny o Woynie.

XIX. *Aliae locutiones.* p. 124.

Audere reden.

Inße rozmowy.

X. *De bello.* p. 129.

Kriegsrede.

Kozmowá o Woynie.

INDEX DIALOGO-
RVM. IODOCI. LVDO-
VICI VIVIS.

I. *Surrectio matutina.* p. 143.

Wenn man des morgens auff steht.

Gdy ráno wstawáig.

II. *Prima salutatio.* p. 149.

Der erste gruß.

Pierwsze pozdrowienie.

III. *Deductio ad ludum.* p. 155.

Einführung zur schule.

Wprowadzenie do školy.

IV. *Euntes in ludum literarium.* p. 157.

Die

Die in die Schule gehen.
Idący do Szkoły.

V. Lectio.

p. 163.

Vom lesen.

O czytaniu.

VI. Reditus domum, & lusus pueriles.
p. 165.

Vom heim kommen und Kinders-
spiel.

O przyścin do domu / y o igraniu
dziecińnym.

VII. Refectio scholastica. p. 172.

Von erlustigung der Schüler.

O żakowskiey ochłodzie.

VIII. Garrientes. p. 182.

Mancherley Unterredung / Plap-
peren.

Plotki rozmaite.

IX. De ambulatio.

p. 185.

Vom spazieren.

O przechadzce.

X. Scriptio.

p. 189.

Vom schreiben.

O pisanu

O piśmianu.

XI. Experimentum. p. 202.

Von vbung.

O ćwiczeniu.

XII. Emendatio scripturæ. p. 209.

Unterweisung im schreiben.

Poprawienie piśmá.

XIII. Vestitus & deambulatio. p. 215

Von Kleidung vnd spaziren.

O odzieniu y przechadze.

XIV. Schola. p. 224.

Von der Schulen.

O Szkole.

XV. Cubiculum & lucubratio. p. 229.

Von der Kammer / vnd nächst
chem studieren.

O komorze / y czytaniu przy
świecy.

XVI. Præcepta educationis. p. 234.

Von Kinderzucht.

O wychowaniu dzieci / albo
karności dziecinney.

PRIMVM

COLLOQVIVM.

Salutationes.	Grüß/	pozdrawienia
Interrogationes.	Frage/	Pytania.
Compellationes.	Anred/	Rozmowy/als bo mowy skim.
Gratiarū actiones.	Dank/	Dziękowania
Responsiones.	Antwort/	Odpowiedzi

S. Salve.	Gott grüße dich.
Saluus sis.	Bądź pozdrowion.
Iubeo te salvere.	pomaga Bog.
	W.M. moia służba.
R. Et tu salve.	Gott danke dir.
Salve vicissim.	Bog zapłać.
	Boże daj ci zdrowie.

S. Precor tibi pro speram fortunam.	Gott gebe dir glück.
Precor tibi felici- tatem à Deo.	Boże daj szczęście.
Deus bene vertat. quod agis.	pan Bog niech błogo- sławci przed siem wiecin tweemu.
Deus fortunet quod agis.	pan Bog niech dobro rzeczy sprawam twoo im.

B.

R: Idem

R. Idem tibi pre-
cor.

Grata est mihi tua
voluntas.

S. Saluum te adue-
nire gaudeo.

Incolumem te ad-
venisse lætor.

Lætor ex animo,
te saluū advenisse

Omnibus nobis
gratus est, & iu-
cundus reditus
tuus.

R. Credo.

Vestra humanitas,
singularem mihi
voluptatem af-
fert.

Danck habe.

Dziękuję.

Tegoć y ia tobie życze.

Dziękuję za te chęć.

Deiner zukunfft bin ich
von Herzen erfreuet.

Radem przysciu twoje
iemu.

Zdrowie twoie rad ws-
dze.

Jestem stego pocieszon
żes sie do nas nawroc-
cił.

Ich vernims mit freuden.

Dradoscia to słysze.

Ża te lasste barzo dzies-
nie.

S. Aduentum tu-
um diuinitus for-
tunari cupio.

Aduentum tuum
fortunante Deo fe-
licem esse cupio.

Wiß mir GOTT willkom-
men.

Witay.

Chwała Bogu / żes sie
we zdrowiu wrócił.

p. Boga chwale / żem
cie we zdrowiu o-
glądał.

R. Benigne

R. Benignè dicis.

Ita spero.

Faxit Deus.

Gott sey gedancke.

Bogu bądź chwala.

Tako Boże day.

S. Magnæ mihi vo-
luptati est adven-
tus tuus.

Magnam mihi vo-
luptatē afferit re-
ditus tuus.

R: Est quod grati-
as agam Deo.

Dei hoc est bene-
ficio.

Ich sehe dich gern.

Radem ci.

3 przyscia (z nawroce-
nia) twiego iestem
wielce pocieszon.

Gott sey lob!

Chwala (dzięką) Pa-
nu Bogu.

Darci to iest miłego
Boga.

S. In tempore ad-
uenis.

Oportunè ades.

Per tempus adue-
nis.

Perquam oportu-
nè ades.

R Quid ita verò?

Quamobrem?

Quid rei est?

Quid negocij est?

Du kômpest eben recht.

Przyśedleś prawie w
czas.

Trąfileś na słusny czas

Wieso? was ist der handel?

A czemu?

A iakoj to?

Co za przyczyna?

B 2

I Quan-

1. Quando aduenisti?	Wenn bistu herkommen?
Quando reuersus es?	Al tiedys przyshedł?
R. Modo, iam admodum.	Al tiedys sie nawrocil?
Iam dudum.	Nowlich / allererst.
Iam pridem.	Tera / Tiedawno / Dopiero / Dopieruczto.
Heri.	Vorlangst /
tertius.	Iuż dawno / jużci chwila.
Nudius quartus.	Gestern. Wczora.
quintus.	Ehege. tern / vor vier / fünf tagen.
Aliquantisper hic commoror.	Iuż to dzien trzeci / czwarty / piaty dzien.
Dies tam hic versus complures.	Ich bin schon ein gutt hie gewesen.
	Iużci ia tu chwile.

1. Qua fortuna usus?	Wie hat es auff der Reyse gängen?
Quæ fuit fortuna itineris?	Jato sie tam miel?
R. Mediocris sum usus fortuna.	Jato sie zdarzyla (po wiodla / bezesqua) droga?
	Es ist mir zimlich gängen.
	Tolerabi

Tolerabilis fuit ita-
tus rerum mearum
Ferendū est quod
accidit, & com-
mittendum Deo.
Longa esset narra-
tio.

Breuiter dici non
potest,
Breuiter explicari
non potest.

Tak wczas.

Nie na gorzej.

Ich muß gedult haben und
es Gott befehlen.

Jako pan Bog raczył.

Es wer viel darvon aus-
sagen.

Długoby o tym powie-
dzieć.

I. Quid sit?

Quid vales?

Vsque ne valuisti?

R. Rectè

Satis rectè } valui.

Non benè

Variè

Wie gehet es?

Jako sie ma?

Wol / Leidlich / Bbel / es ist
mir allerley begegnet.

} dobre.

Nialeni } tak wczas.

sie } le.

} rozmaicie.

I. Quid nuncias?

Quid affers, quod
gaudeamus?

Quid fers boni?

Was sagstu uns gutes?

Coś nam dobrego po-
wiedasz?

B 3

Quid

Quid noui appor-
tas?

Quid noui narras?

Quid apud vos
memoratur?

Quibus de rebus
maximè sermones
sunt?

Quid populus nar-
rat?

Qui in populo ru-
mores versantur?

Quid auditur?

R. Nil admodum.

Nihil ferè

Nihil omnino.

Nihil scio.

Nihil cognoui.

Nihil audiui.

Nihil quicquam
memorabile.

Nihil scio, quod
vos velle existi-
mem.

Was bringstu uns neues?
Cos nam nowego pos-
wiedasz? (przyno-
sisz?)

Was ist bey euch das ge-
schrey?

Co za nowiny wasz?

Co tam powiadacie?

Co tam dobrego sly-
chacie?

Nichts/nicht sehr viel.

Nic.

Nie wiele.

Żgola nic.

Ich weis nichts.

Nie wiem ja nic.

Ich hab nichts gehört.

(vernommen.)

Nicem nie slyszal.

Nichts sonderlichs.

Nic takowego.

Nic osobliwego.

Niemasz nic pamiet-
anego.

Nihil

Nihil magnoperè
dignum comme-
moratione.

Varia narrantur.

Mira feruntur.

Rumores apud nos
erant mirifici.

Varia feruntur, sed
in certo autore
omnia.

Nescias quid cre-
das, aut quibus
narrantibus fidem
habeas.

Non soleo noua
meis sermonibus
propagare.

Timidè narro au-
dita.

Non est tutum re-
ferre audita.

I. Quid apud vos
rerum geritur?
Quo isthic in loco
res sunt?

R. Mediocri in
loco.

Rectè sunt omnia.

Benè habēt omnia.

Niemas nie powiedział
ma godnego.

Man saget viel.

Wiele tam powiedział.

Dziwnie tam rzeczy
powiedzia.

Man sagt viel / weis nie-
mand wem zu gleu-
ben.

Tak tam tego wiele że
niewiedzieć komu po-
trzeba wierzyć.

Ich sag nicht gern viel ne-
wer Mähr nach.

Ja sie nie rad nowin
mi bawie.

Wie stehts bey euch?

Co sie tam o was dzieie

Also hin.

Tak wczás.

Wol / ohnetlag.

Wszystko dobrze.

Sine praeceptis	Niemas na co narzes
quærela uiuitur.	Kac/ (wtiskowac.)
Laboratur uehe-	Nicht sehr wol
menter.	Nie barzo dobrze.
Res difficiles sunt.	Barzo zle.
Res aduersæ sunt.	Nie po mysli sie dzies
Non satis res pro-	ie.
speræ sunt.	
Poterat esse fortu-	Es stehet/ das woll besser
na melior.	tichte.
Opranda erat for-	Zesloby sie lepiey.
tuna magis propi-	Zesloby sie szesście
tia.	lepse.

I. Habuisti ne co-	Ber ist mit dir kommen?
mitem in via?	Ktosz skoba przyshed?
Sunt ne comites ti-	A miales iakiego to
bi?	warzysa na drodze?

Quis aduenit tecū?

R. Frater	meus	Bruder/	Brat.	moy
Patruus		Better.	Stryi	
Auunculus		Ohem	Wuy.	
Cognatus		Freund	Krewny	
Propinquus		Verwanter.	Powinowaty.	
Affinis	uili	Schwager	szwagier.	
Popularis		Landsman	ziemet	
Ciuis				
Famulus		Diener.	Sluga	I Vnde
Minister				

I. Vnde advenis?	Wo kombstu her?
R. Ex Italia	A skad przychodzysz?
Ex Germania	Weischland/ Ze Wloch.
Ex Prussia	Deutschland. Ze Niemiec.
Patauio.	Preussen Ze Prus.
Lipsia.	Padua Ze Padwy.
Gedano.	Leipzig! Ze Lipska.
Regiomōte	Danzigt. Ze Gdańsk
	Königsberg z Krolewca

I. Quomodo advenis?	Wie bistu herkommen?
R. Nactus fui for-	A iako przybedl?
te vecturam.	Zu Wagen.
Vectura obligit,	Przyjechałem na wozie
	Crasla mi sie fura.
	na rydz
	przyjechałem wanie.
Aduēct9 sū [seddo	Zu Ross/
[equo	na koniu.
[pedes	Zu Fuß.
Aduenio [pedib9	prybedłem
	piechota

I. Quo tendis?	Wo wiltu hin?
	Dokadze chceš?
	(nryslis)?
Proficisceris ne	Wiltu weiter?
longius?	A chcešze daley?
	B 5 Mansu.

Manfurusne es a-
pud nos?

Hicne subsistes?

Quamdiu hic com-
moraturus es?

R. Proficiscor lon-
gius.

Erit mihi aliquan-
tisper hic com-
morandum.

Aliquantisper me
hic commoraturū
esse mecum con-
stitui.

Decreui aliquot di-
es hic remanere.

Aliquantisper hic
subsistam.

Non diu sanē.

Non longo tēpore

Dies duos (biduū)
tres (triduum)

quatuor (qua-
triduum)

octo (octidu-
um.)

Bleibstu hter?

Azostamiesz v nas?

Apomieszkaś co v nas?

Wie lang bleibstu hter?

Adlugo tu zostaniesz?

Ich ziehe weiter.

Jde (jade) dalej.

Ich gedenck eine zeitlang
hie zuverharren.

Muße tu nie co pomie-
ścić.

Wmieszleć / na chwila
sie tu zabawić.

Zerwam tu 3 dzień
albo kilka.

Nicht war lang.

Nie barzo dlugo.

Zween / drey / vier / acht
tage.

Przez dwa / trzy / czte-
ri / osm dni / (przez
tydzień.)

Dies

Dies } aliquot
Menses }

Einige tage / monat:
Przez kilka dni / (miesiacy).

Hic studijs operam
daturus sum.

Ich solte hie studieren.
Mam sie tu uczyć.

Missus huc sum
studiorum causa.

Mam sie tu w naukach obierać.

Dano (poslano) mi
tu naukę.

Operam
hic dabo { mercaturæ, lo-
gisticæ,
scripturis.

Hie sol ich bey einẽ Kaufman sein / rechnen / schreiben lernen.

Tu bede o Kupcá.

Wprawie sie w kupiectwo. Bede sie uczyć rachować / pisać.

I. Habes neliteras
ad aliquos (ad me?)

Hastu Brieff an jemand?
(an mich?)

A masz listy do kogo?
(do mnie?)

R. Literarum affe-
ro fasciculum.

Ich hab ein ganz bundel
brieff.

Mam listow cały snop
pek.

Attuli literas ad te.

Ich hab brieff an dich.

Mam list do ciebie.

Meus

Meus pater
 Mei parentes
 Mea familia
 te saluere pluri-
 mam iubent.

Mein Vater / meine El-
 tern / mein Geschlecht /
 laß dich freundlich
 grüßen

- Ocieś moy / Rodzice
 moi / Rodzina moja
 Kazali cie pozdrowić.
 Kazaliś sie klamać /
 słyszyś wie zalecac /
 zdrowie twoje nawies-
 dzić.

I. Vbi diuerteris?
 Vbi diuertisti?
 Vbi est diuersori-
 um, hospitium
 tuum?

Wo itegstu zur Herberg?
 A kedy maś gośpoda?
 Kedy leżyś (sto:ś) goś-
 spoda?

R. Adhuc quæro
 hospitium.

Ich hab noch keine herberg
 Jeszcze gośpody nie
 mam.

Nescio sanè, quo
 diuertendum sit.

Nie wiem / kedy gośpos-
 da mam naleść.

At nescio Inomē
 Non possū caupo
 indicare. Inis

Ich weiß nit wie der Wirt
 heißt. (zowa-
 gospodarza
 Niewiem / gospoda-
 iako / rzowr dzies-
 ia.

In Regione

In regione longa;
est domus ad An-
serem.

Olorem
Equuleum
Rosam.

In der langen gassen ist die
Herberge zur Gans/
zum Schwanen/ zum
Rößlein/ zur Rosen-
Da dlugrey vlicy jest
gospoda v Gesi/ v
Labecia/ v kointa/
v Rożey.

I. Eane quod me
vis?

Visne aliquid præ-
tereā?

R. Nihil nunc est,
quod sciam.

Habeo mandata ad
te.

Est, quod tibi ex-
ponam.
indicem.
demonstrem.
significem.

Est quod te orem.
Velim te oratum.
Peto a te.

Wittu sonst etwas?

A chceszcie ieszce co?

Nichts auff diß mahl.
Ni wiem teraz nic.

Ich hab dir etwas zusagen/
dich zu berichten.

Mam ci nieco roszazac
powiedziec/okazac
oznaymic.

Ich wolte dich gebeten ha-
ben.

Mam cie o co prosyć.

SECUNDVM COLLO.

quium.

Alia

*Alie Salutationes, Valedictiones, & Res-
sponses.*

Andere gruß/gesegene/vñ Antwort.
Inße pozdrowienia/żegnania / y
Odpowiedzi.

S. Salve.

Gott grüße dich.

Pomaga Bog.

Cupio tibi felici-
ter illucescere hūc
diem

Ein guten Morgen:
guten Tag.

Dobry dzień.

Precor Deum, vt
hunc diem tibi ju-
cundum esse velit.
Prosperè tibi abire
hunc diem opto.

Day wam Boże dobry
dzień.

Day Boże / abyć ten
dzień był szczęśliwy

Deum precor, vt
placida hæc vespe-
ra sit.

Ein guten Abend / gute
Nacht.

Dobry Wieczór.

quieta nox ob-
tingat.

Dobra noc. (noc.

Day wam Boże dobra

Hujus anni initi-
um, & totum reli-
quum tempus cu-
pio fortunari tibi
à Deo.

Ein gutes Jahr.

Day ci (wam) Boże
szczęśliwe nowelato:

Deum

15.

Deū oro, vt hunc
annum vertentem
& deinceps quam
plurimos prospe-
re & ex animi tui
sententia abire ju-
beat.

R. Et tu salua-
Idem eueniat &
tibi
Largiatur Deus fe-
licitatem nobis o-
mnibus

Panie Boże day / abyś
(roam) ten nowy rok
y wshytki inſe potoz
mneczasy były ſzcze-
śliwe.

Got grüß dich auch.
Dziękuję.
Tego cy tobie żyje.
Day to Bożenam
wshytkim.

I. Quomodo es
acceptus?

R. Bene
Male
Tollerabiliter
Sic fatis
Recte

Wol/
Wiel.
Leidlich
ähnlich / so hin.
Recht wol/

Wie hat dir's gungen?
Jakos sie miał?
Jako cie czestowano?

Dobrze.
Zle.
Nienagorzey.
Tak wczas.
Prawie dobrze

I. Dormiuiſtine ſa-
tis?

Satisne commodē
quieuiſti?
R. Placidiſſimē
quieui.

Wie haſtu die Nacht ge-
ſchlaffen?
Alia kożes ſpał tey noc,
Gar wol.
Spałem prawie do-
brze / czyscie.

Parum

Parum dormiui.

Wenig.

Malom spal.

Ante lucem primum experre-
tus fui.

Ich bin nicht erwacht bis
an den Morgen.

Nie ocucilem (ockna-
lem) aż w samo świs-
tanie.

Aliquantisper som-
num capere non
potui.

Ich konnte lang nie schlaf-
fen.

Długom spać nie mogł

I. Nescio quam
molliter cubueris.
Cubilia fortasse
dura habuisti.

Du bist hart gelegen. (Żal
Twardoś bodobno le-
Nie miękko było po-
słano.

R. Bene cubui.
Valdè benè cubu-
imus.

Ich bin (sehr) wol gelegen.
Leżałem barzo dobrze.

Nimis mollia sunt
cubilia tua.

Die Bette sind sehr gut.
Pościel była barzo do-
bra.

I. Non es lautè ac-
ceptus.
Non luculente es
tractatus.

Deiner ist nit wol gewar-
tet worden.
Nie cie czestowano.

R. Nobis

R. Nobis nihil defuit.

Omnia affatim supeditata sunt.

Rerum omnium copia adest.

Es ist kein mangel gewesen.

Dosyc było wszytkiego
Miałem sie na wszyt-
kim dobrze.

I. Noctem habuisti
vt opinor parum
quietam.

R. Imo planè qui-
etam.

Ingentes canum la-
tratus, tota nocte
obstrepuerunt.

Sonitu nescio cu-
jus ruinæ excita-
tus postea non po-
tui obdormiscere.

Du hast nicht viel ruhe ge-
habt.

Miałeś podobno w
czasu nie wiele.

Gank gutte Ruhe.

Miałem wczasu dosyc
Die hunde hetten ein
schenslich bellén.

Przez caluczka noc
psi szczekali.

Es fiel etwas / da erwacht
ich / vnd fund hernach
nicht wieder einschla-
fen.

Padło coś / ażem o-
cznął / potym nie
mogłem zasie vsnac.

Ich höret ein geschrey / ge-
pulder / bochen

Clamores (vocife-
rationes) interrumpunt hominum.

C

Tumul-

Tumultuatio quæ
dam perpetua
crebra) pulsata
tibi turbauit
somnia.

Aera totam penè
noctem pulsata
non sinebant me
continuatè ince-
ptum somnum.

Slyhalem / ali cós wo-
lalo / kolatalo / trza-
skalo / izem spae nie
mogl.

Sürm leuten fund ich nicht
schlafen.

Przed wstawnicznym
dzwonieniem nie
mogłem spać

Wstawniczne dzwonienie
nie nie dało mi spać.

I. Hospitium boni
conquas. oportet.

R. Ita accipi neminem
poenitere potest.

Præclare fuimus
accepti copiose
& liberaliter.
Humanissimè tra-
tati sumus.

Vale.
Bene vale.

Du must also vor gut ne-
men.

Przyimiż wdzięczne.
Musisz tak za dobro
przyiać.

Nie ist mehr den gnug ge-
wesen.

Wszystkiego było dosyć
Był dostatek w wszyst-
go.

Wszystkim się na wszystko
kim dobrze.

Był nam bardzo ro-
dzi.

Gott segne (błogosławi)
euch.

Valete

Valete.

Commendo vos
custodiæ diui-
næ.

S. Et tu vale.

Et vos valete.

Commendo te de
mentix divinæ.

Deus sit dux & co-
mes itineris tui.

Deus te benigne
deducat.

Deum oro, vt mox
iterum conueni-
amus saluis reb9.

Salutes velim à
me tuos.

R. Magnas gratias
ago tibi.

19.

Miey sie 1

Miey cie siej do brze.

Bad; na mie laskaw.

Bad; cie laskawi.

Pani Bogu was po-
ruczam / (poles-
cam.)

Gott sey mit euch.

Opatruoci panskicy
cie poruczam.

Gott beleihe euch.

Boze was 1 potray.
1 stykay.

Gott helff uns mit freuden
wieder zusammen.

Boze day / abysiny sie
wezdrorniu oglas-
dali.

Grüß mir die ewren.

Blamay sie twoim os-
demnie.

Ich sage euch grossen
danck.

Dziertwie wam barzo.

C 2

Singularis

Singularis bene-
uolentiae

Twers erzeigten gutten
willens

Ja lāssey ci ec wase.

Cum mihi beni-
gne hospitium
præbuiſti.

Twerr herberge.

Ja nocleg.

Cum præbuiſti ci-
bum.

Ja dobra goſpode.

Twers Eſſens.

Ja iedzenie (poſarm.)

Cum potum mihi
præſtituiſti.

Twers tructens.

Ja picie/ Ciapoy.

Cum officium mi-
hi præſtituiſti.

Twerr förderung.

Ja uſtuge/ (uſugo:

Cum adiuuiſti me
operatua.

nie.)

Ja prace.

Cum non defuit
mihi ſtudium di-
ligentiae tuae.

Ja förtytowanie.

Pro maximis be-
neficijs erga me
tuis habeo gra-
tiam.

Twerr wolthar.

Ja dobrodziejſtw
waſe d. ietnie.

Non ero ingratus.

Neger es inuerdient.

Memoria grati a-
nimi præſtabitur.

Bede za to pewny.

Bede tego wdzieczn.

Memor ero bene-
ficij erga me tui
& gratus.

Tego dobrodziejſtw
nigdy nie zapo-
mnie.

Dabo

Dabo operam, ut
referre gratiā pos-
sim meritis tuis.

Gotowem/te laske W.
M. odslużyć.

V. Non meretur
singularem grati-
am officium meū.

Es ist nicht dankens wert.
Wie maß za co dzieło
wac.

Accipias in bonā
partem quæ à me
profecta sunt.

Es ist gern gestehen /
Przyimi za wdzięczne.

Nequaquam mihi
molestia fuit præ-
sentia tua.

Dobrześ uczynił żeś
do mnie wstąpił / żeś
mie nawiedził.

Voluntas erga te
prompta fuit: cæ-
tera boni consul-
les.

Nembt den willen für die
that.

Przyimicie chęć za
uczynek.

Iam dudum hæc
& maiora prome-
ritus es.

Es ist lang verdienet.
Iuß to dawno odslu-
żono.

Christum precor,
ut te perpetuo
conseruet.

Gott dem Herren allzeit
befohlen.

Pan Bog was niech
zachowa w dobrym
zdrowiu.

Ambula }
Proficis- } feliciter
cere }

Fahr hin in Gottes namen
mit freuden.

C 3 Protegat

Protegat te. benig-
nitas Dei.
Opto ut iter tuum
sit prosperum &
iucundum.

R. Eo.
Iam discedo.
Abeo tua bona
gratia.
Si permittes disce-
do.

Tempus est ab-
eundi.

Christus vos tue-
atur.

Deus benigne re-
pendat insumpta
in me.

Mercedem benefi-
cij in me collari
Deum persolutu-
rum esse confido.

Boże cie potkay.
Idźże (iedźże) z Bogiem.
Pan Bog ci niechay da
szesliwa droge.

Ich scheide davon.
Mit wissen.
Jusci ia idę / (iade)
Jus mie daley nie zas
trzymaycie.

Es ist zeit.
Czas nam wsiadać (i-
dąc.)

Czas mam wielki.
Gott beware euch.
Pan B O G was niech
obroni.

Zostanćcie z Bogiem.
B O G Z vergeite es.
Pan B O G wam nie
chay zapłaci.

Mam nadzicie w B O
gu / że wam te la-
ste nagrodzi.

Quod

Quod tempestinè
fit, rectè fit.

C. Non est quod
festines.

Satis temporis ad-
huc restat, (su-
perest.).

Nimis properas.

Si post horam iter
ingrediaris, ta-
mè temporis per-
uenies, quo ten-
dis (tamen con-
ficies iter tuū).

R. Nimis diu cō-
moramur.

Elabitur nobis di-
es.

Tempus abit.

C. Non morabor
te diutius.

R. Eamus ergo.

Zeit hat ehe.

Każda rzecz ma swoy
czas.

Du kommst noch zeit genug

Nie maß sie co twapić

Bedziech ięże w czas.

Czasu iężeże maś do-
śyć.

Dar ist nicht a' so eilen.

Nazbyt sie twapić.

Wenn du vber eine stunde
auff bist / hastu noch
zeit genug.

Choćbys ięże po go-
dzinie heć / (iechaj)
iednak w czas be-
dzie.

Wir bleiben zu lang.

Nazbyt dlugo mieska-
my.

Dzienci nam schodzi.

Czas ci ominie.

Ich will dich lenger nicht
auffhalten.

Nie zatrzymam cię dłu-
żej.

So laß vns gehen.

C 4 Conijet-

Conſiciamus nos
in pedes.

Inſtruantur
Producantur equi

Conſcendamus e-
quos.

Apparetur vectu-
ra.

Conſcendamus ef-
ſedum.

Poydźmy / Ciedźmy)
tedy.

Reiten.

Niech nągotnia (woy-
prowadza) ko-
mie.

Fahren.

Wsiadajmy ną woz.

C. Saluta verbis
meis patrem.

A me ſalutē dicito.

Patri.

Matri.

Sororibus.

Fratribus.

Propinquis.

R. Faciam.

Fiet.

Iam tibi gratias a-
go verbis (no-
mine) illorum.

Grüß mir ewern Vatter/
Mutter / Schwester / Bru-
der / Verwandte.

Kłaniaj się odemnie
oycu twoiemu / mat-
ce twoiej / siostron/
bratom / y powin-
nym twoim.

Ich wilß thun.

Uczynię / ſtanie się.

Hab danck von ihrent we-
gen.

Dziękuję imieniē ich.

I. Eſtne quod man-
dare velis?

Wolt jr etwas befehlen?

A macie co rozkazać?

R. Nihil

R. Nihil fanē,

Multa habeo (sunt plurima) sed nunc tempus non fert, vt exponam.

I. Si qua in re insequere tibi potero, opera mea parata (in promptu) est,

Si putaueris, te posse vti opera studij mei, erit hæc tibi semper parata apud me.

Velim ne parcas operæ aut studio, sed audacter petas quacumq; in re iuuari posse putaueris.

Non patiar in me requiri diligentiā & fidē, si qua in re vti volueris opera mea.

25.

Ich weiß nichts.

Niczego.

Ich hätte wol viel zuzusagen, aber ist es nicht zeit.

Miałobych powieścić niemają / ale teraz czasu niemają.

Kan ich dir etwas anrichten / finde ich mich bereit / willig und geflissen.

Mogelić wtorecy rzeczy vsłużyć / z chęcią to rad uczynię.

Jeśli mnieś / żeby ci kiedy mógł pomóc / czynym być tedy prosz śmieć / a nie śromay się.

Postaram się / aby na pilności y życzliwości mojej nie nie schodziło.

C 5

P. Est

R. Est gratū quod
mihi offers stu-
dium tuum, &
vicissim cupio ti-
bi gratificari.

Non volo tibi hoc
tempore nego-
cium facere.

Cum res postula-
bit, vtar benigni-
tate tua.

Danck mustu haben / ich
verdiene es wieder.
Ze mi takz choc ofiarni
ieh / tedym tego
wdzieczem / a gotoz
wem to odsluzyć /
(oddac.)

Ich wil dich nicht beschwe-
ren.

Niech cie teraz mole-
stowac.

Niech cie teraz prace
(trudności) zadac.

Do ichs würde bedürffen/
wil ich deines erbietens
ingedenck sein.

Jeslibych tego potrzec
borał / nie zamiechā
wzywać zyczliwosci
twojey.

TERTIVM COLLO- quium.

Petitiones, preces, & Responsiones.

Bitte/ Anlangen/ vnd Antwort/
Prośby/ Żądania/ y Odpowies-
dzi. P. Est

R. Est res non magna (negotium nō amplū) de qua (de quo) petitionem (significationem) meam (preces meas) à tua humanitate (abs te) benignè cognosci (audiri, admitti) vehementer cupio.

R, Dicite.

Narrate.

Audiam libenter.

Cognoscam.

Audaciter exponas licet, quicquid est,

Ich hette ein klein gewerb (anlangen / anbringen) an euch / diß wollet günstiglich anhören.

Maibych W. M. o mićco prosic / kieszby tego sluchac W. M. przytro ma bylo.

Sagthe.

Powiedzcie / Mowcie.

Ich wil es gerne hören.

Barzo rad vstysze.

Radoby ch wiedzial co by to bylo.

Powiedz smiele / niech bedzie co chce / (by tesz bylo niewiem co.)

P. Submisso peto, vt hospitium me apud vos nancisci patiamini.

Ich bitte demütiglich daß ihr mich beherbergen wollet.

Peto

Peto ut me hospitio accipias.

Sum enim hic omnibus ignotus.

R. Non est spatium apud me satis ad accipiendos hospites.

Non sunt instructæ ædes meæ ad recipiendos externos.

Apud me locus præberi alienis non potest.

Patet tibi domus mea tota.

Hospes mihi futurus valde gratus.

Barzo was pilnie prosze byscie mnie noce wali / żebych y was mogli mieć gośpode.

Denn ich bin hie unbekant. Vociem tu nieznajomy.

Bo nieznā tu niekogo. Ihr habt nicht raum bey mir.

Niemāś y mnie mieścić (rumu) dla gości.

Ich bin nit geschickt dazu.

Nie jest ci dom moypotentu / żebych obce mogli przyiać.

Ich hab euch von Herzen gerne.

Bede wam rad.

Bedziecie y mnie w dzieł czynym gościem.

P. Oro, ut mihi impertiri (largiri,

Ich bitte wollet mir etwas mittheilen (fürstrecken.)
mutuo

mutuo dare) al-
quid velis.

Oro, ut me ope
(consilio) suble-
uare (adiuuare)
velis.

Quia sum pauper
(inops rerum o-
mnium.)

R. Meae facultates
exiguæ sunt.

Non ferunt fortu-
næ meæ ut ali-
enis multa sup-
peditem.

Mea tenuitate mi-
hi ipsi opus
est.

proszę żebyście mi co-
kolwiek dali / (da-
rowali / pożyczys-
li.)

Gehülflich sein.

Proszę was o jaką do-
bra poradę / (po-
moc.)

Denn ich bin arm / gerin-
ges vermögens.

Wociem ubogi / (nie-
dostateczny / na-
wsem potrzebny.)

Es ist in meinem vermü-
gen nicht / andern viel
geben.

Nie mam ja takowego
dostatkü / żebych
inšym wiele mogł
dać.

Ich bedarffs selbsi.

Potrzeba nime same-
mu.

Ta trochę co ja mam /
zeydzie sie nime sa-
memu.

B. Rogo

P. Rogo des mihi
vten dum librum
Poëseos Virgili-
anæ, Comœdia-
rum Terentij.

Witt wollest mir ein Buch
leihen / den Virgili-
um / den Terenciam.
Proße sie pożyecz mi
Książ / Wirgilius
ha / Terenciusz.

R. Vide ut librum
tautè tractes.
Caue ne librum
corrumpas.

Geh sauberlich mit umb.
Halt es rein.
Pátrz bys mi ich nie
popśował / poma-
zał.

P. Des mihi com-
modato, (vten-
dum.)

Wolst mir leihen.
Pożyecz mi.

Equum,
Pileum.
Ensem.
Cingulum ein
Vestem.
Ocreas.
Calcaria,
Tibialia.

Pferde	Konia.
Hut.	Czapki.
Schwert	Miecz.
Gürtel.	Pas.
Reid.	Szary.
Stiefeln.	Skorzni.
Sporen.	Osłog.
Socken.	Włog-zoek / Poneżoch.

R. Dabitur, sed vi-
de, ut integer re-
ducatur.

Verderbe mirs nicht.
Pożyecz / ale bys mi
go nie popśował /
Da ope.

Da operam, ut re-
cte curetur.

Cave ne quid illi
accidat, quod no-
ceat.

Meus equus nunc
abet.

Dedi nuper equ-
um meum utren-
dum alteri.

Meo equo mihi o-
pus est.

Labant soleæ equi
Equus meus non
habet suppastas
soleas.

Sella equi non est
integra.

Frēna sunt lacera.

Equo meo carere
non possum.

Non habeo ocio-
sam vestem.

31.

Sihe das sein wol gewar-
tet werde.

Pátrz / żeby go dobrze
opátrowano (pils-
nowano.)

Thu mir kein schade dran.
Dobryzy żeby mi sie ia-
ka škoda nie stała.

Mein Pferd ist nicht hic.
Nie mam konia doma.

Ich habß verliehen.
Pożyczylem go precz.

Muß selbst haben.
Trzeba mi go samemu
Es ist nicht beschlagen.
Nie okorwano go.

Es mangelt am Sattel.
Skazilo sie siodlo.
Der zäum ist nicht ganz.
Dzwala sie wzda.
Kann sein nicht entraten.
Nie moge być bez niego.

Hab keinen vbrigen Rock.
Nie mam ja jakiego in-
zbyt.

P. Rogo

P. Rogo des mihi
mutuo.

Ich bitte wollet mir leihen.
Proßewas / pożyczcie
mi.

decem.
Marcas } duode-
cim.
Florenum vnum.

Zehen / Zwölff Marck.
Dziesięc / Dwanaście
grzywn.

Talerum.

Ein Gulden.
Zloty ieden.

Coronatum aure-
um.

Ein Taler.
Talar.

Aureum } Panno-
nicum.
Italicum

Eine Krone.
Koronat.

Ein Ungriſchen floren.
Czerwonny } Zloty.
Węgierski }

Ein Ducaten.
Dukat.

R. Tan- { nō habeo
tum } dare non
possum.

Ich habe nicht.
Nie mam.

Non habeo pecu-
niam, quam alijs
elargiar.

Nie mam tak wiele.
Nie mam ia pieniedzy
do rozpozyczania.

Accipe, sed diutius
octiduo non e-
rit penes te.

Da haſtu es / aber ich
fands vber acht tage nit
eneyeren.

Vide-

Videbis, vt intra
octiduum remun-
neretur, (refera-
tur, restituatur.)

Confice (conscribe
linque) apud me
Chyrographum
debiti.

Wtô mag / ale / żebyś
mi ie za tydzien
wrocil. (oddal.)

Gib mir eine Handstriff.
Day mi na sie Ciro-
graff.

P. Rogo permittas
(copiam facias)
filio (propinquo)
vt liceat illi exire
nobiscum extra
oppidū (domum
nostram.)

R. Nolo.
Non facio.
Non permitto
Non est opus.

Dissolutē (petulan-
ter (vos geritis.
Scio: delirare (ba-
chari) vultis.

Wollet ewrem Sohn
(Freund) vergönnen
mit vns zu gehen.

Proszę / dozwołcie Sys-
nowi (Przyjacielowi)
wajemu / aby z
nami mogli wynieść
za Miasto / (przed
dom.)

Ich will nicht / thue es nicht
Niechce / Nie dopus-
zczę.

Es ist ohneth.

Nie potrzeba.

Ihr treibt büberen.

Puszczać / Szaleć /
Wściekać się.

D. Esto

Eſto.

Ita ſanè.

ſhonestè.

laudabili-

ter vt vos

deceat, vt de

Gerite cet ætatē &

vos conditionē

veſtram

(ordinem

veſtrum.)

Ihr müge wol.

No rſhem / możecie.

Sed ſi / ni h'g / fromb.

Zachowajcie ſie do:

brze / (ſkromnie.)

Nie wyrzadzajcie lu-

dziem złoſci.

Zachowajcie ſie iako

na was zależy (przy-

ſtoi.)

P. Petro à tua hu-
manitare vt mihi
hi de habitatio-
ne(menſa) accom-
modes.

Vt mihi adiumen-
to ſis habitatio-
nem reperiendā.

Ad inveniendam
aliquem, à quo
mediocribus im-
penſis mihi cibis
præbeatur.

Ad locum nanci-
ſcendum, vbi me-
diocri. conditio-
ne viuere (exer-
cere ſtudia mea)
poſſim.

Jch bitte freundlich wollee
mit heſſen für einer
Wohnung (zu einem
Tische.)

W.M. pilnie proſie / ze-
bych za ſtarami y
pomoca W.M. go-
ſpode mogli naieſc /
(ſtoł mogli miec.)

Zebym tego mogli na-
ieſc / co by mie za
ſluſzna nagrode /
(pobożne pienia-
dze) chował.

Zam ſtudieren.

Gdzie bym naut ſwoych
mogli przypilno-
wać.

Ad Pa-

Ad Pædagogiam
(functionē scho-
lasticam) adipi-
scendam.

R. Percontabor di-
ligenter.

Brit mihi curæ.

Nunc sanè nihil in-
mentem venit,
quo tibi prospici
possit.

Nescio ubi iam va-
tuam habitatio-
nem sis reperu-
rus.

Quantum potes
impendere pro
victu?

Indicatum est mihi
quodam in loco
sodalitium esse
honestum.

In Collegij ædibus
rectissimè pasci
(cibum capere)
poteris.

35.

Zu einem Dienst.
Zu bych słuzby mogli dos-
tać.

Ich wil vnt' hordhen.
Postaram sic.

Wozu sie przepytywał.
Wz's ja und te ne.

Niewiem teraz jakoby
cie opatrzyć.

Niewiem kedyby teraz
prozna gospode
naleśc.

Wie hoch wil' zu einem
Tisch?

po czemu byś chciał
stol?

Ich weiß einen Tisch / da
sind ehrliche Gesel-
len ob.

Wiemci ja stol / kedy sa
edymensale wczis-
wi.

Im Collegio kanst du wol zu
Tische gehen.

W Kollegium możesz
do stołu chodzić.

D 2 Cibum

Cibus apud nos
præbetur magno.

Die Tische seind bey uns
gar thewer.

Habitationes a-
pud nos magno
locantur (pluris
quam alibi con-
ducendæ sunt.)

Drogié v nas stoly.

Die Wohnungen seind al-
hie nicht wol feil.

Drogié v nas sa mie-
stania / niži gozie
indziey.

QUARTUM COLLO.

quintum.

Invitationes Einladen. Wezwania.

Indicationes Ansagen/ Oznaymo-
wania.

I. Pater, (propin-
quus, herus (me-
us iuber te salue-
re plurimum.

Mein Vater / (Freund /
Herr) entbeut euch
viel guts.

Ociec / (powinowaty /
pan) moy kazal was
pozdrawic (zdro-
wie W. M. nawiec
dzie / Sluzby swe za-
lecié.

Preccatur (optat)
tibi prospera (fe-
licia) omnia.

Wünscht euch alles guts.
Kazal wam wszytko
dobre powiedziec.

Faustum

Faustum hunc di-
em.

Prosperam hanc
lucem.

Vesperam hanc
quietam, (pla-
cidam.

Iussit vt à te pete-
rem, vt te orarem

Iussit abs te peti (te
orari, rogari (ma-
gnoperè, valdè,
officiosè, aman-
ter, submissè.)

Vt secum prande-
re (cœnare) velles.

Misit me ad te ac-
censendum.

Iussit vt te addu-
cerem.

Ein guten Tag / (guten
Morgen.

Dobry Dzień.

Ein seligen Abend.

Dobry Wieczor.

Sei Leuch (sehr / flehzig /
dienstlich / freundlich)
bitten.

Razal was (bardzo /
pilnie / pokornie)
prosić.

Ihr wollet zu Mittag
(auffn Abend) sehr
Gast sein.

Żebyście do niego przys-
zli na obiad / (na
Wieczera.)

Wttr ihr wollet ein gang zu
ihm kommen.

Poslal mie po was.

Razal was prosić / że-
byście do niego
przyszli.

R. Fac patri (magi-
stro, hero) tuo gra-
tias agas meo no-
mine diligenter.
(officiose, aman-
ter.)

Gratiam habeo,
cum benignè in-
uitor.

Sed venire non
possum, quare ex-
cusari me cupio.

Promisi aliud.
Condixi ad alium.

Impedior (retine-
or) necessarijs ne-
gotijs.

Non patiuntur me
domo abesse oc-
cupationes nego-
riorum meorum.

Non amittit me cu-
ra & respectus
meorum.

Wollest deinem Vater /
(Meister / Herrn) mei-
ner wegen freundlich
(fleissig) danken.
Podziękuy Panu Cy-
cu / (Mistrzowi / Pa-
nu) twojemu barzo
(pilnie) odemnie.

Vnd mich entschuldigen.
Nie przysć nie moge /
przeć mie racz wy-
mowić.

Denn ich habe mich an et-
nen andern ort ver-
sprochen.

Obiaclemi sie komu
insemu.

Deñ ich werde verhindert
auff dismal zu kom-
men / (kan nicht vom
Hause.)

Trudno mi teraz.

Dla (prze) trudności
nie moge z domu
wymisć.

Nam

Nam vxor, (liberi), ægrotant.

Valetudine prohibeor, quo minus cœnare possim foris.

Abscq̃ hoc esset libenter illi gratificarer.

Veniam.

Adero tempori.

Faciam studiosè quod postulatur.

Dicito parenti tuo me venturum libenter.

Dicito hero tuo gratam mihi esse inuitationem humanitatis ipsius.

Tales conditiones recusandæ non sunt.

Huiusmodi petitionib9 enixe gerendus mos est.

39.

Denn mein Weib (und der) ist (sind) krank.

Ti. może (chornie) mi żonę / (chornia / niemoga mi dżartki)

Ih bin Ehehaft / kan nicht vom Hause.

Nie dobrze sie mam.

Jestem przychorbny.

Sonst het er mich willig.

By nie te / przyśce lbjm bårzo rad.

Sag ich wil mich gehorsam erzeigen / wil gern erscheinen.

Przyide.

Vczynie bårzo rad.

Powiedz Oycu (pãnu) twoiemu / że przyide / (starwie sie) ż chetia rad.

Esolche sachen sind nicht gut an fûschlagen.

Takowych rzeczy (prosb) nie godzi sie odmowic.

D 4 Bellum

Bellum & praelia
auersari rectum
est, conuiuia su-
gienda non sunt

Wole na biesiade niżli
na Woyre.
Wole pic/niżli sie bić.
Zepicy gdnie pija / niż
gdzie sie bja.

I. Meus pater (he-
rus) oratum te
magnopere vult
ut ad se venias.

Mein Vater (Herr) leßt
euch bitten/ das ihr zu
ihm kompt.

Ociec moy / &c. ut su-
pra.

Mox,
Post prandium,
(cænam.)

Bald nach essens/ wenn es
euch gelegen.

Wnet/ (Rychlo.)

Cum tibi oportu-
num fuerit.

po obiedzie/ (wieczes
rzy.)

Gdy wam bedzie laczno
Das sol geschehen.

R. Fiet.

Stanie sie.

Statim sum ventu-
rus.

Ich wil alsbald kommen.

E vestigio te se-
quar.

Przyide wnet (zaraz.

Ich gehe jetzt mit.

Teraz ide stoba.

Eo tecum vnâ.

Sed estne ille iam
domi &

Sind ich ihn zu hause?

Zastaneli go doma?

Poteritne

Poteritne rectè,
commode, (o-
portune) mo-
do conveni-
re

Kan ich jekund wol vor je
kommen?
Mogeli teraz do niego
przysć.

I. Pater, (herus)
rogat, vt signifi-
ces quando pla-
ceat te accedi,
cupit enim te
convenire.

R. Imo ego acce-
dam.

Nolo eum defati-
gari, & est recti-
us, vt ego ipsius
causa me com-
mouëam.

Poterit venire huc
quando volet.

Mihi vt conueniar
à bonis, nullo
tempore contra-
rium est.

Mein Vater (Herr) wolt
euch gern ansprechen/
do es euch ge egen.

Ociec (pan) moy rada
by z wami mowil/
iesli wam laczno.

Ich wil zu ihm kommen.

Tie potrzeba sie tu
trudzić/ on hem ia
poyde (dorwe sie)
do niego.

Er mag kommen wens ihm
gefelt.

Niechaj przydzie kiedy
raczy.

Mir ist alzeit gelegen.

Zawozdym ia rad dos
brym ludzom.

Nam operam illi
dare nō possum.

Ich kans jetzt nicht gewar-
ten.

Trudno / (nie lācno) mi
teraz.

Obeunda iam mi-
hi est hora pu-
blicæ doctrinæ
meæ.

Ich muß jetzt und lesen.

Musze teraz czytać /
(lekcja moją / pro-
sirować.)

Nunc auocatus a-
lio sum.

Jetzt und sol ich anders wo
hin gehen.

Zawołano mnie gdzieś
indziej.

Post horam domi
præstō ei ero.

Bin eine stunde wil ich zu
Hause auff zu warten.

po godzinie / (za go-
dziną) poczekam
go doma.

Post prandium re-
ctē me conuene-
rit.

Nach der Mahlzeit sol er
mich zu hause finden.
po Obiedzie zastanie
mnie dom.

I. Pater &c. man-
dat, vt domum
te conferas.

Der Vater etc. sagt / du
solst zu hause kommen.
Kazał ci Pan Ociec że
do domu przysze.

Vt huc

Ascendas.
 descendas
 Vt huc introeas.
 ad se prodeas.
 ex eas.

R. En adsum.
 Adero.

I. Crastino die ad
 horam quintam
 iubemur (iussi
 sumus) adesse.
 Hic operiri debe-
 mus.

R. In memoria ha-
 beo.
 Meminero.

I. Hodie ad horam
 tertiam iussi su-
 mus venire (ire)
 ad balneum.
 Hora tertia lauabi-
 mus.

Du so't zu ihm hinauff /
 hinab / hincin / herfür
 hinauf / kommen.

Razalei do siebie na
 gore / na dol / w domy
 wleśc. na dwor.

Jest omm ich.

Teraz ide / przyde
 wnet.

Morgen um fünf / sollen
 wir kommen.

Jutro o piątej kaza-
 nam przyść.

W r. sollen hic werten.

Tu mamy poczekać.

Tu nam kazało czekać.

Ich wills merken.

Wiemci.

Pamiętamci.

Heute um drey sollen wir
 baden.

Dziś o trzeciej be-
 dziam się myć / (po-
 dziam do łazni.)

R. Qui

F. Qui nuper aded
lauimus, (in bal-
neo fuimus.)

Haben wir doch newlich
gebadet.

Wskesmy sie nie das
wono myli.

Sanè diu est, cum
non lauimus.

Wir haben zwar lang nicht
gebadet.

Nie myli in sie in das
wono.

Sanè opus est no-
bis balneo.

Wir haben ein Bad wol
verdienet.

Illuuies sic satis
nos frædat.

Dawnosmy kiznia zæ
robili.

I. Modò audita est
hora quarta, quin-
ta, &c.

Es ist umb 4 s. &c.

Czwarta teraz godzina
piata / etc.

Appetit iam meri-
dies.

Es ist umb Mittag.

Blisko iest poludnie.

Tempus iam est
meridianum.

Bedzie poludnie nie
dlugo.

Tempus est ienta-
culi, prandij, me-
rendæ, coenæ.

Es ist essens zeit.

Jest czas sniadac o
biadować / podwie-
czorkować / wieczera-
zac.

Hoc tempus est do-

Jetzt wird man lesen.

Erlnæ publicæ
(priuata) Magi-
stri Rectoris, Do-
ctoris.

Nunc eundum est
in templum, ad
concionem, ad
precationes.

Tempus est eundi
cubicum.

Non possum adef-
se diutius.

R. Esto sanè (rectè
scio.)

Eamus, ne serius
quam oportet ad-
ueniamus,

Ne in mora simus.

Ne quid negligat-
ur.

Noctis spacium
modo satis lon-
gum est.

Teraz Gedite cytal
Pan Magister. R.
D.

Jetzt ist zeit in die Kir-
che zu gehen.

Czas teraz do Roscio-
la / na Kazanie / do
Modlitwy.

Es ist zeit schlaffen zu ge-
hen.

Tuż czas spać.

Es ist an meiner zeit.

Tuż mam czas.

Wolan / ich laß es gesche-
hen.

Dorohem / co wola.

Wir wollen gehen / das
wirs nicht verseumen.

podziwy byśmy nie za-
mieszkali.

Byśmy pozdno nie
przyšli.

Die Nacht ist lang.

Długa teraz noc.

Itē sanē Deo ducte
te & vos (te) cō-
seruantē.

Dormias
Dormite | trāquil-
Capite | lē iuau-
mnum. | fer.

Sogehet im Namen Got-
tes.

Idzie tedy z Bogiem
(w Imię Pańskie.

Schlaft gesund.

Spicie z Bogiem (z
pożoicm.)

I. Hodie sponsalia,
(nuptiae celebra-
buntur.)

Dies ab hinc quin-
tus est dictus nu-
ptijs sororis no-
strae.

Despondebitur
hæc illi.

R. Quid tum po-
stea.

Quid mea (nostra)
refert?

Quid ad nos?

Vellem nobis fieri
potestatem specta-
di pompam nu-
ptialem.

Heut sol Verlobniß hoch-
zeit) gehalten werden.

Dzisiaj będą ślubiny/
(bedzie wesele.

Von heut vber fünff tage/
wird vnser Schwester
Köthung haben.

Od dzisiaj za pięć dni
bedzie wesele sio-
stry naszej.

Den sol sie haben.

Poydzie za onego.

Was gehet diß mich (vns)
an.

A coś? A wiec co?

A co mnie (nam) do te-
go.

Wollen wir zu sehen?

Dużę oc sie przypa-
trze.

cum sponsa deducitur
in templum
(in curiam)

Eamus spectatum.

Cupio hanc conjunctionem viri-
usq; feliciter eue-
nire.

Kiedy p. ani młoda
(cblubienca) poy-
dzie do Kościoła/
(na ratusz.)

Podjmy się przypa-
trzeć (dziwować się).
Gott gebe ihnen Glück dazu.
Panie Boże im дай
szczęście.

I. Iam mortuus ef-
feretur.

R. Etiam nos pro-
dire in funus o-
portet, edixit e-
nim Rector.

I. Iam princeps ad-
ueniet.

Veniat sanē & vna
cum ipso bona
fortuna.

Jetzt wird man zum Be-
grebnis gehen.

Teraz poydanią po-
grzeb.

Wir müssen auch mit ge-
hen / der Rector hats
befohlen.

Musimy y my za cie-
lem iść / Bo p. Res-
ktor rozkazal.

Jetzt soll der Fürst kommen.
Będzie teraz przychodzić
(na przyjechać).

So kommt / und gut Glück
dazu. (ciato)

Bo day zdrowe przyja-
ciechaj przychodzić / a z
nim wszystko dobre.

QVINTVM COLLOQVIVM.

Alia Interrogationes seu percursiones

Andere Fragen und Antwort.
Inſze Pytania/wywiadowania
y Odpowiedzi.

I. Quo pacto victi-	Wie ſpeiſet man euch?
tatiſc.	
Quid cibi vobis	Was gibt man euch zu eſ-
præbetur?	ſen?
Quomodo paſce-	Jaſo was chowaja?
riſc.	(traktuj.)
R. Satis benè.	Genug/ Volauff.
Cibus abundè	Dobrze/ Hoynie/ Ko-
præbetur.	ſtownie/ doſtatec-
Nihil nobis deeſt.	cznie.
Benè (ſatis benè)	Jeſtei doſtatek wſzyt-
paſcitur.	kiego.
Parcè cibus præ-	Es gehet ſchmal zu.
betur.	Jlenas chowaja.
Non ſunt lautitiæ	Niemaj co nazyt.
apud nos.	Niemaj v nas roſto-
	by.

Boni

Boni consulendū
est, quod appo-
nitur.

Gratum est habē-
dum quod da-
tur.

Datur quantum sa-
tis est.

Nihil desideram⁹,
(nihil admodum.)

Wir müssen für gute ne-
men.

Musimy za dobre (za
wody nie) przyjac.

Musimy na tym przes-
tać co nam data.

Wir können uns behelfen.

Dobrze nas chowają.

Mamy dosyć.

Nie cierpiemy głodu.

I. Quomodo tra-
ctaris? (tracta-
mini?)

R. Benè.
Tolerabiliter.

Non malè.

Præclarè.

Sanè malè.

Pessimè.

Wie heist man euch?

Jako was chowają?
(traktują?)

Bol.

Leidlich.

Nicht vbel.

Stanich.

Vbel gung.

Schr vbel.

Dobrze.

Nicnago-
rzej.

Nie złe.

Kosztownie

Nie bardzo

dobrze.

Bardzo złe.

I. Vbi habitas?

R. Hic in propin-
quo.

Wo wohnet ihr?

Kedy mieszczacie?

Jak blisko wasz sąsiedztwo.

Tu blisko was.

E

Aduer-

Aduersus tuum
propinquum.
Hic ē regione.

Longē hinc in vl-
tima platea.

In regione longa.

Deinem Nachbar gegen v-
ber.

Tu na przeciwko two-
mu sąsiadowi.

Zu vnderst an der Gassen.
Tam precz na samym
rogu.

In der langen Gassen.
W dlugiey vlicy/w La-
gacie.

I. Quot estis vni-
uersi?

Quot estis numero
qui cibum vnā
capitis?

Quam multi cibū
vnā capitis?

Quot habes con-
sanguineos?

Quot fratres aut
sorores?

Quot estis vos li-
beris?

R. Multi, permulti,
pauci, tot.

Wie viel sind ewer zu tisch?
A wiele was chodzi do
stolu.

Wie viel hastu Geschwi-
ster?

A wiele maß krewnich
braciey/siostr?

Viel / sehr viel / wenig /
vici.

Wiele / Barzo wiele / ni
wiele / tak wiele / tyle

Eg

Ego sum sextus,
nonus, decimus,
&c.

Valdè aratè sedemus.

Premimur inuicem copia.

Sumus vniuersi bi
ni, terni, quini, se
ni, septeni, octoni,
noueni, deni, &c.

Ego sum solus.

I. Sunt hospites apud vos?

Estne aliquis apud vos extraneus?

Soli ne estis?

R. Non sunt.

Nulli sunt.

Nemo est.

51.

Ich bin der sechste / 9. 10.
etc.

Jaciem hosty / dziemia
ty / dziesiaty / etc.

Wir ste en gar vnter ein
ander.

Barzo scylo siedziemy

Unser ist in alles 2. 3. 5.
6. 7. 8. 9. 10.

Jest nas wbytkich /
dway / trzy / piec /
szesc / siedm / ośm /
dziewiec / dziesięc.

Ich bin alleine.

Jaciem tylko sam.

It jemand Frembds bey
euch?

A macie gości?

A jest v nas kto obcy?

Seyt ihr allein?

A samiscie?

Niemand.

Nie mamy.

Niem. Hv nas niko.

E 2

Modò

Modo nescio qui
introierunt.

Jesund sind Lewie kometi.
Terazci ktos przyšedł/
(przytachał.)
Wšedłci teraz niez
wiem kto.

I. Est pater, frater,
herus tuus, do-
mi &

Ist dein Vater / Bruder/
Her zu hause?
A jest Ociec / Brát/
Pan twoy domá?
(A maš Oycá do-
má.)

R. Modo aduenit.

Er ist erst kommen.
Dopiero przyšedł.

Iam adeo pransus
est.

Er hat erst gessen.
Dopiero obiadował/
(odprawił obiad.

Cportune aduenis
Nunc adest.

Du komst eben recht.
Práwie ná czás przy-
chodziš.

Iam conuenire eū
recte potes.

Jestci teraz domá.
Możesz teraz do niego
chodzić / z nim mo-
wić.

Non longè abest.

Er ist nicht weit.
Tiedaleko jest.

Mox

Mox hic aderit.

Er wird bald kommen.
Będzie (przydzie)
wnet.

I. Sunt equi instru-
ti?

Seit ihr fertig?

Exornatus est.

A gotowes? (A gotos
wiscie?)

Instructus est.

Nagotowales sie: (na-
gotowaliscie sie.

Parasti te?

Al. Hezes nie gotow?

Nondum te para-
sti?

Hezesecie nie gotowi

R. Iam pridem sunt
parata omnia.

Es ist alles zugericht.

Sum vt vides.

Jus gotowo (narczy-
dzono) wszytko.

Wie du siehst.

Otom gotow/ a za nie
widzisz?

Ita.

Oto widzisz zem gotow

Non fiet longum.

Ja es wird bald werden.

Concedē tamē no-
bis aliquantulū
temporis.

gotowem/ będzie wnet

Laß uns doch dieweil.

Wyecz nam wzdy czasis

A za me możesz pocze-
kać.

Cur vsque adeo
initas?

Wie cielestu so?

Czemu sie tak kwapię?

(Spiechysz?)

I. Poterisne libera-
ri negotijs tuis?

Poterisne mihi va-
care?

Esne ocium tibi?

Estne ociosus?

Occupatusne es?

R. Facile potero.

Non sanè potero.

Variè distineor.

Admodum sum
occupatus.

Operam tibi dare
non possum.

Nihil scio quod
mihi obstat.

Res parvæ (leues)
sunt, quibus oc-
cupor.

Kanstu abkommen?

Hastu dienei?

A lácno?

A lácenes?

A masz co czynić?

A masz co robić?

Ja wol.

Lácno / Lácno mi.

Nicht wol.

N e lácno mi.

Ich habe allerley zu beschä-
ffen.

Wiele mam trudności.

Hab sehr viel zu thun.

Barzo mi trudno.

Mam z sobą co czynić.

Kan nicht gewarten.

Nie moget teraz vslu-
żyć.

Hab nichts zu thun / das
ich wüßte.

Nie wiem teraz nic.

Nie mam żadney za-
wady.

Nicht viel.

Nie mam co czynić.

Videbi-

Videbimus, quid
fieri possit.

Wollen sehen wie wir ihm
thun.

Spatrze bedeli mogl.

I. Quid hic itas?

Was stehet tu hie?

Quem praestolaris

Czemu/(po co tu stoisz)

Quem operiris?

Auff wem warrestu?

Za kim czekasz?

Bogo wygladasz?

R. Meum sodalem

Auff meinen Gesellen.

(condiscipulum)

Czekam na (wyglada)

operior.

towarzysza mego.

Hic expecto dum

Hie wart ich auff.

accerlar.

Tu czekam / az mnie kto
zawola.

Neminem praesto-

Ich warte auff niemand.

lor.

Nie czekam nikogo.

Hic meo arbitrio

Hie steh ich für mich.

constitui.

Sobie tu stoie.

I. Quò vadis?

Wo wiltu hin?

Quò nunc is?

Do kad idziesz?

Quo ambulas?

Do kadze chcesz? (myś)

R. Nusquam.

Nirgend. (słysz?)

Nie idę nigdzie.

In Templum.

Zur Kirchen?

Do Kościoła.

Ad lecturam pu-
blicam (priua ā)

3 r lection,
Jde na Lecc'a.

I. Quid rei est?
Ecquid aduersi ac-
cidit?

Was fehlet dir?
A co aci?
A co sci wadzi?

R. Nihil est.
Cur quæris quid
acciderit?

Was sollt mir fehlen.
Nie m.
Nie wadzi mi nie.
A co m. ma wadzi.

I. Deponere quid-
uis ausim, ni illi a-
liquid turbaue-
rint.

Ih wil wetten sie haben
etwas angericht.
Złozę się o co to wiek/
że tam co zbroili.

Pignus ausim cum
aliquo dare, esse
turbatum ali-
quid.

Es wird kaum fehlen.
B. m. łoc (ledwiec)
nie tak.
Dzadles podobno (po-
no.)

Vix aliter erit.
Credo vinceres.

Was sollt man angericht
haben?
Co takowego?
A co mieli zbroić?

Quid censes igitur
actum esse?

I. En. isti.

I. Emistine }
 Mercatus } ali-
 ne es. } quid.

Hastu etwas ianfft?

A Kupfres co?

Quid portas?

Was tregstu?

Quid affers?

A co meszisz? (nosisz?)

R. Nescio quid.

Nicht viel.

Non multum.

Nie viele.

Librum (libellum)

Ein Buch. Käsegi/
 (Kasäfte)

Instrumenta scri-
 pturæ,

ein Schreibzeug. Kal.
 (marz.

Atramentum.

Daten. Inkaust.

Cartam.

Papier. Papier.

Pennas.

Federn. Piora.

I. Quanti emptus
 Quanti compara-
 tum?

Was gilt es? Wie thewer?
 Po czemu? A drogo?

R. Magno

Paruo

Tanti

Pluris

Minoris

emi.

Ich hab thewer / wolfeil /
 so thewer / noch tewrer /
 baß feiler / gekauft.

Kupilem drogo / tanie /
 taß drogo / drozey /
 taniey.

I. Quid hoc tibi o-
 pus?

Wozu wiltu es?

Ad quem vsum
 parasti?

A co szc po tym?

E 5

R. Etiam

R. Etiam rogas?

Frageſtu noch?

Sanè mihi hoc opus est.

Ich heize pytaſ?

Ich bedarff ſein.

Potrzeba mi tego.

I. Quem requiris?

Nach wem fragſtu?

R. Famulum quæro.

Kogo ſuataſ? (pytaſ)

Quæro tuum fratrem.

Nach dem Knecht / (deinem Bruder.)

Szukam (pytam / potrzebà mi) ſlugi / Brata twego.

I. Quid eum vis?

Was ſol er?

R. Non habeo necesse tibi indicare.

A Coſci po nim?

Muß ich doch dies nicht ſagen.

Mało na tym / choć ci nie powiem.

Quid id ad te?

Was gehſt dich an?

A coſci do tego?

Mensam inſternere debet.

Er ſol den Tiſch decken / nach dem Herren gehen.

Debet aduerſum ire hero.

Stol ma przykrywać. Ma zawałać (bieżąc po) panà.

I. Vbi fueras?
 Vnde aduenis?
 Vnde agis te?
 Vnde incedis?
 R. Non longè hinc
 abfui.

Hic in proximo
 fui.

Venio ex ludo,
 Venio de foro.

Wo warstu? Wo komstu
 her?

Ugdzies byle
 Stad idzieß?
 Nicht fern.

Tuie dalekom byl.

Aß der Schul. Vom
 Idez skoly. (Markt)
 Bylem na ryntu.

I. Quis hic status?
 gestus, motus,
 curfus, incessus?

Quæ hæc exulta-
 tio?

Quæ hæc alacritas
 est?

R. Quomodo igi-
 tur gero me?

Quid igitur à me
 fit?

Perturbatus sum.

Lapsus sum.

W e stellestu dich so? lauf-
 feß so? geheß so herein?
 Czemu sie tak masz rac-
 daieß? Siegaß? staa-
 paß?

Wie bißtu so freudig? lu-
 stig?

Czemu sie tak ochotny?
 wesoly?

Wie stell ich mich denn?

A iako sie mam?

Co rozdy takowego
 czynie?

Ich bin erschrocken.

Stetlem sie.

Ich bin gefallen.

Padlem / stutlem sie /
 zabilem sie.

I. Quid istuc rei est quod audio ?	Was höre ich da neues ?
Scilne certos	Alco tu nowego slyhe ?
Narrasne comper- tum ?	Weistn es gewiß ?
Ex quo (de quo) auditum est	A wieß za pewne ?
Quis retulit	Wer sagtes ?
Quis autor est ?	A kto to powiada ?
R. Scio.	Od kogo to maß ?
Frater, (pater &c.) narravit,	Ktoß to rozniost : (roze- glosil ?
	Ich weiß es.
	Wiem.
	Mein Bruter (mein Va- ter) hats gesagt.
	Brat to moy (Ociec) powiedzial.
Res certa est,	Es ist gewiß.
Omnes prædicant In ore est omni populo.	Rzecz to iest pewna.
Isti sermones per totum oppidum vagantur.	Jederman sagts.
Vrbs plena est his rumoribus.	W hyscy to powiedaiä
	Die ganze Stadt ist sein vol.
	peine iest miasto tey powiesci.
	Rozchio sie to po wbytkim miescie.
	I. Quis

61.

I. Quis tecum (apud te) fuit?

R. Nemo quod sciam.

Meus sodalis.

Wer ist bey dir gewesen?

Ktoś był v ciebie?

N. enand.

Tuż / z moia wiado-
mością.

Mein Geselle.

Moy towarzyś.

I. Quid sit?

Quid agitur?

Quibus rebus occuparis.

Quid in manibus habes quod probamus?

R. Nihil magno-
perè.

Nihil quod laboriosum sit.

Non sum ociosus.

Was machstu? (schaffest du
gutes?)

Co czynisz / robisz / dzia-
lasz?

Czym się zabawiasz?

Nichts sonderliches.

Nie takowego.

Ich habe immer in thun.

Nam iā zawzię co czynię.

Nie proznu, ecia nigdy

Ich weis selber nicht.

Namli prawde zeznać

(mali się prawdę

rzec) tedy sam nie-

wiem co czynię.

Vt verè dicā, ipse
quod agam nescio.

Hoc, nescio quid
ago, ne nihil a-
gam.

I. Quid

I. Quid discis?

R. Paulatim aliquid.

Indies addisco-aliquid.

Disco { Literas.
Grammaticam
Dialecticam.
Logisticam

Was lernest du?

Czego sie uczysz?

Allgemach.

Uczę sie po moli.

Uczę sie kazdy dzien
cokolwiek.

Ich studiere.

Uczę sie Grammatyki/

Dialektyki/ Logistyki/

(albo/uczę sie rachowac.)

I. Consueuisti in ludum ire?

R. { literarium
Eo in { fidicinum.
ludum } ubicinum.
[Mulicum.

Domi instituor.

Gehestu auch in die Schule?

Achodisz do Szkoły?

Ja. Chodze do szkoły.

Ich lerne auf der Lauten/
Pfeifen/ Singen.

Uczę sie grac na lutni/
na pifczarce/ spiewac.

Ich lerne zu ha. se.

Uczę sie domi.

I. Qua conditione hic degis?

Was hastu für ein dienst?

Co za służba (zachowamie) tu masz?

R. Viuo

R. Viuo hic medi-
ocri conditione.

Viuo hic incom-
modè.

Optarim me repe-
rire posse locum
magis idoneum.
Vellem conditio
melior mihi of-
ferretur.

Ich habe ein zimliche ding
Mam (fluzbe) menagor-
ba.

Ich bin hier nicht wol.
Ile sie tu mam.

Ich möchtes wol besser sei-
den.

Dyczylbjch sobie lepſe
go mieysca.

Boże by mi sie lepſa
fluzba traſila.

I. Iste liber, pileus,
hæc vestis cuius
est?

Ad quem pertinere?

R. Ad te non per-
tinere oratio in-
dicat.

Meus est,

Mei sodalis est.

Wem ſtehet (gehört) diß
Buch/der Hut/d; Kleid
Czyie to Księgi? Cui
Czyia to Czapka? Ha-
ta?

Ich höre am fragen / das
es dein nicht iſt.

Żnac po pytaniu / że
nie twoje / (two-
ie.)

Es iſt mein.

Moje ſa. Mojać ieſt.

Meines Gefellens.

Mejgo to towarzysz.

I. Quæ est tempe-
ſtas?

Quod iam coelum
eſt?

Was iſt für ein Wetter
draußen?

Co za pogoda na dwo-
rze?

Serenum (sutum)

Tempestas com-
moda, (gravis,
turbulenta) est.

es schneyet. smieg pada.
es regnet. deshez pada.
Es ist schön wetter.
Dobna iest pogoda
Es ist gut/bohe/itabe wet-
ter.

pogoda iest dobra/zla
pochmurna.

I. Quid clamoris
(tumultus) audio?

Quis vociferatur,
clamat, plorat,
maledicit?

R. Nihil audio.

Cognoscamus
quid sit.

Was ist für ein geschrey
draussen?

Wto tam wola / wrzes
hez / plaze / laie?

Ich höre nichts.
Ja nie hysse nie.
Wollens erfahren.
Dowiedzmy sie.

I. Quis pulsatur æs?
(fores.)

Quis ad fores?
Ecquis adest?

Wer leutet? (klopffet?)
Wto dzwoni / (brza-
ta?)

Wto kolace me drzwi?
Ist jemand da? wer kommt?

Quæ

Quæ ista est pulsa-
tio?

Vide quis pulsat?

R. Ego sum.

Qui fit, quod ne-
mo aperit ostiū?

Plus decies pulsa-
ui.

Hic nemo respon-
det pulsantibus.

Niest tam kto?

Altos tam?

Patrz/ kto tam kółace.

Ich bins.

Jac to/ Jaciemiest.

Wie das niemand auff-
thut?

A czemu nie otworza?

Ża kolatalem o dziesięć
razów/ a przecie się
żaden nie otwie.

I. Quis me vult?
(vocat?)

Tunc hic eras?

Quid rei (negotij)
est?

R. Exponā omnia.

Dicam modō in-
tromittar.

Ber rufft mich?

Kto chce do mnie?

Ktoś mnie wola?

Wistū es?

A tysz to?

Was ist der handel?

Co powiadaś?

Ich wil euch berichten /
mācht nur auff.

Powiem wam w sztytko
iedno otworzcie.

Dam wam sprawę o
wszystkim/ tylko mię
wpuscicie.

F Sextum

SEXTVM COLLO.

quium.

Ineptie gestuum: Leppisch gepreng.
 Błazenkie á nieprzystoynne oby-
 czaje albo powagi.

C. Videris esse p-
 ritus singularium
 & exquiritum
 gestuum & ap-
 paratus speciosi.

I. Nescio quid rei
 apparatus sit.

Du fangst wol prangen.

Żda me sie / ie wielkiey
 powagi y mieś prze-
 strzegać. Przestrze-
 gaś wielkiey powagi

Jch wuś nicht was pran-
 gen ist.

Nie wiem co to iest
 powaga.

I. Vin scire?

Wiltu es wissen?

R. Sanē velim.

A chęś wiedzieć?

Jch möchteś woi wissen.

Chce / Radbych wieś
 dzał.

C. Dicam tibi quæ
 ego aliquando
 audiui.

Jch wil dirs sagen / wie ich
 ewm gehöret habe.

Periem ci / iacóm nie
 kiedy o tym slyśal.

Dicito

Dicito (narra.)

67.

Sag her.

Na powiedz.

C. Apparatus ille
est alienorum ge-
stuum, & noui
a. q. mirifici cu-
tuidam moris v-
surpatis cum nō
facit aliquis quod
iubetur, & facit
quod vetatur.

P angen sind frembde ge-
berd / vnd vngewonliche
weise / do ein. nicht thut
was man heist / vnd ih. t
was man wehret.

Per a. q. to jest / kiedy
kto obeych / nowych /
dzywnych a nieprzy-
stroynych obyczaiow
rzyms / nie czyniac /
co mu kazaj / a czyniac
co mu zabaznia.

R. Equidem istam
esse urbanitatis e-
legantiam puta-
ui.

Ich hab gemeint es sey
höf. gleich.
Aiam rozumias / że to
przystoynosc (obys
czynosc / r. k. indnosc)
wielka.

C. Imō leuitatem
stolidam, vel for-
tasse nimium in-
acurate confide-
rationis acumen
esse statuas.

Ja thorheit / oder vie. eicht
vbrige wie.

Glupstwo / (blazens
stwo to jest / niby zby-
tna madsosc.

F 2

R. Quod

R Quod si fortè iu-
bear summo loco
accumbere, aut
capere cibum, aut
ne retrocedam ad
ianuam; nunquid
refragandum aut
tergiuersandū a-
liquantulum, ho-
noris gratia.

Wenn man mich denn ob-
ben an sitzen heist / oder
essen / oder nicht hinder
die thür stehen / so ich
mich nicht ein wenig we-
ren / ehren halben.

Agdy mi kaza na wyż-
szym mteyscu vsiesc/
albo iesc / albo za-
drzwiami nie stać / i-
zali sie niemam zbra-
nia iaka troche dla
obyczaju (poczciwo-
ści.)

C. Aliquantulum
forasse tolerari
possit: tu verò ni-
mium ineptus es
(in isto præstigia-
rum genere es ni-
mius) Atq; ego ex-
istimarim, si quis
sapiens (prudens,
senior) dignitate
& autoritate ex-
cellens, alteri iuni-
ori conditionisq;

Ein wenig gieng vielleicht
hin / du machst aber des
Darrenwercks gar zu viel
ich hieße auch dafür / do-
eine weise (vernünftige /
alte) ansehnliche person
einen andern jüngern / ni-
drigens stands etwas hieße
se / sollte man vntwegerlich
folgen / ond nit etwas be-
sers können oder wiß-
den er / vnd selbst zu Hof-
Marschalck sein wollen.
Inferiori

inferioris aliquid
præcipiat, (man-
det, dicat) decere,
ut sine reculatione
obtemperetur
(mos geratur, ob-
secundaretur) ne
hic videri velit
illo præstare iu-
dicio & scientia
& cognitione re-
rum. Neu vltro
sibi munus tan-
quam in aula su-
mere audeat col-
locantis & ordi-
nantis.

R. Sed vides, qui
iam sint mores.
quid fieri soleat.
quæ vitæ con-
suetudo sit.

Tak jest / kiedyby tro-
chę / ale ty nazbyt re-
go biazęstwa stręf /
A ia tak rozumiem /
gdyby człowiek taki
mądry (roztropny /
starszy) y poważy /
inżemni młodszemu y
w mnieyszey powa-
dze będącemu co roz-
strzał / żeby go lepiej
słuchać bez od mowki
& nie zdać się sobie
być mędrszym nadem /
albo y Wzrost nasz
dwornego Marszał-
ka sobie przywła-
szając / według swego
gozdania posadzając
y wbytko sporządzając.

Du sehest aber wol / was
ich und gebrechlich ist.
Allewidrig / so sie teraz
dileic.
Co teraz za cbyczanie
nastaly.

C. Video equidē,
etiam multa quæ
prauē sunt mori-
bus, multos abus-
us vitæ. multa
geri perperam.

R. Verum heus tu,
cum tamē se præ-
beat aliquis o-
portet, ne in pro-
bro (per contum-
eliam; per con-
tium) rutilius
merito appelle-
tur. (audiat, per-
hibeatur) vel eti-
am alius.

C. Sic fieri decet
Omnibus id mo-
dis conandū (per-
ficiendum) est,
In hanc partem stu-
diosē danda est o-
pera.

Et obtrineri hoc po-
test ableg. istius-
modi fatuis & in-

Ich sehe es ja wol / auch
vie. das mißbreuchlich.

Ba y viele wid: e co-
sie niekezemu (Dias-
biu) gozgy.

Ey lieber man muß sich
dennoch also stellen / das
einer nicht ein Dawer o-
der grober Gesell gehal-
ten werde.

Nie ist e / potrzeba sie
iednak tak zachowac
zeby tego za prosta-
ta albo sprosnego
czlowieka nie miano.

Das sol man in alle wege
thun.

Taci iest. Potrzeba
saeo ro postarac.

Snd kan solchs auch wol
ohn diese narzerey / wider-
sprẽchung / wortwechsel-
sullis

fulsis simulationibus, contradictionibus, mutationibus verborum, tergiuerfationibus, & his similibus nugis mirabilium deliciarum adhibita verrecundia & diligentia obseruationis honestæ.

R. At enim isti iam nostri seculi mores sunt.

C. Sint igitur sanè donec benignitate Dei æterni cōtingat, non repugnantibus nobis vt usurpentur meliora cum hac

71.

selung/hinderlich lauffen
vnd dera eichen feigame
zierden geschehen mit ver
nunft vnd zucht.

Moze teß to bje bez tes
go blazenstroá / bez
tych oomowet y odo
miary slow.

Cheoby tro na zad nie
vstepowal / albo ino
bych tym podobnych
plotek vzywál.

Sachowinac iednak
wstyd y wzémosc
przystoyna.

Ez ist aber bey vns dieser
gebrauch:

Alle taki iest teraz v nas
obyczay.

So sey er so lang / bisß Gott
der Herr in die em vñ
andern etwelc bessern
anzunemen gnade ver
leyhe / vnd wir dients
auffschlagen.

F 4

in parte

in parte vitæ, tū
alijs

Niechże tedy będzie aże
by za laſta państwa
lepij nastal / a my
ſie poprawili / tak
w tey mierze / iako
y wſady.

R. Votum iſtud eſt
præclarum, pi-
um, honeſtum,

Iſt ein guter wunſch.
Dobrey to rzeczy wi-
ſnieſz.

C. Sed non conti-
citur res votis.

Aber mit wunſchē iſt nichts
außgericht.

Ale wiſnowaniem ma-
ło ſie ſprawi.

R. Non noſtrū (pe-
nes nos) eſt, in-
uoluta extrica-
re) contorta ex-
plicare) neq; cō-
planare ſalebras.

Wir werden das verwor-
rene nicht ſchlichten /
noch das höckerichte e-
ben machen.

Nie nãſta to rzecz wſ-
tko nãprawić.

C. Videat igitur ſi-
bi quiſque.

So ſeh ein jeder vor ſich.
Každy ſie niech ſtara o
ſie.

R. Deusq; nobis o-
mnibus,

Und Gott für uns allen.
A pan B O G o nas
wſzytki.

C. Maxi-

C. Maximè (Ita
profectò) Nam
absq; hoc nostrū
videre nihil est,
(frustra sibi videt
aliquis.)

Et parum stamen
persæpè curamus
(Et tamè non val-
de plærumq; mo-
uere patimur ani-
mos nostros) re-
spectum (toleran-
tiam, animaduer-
sionem) Dei æter-
ni,

R. Pœnas igitur de-
bitas sustinemus,
Merces ergo debi-
ta nobis persol-
uitur.

Gratia igitur re-
fertur quam me-
riti sumus,

Ja frenlich / denn sonst ist
es geschehen.

By nie ten / proznie jest
nåße staranie.

Vnd lassen wir doch off
Gottes des Herren auff
vnd einsehen vns wenig
zu herken gehen.

Amy przed sie o opátro-
nosć (cierpliwosć/
kajń) Boża mało
dbamy.

Des entgelten wir billich.
Slusnie tedy cierpie-
my.

Slusnie nas tedy pan
Bog karze.

Jakosmy tedy zasluzy-
li / tako nam pan
Bog zapłaci.

SEPTIMUM COLLO-

quium.

F 5

Collo.

Colloquium varium

Mancherley Gespräch.

Rozmowa o rozmaitych rzeczach.

I Qui iste cursus est?

Wie lauffestus?

Quæ hæc incitatio est?

Czemu tak bieżyś?

Przecż tak biegaś?

Quo pacto inferes?

Vtrum insanis an ebrius es?

Bistu toll oder voll.

A halcieś / czyliś sie wa-
pil?

R. Quid tibi igitur

Wie lauff ich dann?

iste cursus (quæ

Aiałoś tedy biegam?

hæc incitatio) vi-
detur?C. Sic satis defor-
formis, turpis,
indecorus.

Dugeschicht genug.

Dossyć spetnie / nie-
przystoynie.Facit aliqua attri-
tio tua (confide-
ratio de te tua.)Gib ein wenig achtung auff
dich.Przypatruy sie iedno
sobie.Videris plusculum
potasse, te hila-
riter inuitasse in
potu.)Mich düncket du hast ein
rausch.podobnos / sobie pod-
wieres / pil.

R. Minimè.

Nein ich swar.

Non ita est.

Tuzego.

Falleris

Falleris.

Non prorsus nihil
est quod suspica-
ris.

Ariolare denuo.

75.

Gmyliß sie.

Mag wol etwas dran sein?
Ba maloc nie rar.

Noch noch ein mahl.

3gadlß. Małos nie
3gadl.

C. Perniciosa est
turpitudine ebri-
etas.

Ebrium fieri cum
detrimento de-
forme est.

R. Propè iā quod
turpe est honestū
prohibetur.

Iam ferè flagitia
laudentur.

Iam frequenter vir-
tutis laudes occu-
pant vitia

Es ist ein sehrlicher vbel-
stand vollen in. (pic sie.
Xstoda y homota v
přanstvoß o- a za to
ba y stomore nes
sie.

Es wil sehr schande Ehre
heissen.

Alle co nie przystoi / to
teras ludnie za pocze-
wosc iobie poczytas
ia.

Ludnie teras niecnota
cnota nazywaia.

C. Nihilo melius.
Non est eo vita fe-
licior.

Omnino opera dā
da erat pudori (ve
recundiae, mode-
rationi.)

Ist nichts desto besser.
Tyma gorzcy.

Man sollte sich in alweges
was züchtig ha ten.

Żachowac sie bylo za-
wsze skromnie / miero-
nie / wstydlivie.

R. Multa fieri (seruari) oportebat, quæ negliguntur.

Man solte viel thun / das nicht geschicht.

Wiele potrzeba było czynić / co nie czyniemy.

Itaq; multa quoq; accidunt quæ nobis non placent, (ingrata, aduersa, contraria sunt.)

So geschicht auch viel / da man nicht gerne hat.

Wiele sie też przyda / (stawa / przytrafi) co nam nie miło.

C. Heu tu, non est noua res dissolutio vitæ.

Lieber / es ist vorzeiten auch ein seltsam leben gewesen.

Etiā olim (superioribus temporibus) magna fuit confusio vitæ.

Da mił Bracie nie nowinac to / że ludziorospustnie żywa.

Tesćci przed nami tak było.

R. Res tamen aliæ fuerunt, & prauitas quidem nullo tempore laudem meretur.

Es gieng dennoch etwas anders zu / vnd ist das böse keine zeit löblich.

Wzdyć było lepiey / & co raz złe / mgdy dobrym być nie może.

Vbi pudor perijt,
ibi interiere o-
mnia.

Wo aber keine zucht ist/ da
ist alles verloren.

A gdzie wstydni nicmaß
tam wbytko prozno.

OCTAVVM COLLO.

quintum.

Alterius modi. Auf ein ander weisse.
Inßym sposobem.

1. Quid tristis es?	Wie siehestu so sawer?
Cur adeo tristis es?	Czemus tak murny?
(intueris?)	Czemu sie smecz?
Quid sic terram ob- tueris?	Warumb siehestu so vnter- sich?
Quid sic humum spectas?	Czemus tak glomę za- wiesil?
Quæ perturbatio est vultus?	Warumb siehestu so vbel?
Quare non bonus color est oris?	Czemus tak zadny/ bła- dy?
An parum recte (commode) va- les?	Bistu francel? Albo sie nie dobrze maß? Albo nie możesz/ chorus iesz.

Nunquid

Nunquid aduersi accidit	Fehler dir etwas? Abo cie co ziego pota tato?
Ecquid dolet?	Thut dir etwas weh? Aooli cie co?
Aliquane tibi ex- gritudo obiecta est?	Ist dir ein unmuß zuge- standen? Aportana cie ixlazito loso?
R. Non benè me habeo.	Mir ist nicht wol.
Aeger sum.	Ile sie mam.
Valerudo aduersa est.	Ich bin schwach. Wie moge/choruie. Ile sie mam na zoros roiu.
Pecuniā] Libros]perdidi. Vestes]	Ich hab ge. / Bücher flet- der ver.oren. Iguuam pueniadze / tsiegi/haty.
Numos quos ha- bebam (libros , vestes) aliquis ab- stulit.	Com mam troche p'es niedzy) tsiaq/hat) to mi ktos vtradi.
Debeo nonnihil, neque est vnde soluam.	Ich bin schuldig und kan nicht bezah.en. Wintonen meco/Amies mam eym sapiaac.

Apparere hodie
me oportet corā
concilio.

Ich sol heut farn Rath.
Pozroano mie przed v-
rzad.

Dziś ja mam stanąć
przed wżedem.

C. Consule medi-
cos.

Suche rath bey den Erh-
ten.

Radz sie Doctora (les
karza)

Tibi opem ferre
(auxilio esse) ne-
queo.

Ich kan dir nicht helfen/
Ja cie ratowac nie mo-
ge.

Quomodo res ge-
sta est?

Wie ist es zugegangen?
Jako sie powiodlo?

Quid est negotij?

Was ist der handel?

Co sie dziecie?

Co za rzecz (sprawa)?

R. Non sunt iucun-
da neq; fructuola
commercia, quæ
habentur cum

Es ist nit gut mit den Apo-
teckern zu thun haben.

Justo ostentia/ leti-
ni sie bawic.

Pharmacopolis.

In alijs diuerlorijs
(cauponis) min-
sumptuum fit (de-
gitur minoris.)

Bei andern Wirten zert
man neher.

W inszych gospodach
nie tak drogo.

Ferre tu quidem
mihi opem pos-
ses, si velles.

Du könntest mir wohl helfen
so du woltest.

Mogibys mi pomoc/
(mis ratowac) kie-
dybys chcial.

Effracta (reserata,
perforata, fracta)
est cista, arcu-
la, fiscus conclauis
(cubiculi) mei.

Sie haben mir meine stu-
ben/Kammer/Risten/
Schaff / Pultet auff-
gebrochen.

Dobrywal sie ktos do
moicy Izdebtu/Ko-
ronary / Strzynki /
Szafy.

Prohibeor fuisse
in rixa quadam,
Accusor tumultus.

Man zehhet mich / ich sey
bey einem hader gewes-
sen.

powiedzia na mnie / ia-
kobych byl przy ni-
ktorey zwadzie (zwa-
de zaczal.)

Delatum est no-
men meum de
debito.

Ich werde umb Schulde
verklaget.

Pozywaja mnie o dlug.

C. Qui sua curaret
non admisceret se
alienis negotiis re-

Wenn einer seines dinges
wartete / liebe dabe-
me / schwermete des

maneret.

maneret domi,
nō vagaretur no-
ctu foris, is pos-
set & se & alios
sæpè molestia li-
berare.

nachts nicht umher-
kündte er sich und andere
viel mühe überheben.

Kiedyby kto swych rze-
czy dojrzał (pilnował)
doma postędział
(został) nie biegał
(pustował) w noc/
nie żadałby sobie y in-
nym takowey prace.

R. Non possunt o-
mnia peccata vi-
tari.

Es tan nicht aweg gleich
zu gehn.

Non potest fieri ut
omnes lapsus at-
que pericula de-
clinentur.

Nie może to być / żeby
się kto czasem nie
przewinił.

C. Qui bonū quæ-
rit, bonum inue-
nit.

Wer es gut macht der hat
hat es gut.

Sibi quisque boni
sui autor esse so-
let.

Jako kto zarobi (zastu-
ży) tako mu zapłaca.

Suam sibi quisque
fortunam fingere
solet.

Razdy nie szes ciał swę
go sam iest powo-
dem (przyczyna).

G Nunquam

R. Nunquam lapsus, nunquam surrexit.

Der nie fiel/ der stund nie wieder auff.

Kto nie padł/ ten nie powstał.

NONVM COLLO-
quium.

Mæstitiæ & Consolationes.

Von Traurigkeit vnd Trost.

O Smutku/ y pocieszeniu.

I. Cur ploras?
Quæ est causa gemitus?

Warumb weinstu? er-
seufftestu?

Czemu płaczysz? wzdychasz?

R. Scilicet riderem
(mirum ni ride-
am) in ista tam
præclara fortuna

Ich sol vielleicht lachen/ die
weil es mir so wol gehet.
Azabych (a wiechych)
sie miał śmiać w tak
łowym niebezpieczeństwie.

C. Neq̃ risu neq̃
fletu quicquam
proficies, sed res
tota Deo est per-
mittenda.

Es ist uns weder lachē noch
weinen/ du mußt es Gott
befehlen.

Nie sprawisz nic ani
śmiechem/ ani płaczem

R. Facile

R. Facile datur cō-
silium alijs.

Miseri etiam iri-
deri ferè solent.

czem / musisz to Ło-
gu poruczyć.

Q. Ist ein andern gut zu
rathen.

Nie trudnoć in sym rad-
zić.

Wer den schaden hat / der
muß auch den spot darzu
leyden.

Kto ma škodę / ma y
posmlechy.

C. Habe bonum
animum.

Bono sis animo.

A quo obsecrō te
irrideri putas.

Deus prohibeat
ne à me fiat.

Es hab ein gut Herzh.

Wadź dobrego Serca.

Miey dobra nadzieie.

Wer meinstu / der deins
spotte / behüte mich Gott
dafür.

Ja sie zielebie me nads-
piewam / Boże mi-
tego obroń.

R. Non mirum sit,
si quis in tali per-
turbatione (do-
lore, iniqua for-
tuna) animum

Es wer kein wunder / das
etwer in solcher ansecht-
tung (belütherniß) halb
verwirret ist.

num desponde- Dobrze sie czlowiek
at (penè exanime- wtakim fraszku nie
tur. rozsiadzie.

C. Deus si ueritat. Da sey Gott für
Vchomay tego Boże.
Ne Deus si uerit. Das wölle Gott nicht.
Boże tego nie day.
S. Fiat sanè, quod Wolan / ss gehe wie Gott
Deo uisum fue- woll.
rit.
Ed sanè res euadat, Co pan Bog raczy / to
quo uolet Deus. mech bedzie.

DECIMUM COLLO- quium.

De Conuiuio. Von Gastungen.
O Biesiedzie.

C. Audio futurum Ich höre sagen / ir werdet
apud uos hodie heute Geste haben.
conuiuium. Slyße / jedzis Goscie
Ajunt uos hodie v was mais byc.
conuiuas habitu-
ros.

Audio

Audio inuitatos
hodie à tuis esse
hospites ad pran-
dium, (ad cenā.)

R. Quis dixit? (nar-
rauit?)

Powiedział że dziś go-
ście u was mają być.
Zesćcie naprosili gości.

Wer hats gesagt?
Broß to powiedział?

C. Famulus vester.

Ever diener.

Sluga wasz.

Dem Bruder/ Gesell.

Frater
Condiscipu- } tu-
lus. } us.

Brat

Towarzyś twoy.

Sodalis.

Conruber-
nalis.

R. Qua occasione
ad te venit? (te
conuenit?)

Wiekam er zu dir?

Jako do ciebie przy-
szedł?

C. Factus est mihi
obuiam.

Es begegnete mir / da er
Brod/ Wein/ Bier/ Sa-
lat/ Obs/ holte.

Panes.
Vinum.
Cereuisiā.
allatu- } Olera acc-
rus. } taria.
Fructus.

potkal sie zemna / gdy
szedł po Chleb/ Wino
pivo/ Salate/ owo-
ce.

Inuitaturus con-
uiuas.

Da er die Geste laden sol-
te.

G. 3 Est

R. Est futurum con-
uitiū mediocre,
vel intra medio-
critatem quoque,
haud amplum
haud magnificū.

C. Imò vt exilimo
non futile neque
contemnendum,

R. Apud nos non
vsurpantur lau-
ritia.

Apud nos non in-
struuntur epulæ
opiparæ, magno
(splendido) ap-
paratu.

Similes vestrarum

Apud nos sunt res
tenuæ.

C. Optandum (pro
deslet) sanè, vt
sumptibus par-
catur.

Gdy goście miał wes-
zwać.

Es wird ein schlecht Gast-
gebot sein.

Bed, iec Biesiada / ale
nie wielka / kosto-
wna.

En nicht so gar schlecht.
Wie bed, ie reß tak bars
zo prosta / niezemna /
wzgardzona.

Es gehet bey uns nicht fö-
stlich zu.

My nie o tyramy hoy-
nie (rostopnie.)

My nie dbamy o wiel-
kie rostopy / (lakow
ti.)

Wie bey euch.

Jako v was czynia.

Jako to wy.

Es ist arm ding bey uns.
Wiedzac (lichota / chus
dobac) v nas (znami.)

Es were wol gut / das man
des Batostens weniger
machte.

Sum-

Sumptus qui im-
penduntur in cō-
uiuia, fieri parcis
Non esse tandem
sumptus intolle-
rabiles.

Conuerſi animos
ad parſimoniam.
Nam vbi nunc nō
venatio & aucu-
pia nō multiplex
vinum & cereuiſ-
ſia apponuntur
& inferuntur, ibi
ſpernuntur (pro
nihilō penē du-
cuntur) conuiuia

Quot poſſis aut
ſcias nomina ve-
nationum aut pi-
ſcatus cōmemo-
rare?

R. Non ſum ego
venator?

Non do operam
ego venationibꝫ.

Non ſum ego pi-
ſcator.

Dobrzeby było / żeby
tych proznych natia-
dom na biesiady za-
miechano.

Żeby ſie ludzie oſzcza-
dali.

Denn wo jund nit Wilt-
pret oder Fiſch / auch mā-
cherley Wein vnd Bier
auffgetragē wird / da tang
ds gaſtgebot ſchier nichts
Ab. wieem tedy teraz
zwierziny / Ryb / ro-
zmaitych Win y Pivo
nie dawaja / tamci bie-
siada za nic nie ſtoic

Wieviel kanſtu mir woll
wildpret vnd fiſche nennen?
Al wielebys mogl zwiez-
rzin albo ryb wyliczyć?

Bin ich doch kein Weib-
man noch Fiſcher.

Wſak nie ieſt myſli-
wiec.

Nie bawie ſie ia myſli-
ſtwem.

G 4 I. Quem

Wie iestem ia rybitw /
(rybak.)

I. Quem vocas tu
venatorem?

R. Qui feras agitat
& aves captat,
& si viriſq; suum
est nomen.

Neque te certè fu-
git, qui piſcato-
res appellantur.

Was ist ein Weidman?

Co iest Myſliwoc?

Der Wid jaget vnd Bo-
geſangt / wiewol deren
jeder ſein eigen namen
hat.

Ktory zwierz y praki
lowi acz kazdy z nich
ſwoie ma przywiſto.

So weiſta ja woll was ein
Fiſcher iſt.

A wozdy wieſt co iest ry-
bitw.

I. Illi verò quæ ha-
bent nomina?

R. Venatorum &
Aucupum.

Wie heißen aber jene?

A drudzi co za nazwiſta
maja?

Ein Jeger vnd Vogelſtel-
ler.

Bowa ie Myſliwocami
y praſnikami.

Nimis

C. Nimis multa
sunt istarum arti-
um instrumenta,
opus est canibus,
opus est iam ca-
ptis & mansuetis
auibus, plagis, re-
tibus, rudentibus
& alijs.

Ego venabor (au-
cupabor, pesca-
bor,) potius in li-
bellis, vbi cape-
re licet, quod li-
bet.

P. Licet facias.
Facere hoc poteris
Iam enim huius ge-
neris permulta
scripta extrahunt
in medio, habentur
in manibus.

I. Congruuntne au-
tem in illis etiam
vbique omnia?

Es gehöret viel hierzu / sie
müssen hunde / vogel / garn
stricke / vnd anders mehr
haben.

Potrzeba do tego bars-
zo wiele narzędow /
bo musza mieć psy
chowane / praci / sie-
ci / sidła / y in sych rze-
czy nie mało.

Ich wil in den Büchern
jagen / da fengt einer was
er wil.

Wole ia w ksiągach po-
lować / gdzie kto mo-
że włożyć / co sie mu
podobą.

Das magstu thun.

Mozesz to uczynić.

Denn sind der sel-
ben Bücher genug vor-
handen.

Jest bowiem teraz do-
stępskie księgi o tym napisane
są.

Treffen sie auch alle vber
all zu?

G 5 Nihilne

Nihilne verò in
his errorū in est?

R. De eo quisq; co-
gitet attentè.

Id quisq; obseruet
ipse.

Nam res alicubi
coniecturis con-
tinetur.

Qui benè conñcit,
benè ariolarur.

Benè qui conñcit,
vatem hunc per-
hibetò optimum.

I. Quid tu cibi &
potus nominare
iam possis?

R. Quod mihi da-
tur & quotidiani
vltus.

90.

Prawdali też wśytko
co which napisas
no.

Da hab ein jeder acht auff.
Razdy z pilności mies
chay obaczy.

Denn es heist bisweilen
geraten.

Abowiem potrzeba mie
kiedy zgadnac.

Wer etwas erraten hat/
der ist ein guter War-
sager.

Ktory co zgadnie / też
go możemy mieć za
wieszczkę / (prorożkę.)

Was kanstu für kost / (spei-
se) vnnnd Tranc nen-
nen?

Co za pokarmy y na-
poie możesz mi wy-
liczyć?

Das man mir gebe/ vnnnd
täglichen im brauch
ist.

Co mi dadzą / y na ká-
zdy dzien używają.

Carnem

Bubulā
 Vitulinā
 Carnem Porcinā.
 Verueci-
 nam.

Nam agnina ad no-
 stram mensam
 raro pertinet.

Dēinde pisces
 quos percelli,
 priusquam co-
 quantur, necesse
 est, Bergenses
 vulgō, & pisci-
 culos illos putri
 halece natantes,
 & qui Carpi
 vulgō dicti, Cy-
 prini putantur,
 cum pane ciba-
 rio & domesti-
 co ex olyra, seu
 quicquid id fru-
 menti est, & Ce-
 reuisia nostrate.
 (tenui.)

Kindfleisch / Kalb / Schwe-
 nen / Schöpfensfleisch.
 Mies / Wotowe / Cies-
 leze / Wieprzowe /
 Skopowe.

Denn das Lammfleisch reichet
 selten an unsern Tisch.
 Bo iagniecinia rzadko
 sie nam dostawa.

Darnach Stöfisch Ber-
 gesfisch / Hering / zu ze-
 ten Karpfen denn häufig
 oder rothen Brodt / auch
 ein gebrawen gering
 Bier.

potym Stokfisch /
 Baggerfisch / sledzic /
 czalem y Karpie /
 Do tego chleb rzad-
 ny / z piwem domo-
 wym albo lekkim

I. Potest his aliquis
vnâ cum rapis &
oleribus esse con-
tentus.

Non moritur fa-
me & siti, cui ista
suppetunt, (isto-
rum copia con-
tingit.)

Atq; absumptis tã
dem bonis, ma-
gnificētia & spẽ-
dor iste vnâ cum
luxuria desinet.

R. Cum sumptus
quæstus superat,
non potest res cõ-
sistere.

Non potest quæ-
stus consistere,
cum eum sumtus
superat. Plaut.

Damit sampe Rüben und
traut kan sich einer be-
heissen.

Może kto na tym wy-
bornie przestawać /
mając do tego rzepo-
z kupa.

Stirbet nicht hunger noch
dursts dabey.

Kto to ma / nie vmrze
glodem.

Und wenn man ein mal
aufgezehret hat / wird als
denn der pracht mit dem
schweigen auch auffhören.

Strawnoſy wſhytko /
oſtanie wſhytka wy-
niosłoſc / y z zbytkiem
zaraz.

Wenn man mehr wil ver-
zeihen denn man gewin-
net / kan es nicht lang be-
stande haben.

Gdy kto wiecey strawi
niżli zarobi / nie może
to długo trwać.

I. Quis

I. Quis est inusta-
tus?

Qui sunt inuitati
hospites?

R. Sena- aliquot
tores cum
Doctores coniu-
Magistri gibus
Vicini

Was sind für Geste gela-
den?

Goscie za Goscie na-
prosili?

Einige Herrn des Rathes/
Gelehrte / Nach Lawren/
mit ihren Weibern.

Zusammen Senatorow (pa-
now radnych) Do-
ktorow / Magistrów /
Sasizow & Jonami
ich.

I. Aderunt & Mu-
fici?

R. Atunt nescio
quid novi Orga-
ni Musici allatum
id sonabit, (eius
fiet periculum.)

Werdet ihr auch eine Mu-
sicam haben?

Abedzie też Musika?

Man sagt von einem new-
en Instrument / das
soll sich hören lassen.
Powiedzia/ze przymie-
sionio taki nowy
Instrument / co ie
beda probowac.

Quis

I. Quis increpabit? Wer wird drauffschlagen?
Kto ná nim bedzie
gral?

R. Is qui præest in templo moderans fistulis illis, quorum soni interponi cantibus solent. Der in der Kirchen & flegt auff der Orgel anschlagen.

On co y w kościele ná
Organiech grawa.

I. Soni isti sunt infantes & inanimi. Es seind stimmen ohn gesang.

Glosy to są bez śpiewania.

R. Quid verò ita? cum sæpe organa ista foliis inflari soleant. Wie so dieweil Bläße dabei sind.

Aiako to i wstak rzye
w a do nich miec
chow.

I. At ego aliud sensi. Ey ich mein es anders.
Inaczey ja to rozumiem.

R. Et ego tibi aliud respondeo. So hab ich dir auch ein anders geantwort.

Wiccz y ja inaczey ode
powiedzial.

A. Adhibebuntur & Symphoniaci. Man wird auch figurirt.
Beda też figurewać.

Hilaris

I. Hilaris vita bona
vita est.

Hilaris vitae res
præclara est.

R. Sic quidem, cū
hilaris sumus, e-
dumus & bibimus
ut ne obliuiscamur
nominis di-
nitatis (meritis re-
ligioſæ, &c.)

Ein fröhlich Leben ist ein
gut Leben.

Żywot wesóły / żywot
dobry.

Ja wenn man fröhlich ist
trincet und isset / und Got-
tes nicht vergisset.

Alle tak / abyśmy iedzac
pić / dobrej myśli
bedac / Boga nie przes-
pomnieli.

I. Sanè ea ferè nūc
vbique vita est,
quam res fert &
tempus, vix nō-
nunquam meli-
or ac commodi-
or opranda vide-
atur.

R. Progrediatur ea
igitur quousque
poterit.

Duret talis igitur
vita, quam diu li-
cebit.

Procedant, donec
insistendum sit,
(dum longius ne-
queant.)

Es gehet jetzt fast überall
also zu / wie es mag / und
das es zuzeiten wo. besser
nicht.

Żaprawde teraz wszędzie
dojratku siwemu y cza-
su ogadziac tak żywa /
żeby sie lepiey zeszło.

So gehe es so lang es kan.
Niedzietady tak żywa
pości moga.

Wiß es ansehet.

Als tiedy muß a pręstac
Als daley nie moga.

I. Multiplex

I. Multiplex ut ar-
bitror, cibus, &
varius appone-
tur, (anteponetur)
conuiuiis.

R. Non nimius.
Mediocris.

Man wird freylich viel ge-
richt geben.

Bedzie (bez pochyby)
rozmaitych y osobli-
wych potraw dosyć.

Nicht zu viel. Mit mas-
sen.

Nie bärzo. Nie wiele.

Nie nazbyt.

Tak wczás.

I. Quis erit nume-
rus ferculorum?
(missuum?)

R. Dixere de qua-
tuor, quinque,
sex, &c.

Wie viel wolk?

Awiele ich (potraw)
bedzie?

Ich hab gehört von 4. s.
& etc.

Powiedzieli (slyšalé)
o czterzech/piaci/šes-

ści.

**Non sum sciscita-
tus.**

Hab nicht darnach ge-
forscht.

Nie pytalem sie o
nich.

**Non possum indi-
care modo.**

Ich kan dir ja und nicht sa-
gen.

Nie mogę teraz po-
wiedzieć.

Licet

Licet die crastino
perconteris.

Frage mich morgen druff.
Jutro nnie o tym pytay

I. Vinum sine du-
bio in vestra cel-
la conditum ha-
betis.

Den Wein habt ihr frey-
lich in ewrem keller.

Wino podobno maćie
w piwnicy.

R. Tam Vinum
quā Cereuisiam.

Wein vnd Bier.

Jestci wino y piwo.

Nec Vinum nec
Cereuisiam.

Weder Wein noch Bier.

Ani wino / ani piwo.

VNDECIMVM COLLO-

quium.

De Vestimentis.

Von Kleydung.

O Száćiech.

C. Egregium ho-
minis genus vi-
deris isto ornatu
tam miserabili.

Du bist ein feiner hach in
diesem seltsamen kleide.

Czystys pacholek (chlo-
pes czysty) w tym fo-

H

Quid

remittens ostentiu /

(w ter hacie / barmie)

R. Quid adeo mi-
rabile est igitur?

Was ist denn so seltsam?
Co wždy mam tak dzi-
wnego (foremnego)

C. Omnia quibus
indutus es: teg-
men capitis, pile-
us, tunica, diplo-
is, & quibus pro-
pter inoliā no-
uitatem nomina
desunt.

Quæ quibus no-
minibus tam in-
usitata apellem
non inuenio.

Sed præ cæteris,
quæ caligæ vo-
cantur, singula-
res sunt.

R. Quid ita curre
quam obrem qua
propterea

Alles was an dir ist / han-
ben / hut / rock / wam-
mes / vnd das ich nicht
alles von wegen der un-
gewöhnlichen newigkeit
nennen kan.

Wszetko co na sobie
maś / czapka / sukma /
kaffcan / y niemiem
iako wszetko dla nie-
zwytley nowosci
mam nazwać.

Zu mal aber die hosen ha-
ben ethe sonderliche art
A nadewszetko vbra-
nie / (portki) maś
o obliwie.

Warumb?
Czemu? A iako to?

C. Ideo, (propterea) quia neq[ue] elegans neq[ue] commodum in villo istorum est quicquam.

R. His temporibus (hoc seculo tales vestes gestari (sic vestiri) conlucit (vilitatum mos) est.

C. Etiam execrationes iam vsitatae sunt, & maledicti deierariq[ue] crebro solent. Est & crapula in moribus ut cibo potuq[ue] corpora repleantur. Est ferocia, pigritia, (inertia) impudentia, petulantia atque vesania quodque in more,

Darumb / denn es ist weder wolstand noch nütlicher gebrauch an jenen.

Est (dia rego) bene a p[ro]f[er]lich niemass ne am przystojnego ani rzyt[er]anego.

Früher zeit tragt man solche Kleider.

Alle teraz takowe hatynoss.

Man suchet vnd schiet / vñ schreiet auch jehund off / man frist vñ iussit sich voll / ist vppisch / faul vnzüchtig / mutwillig / auch wol vnflätig / begehret alle Sünde vñ schande / meinstu darumb es sey fein.

Tesci teraz Ludzie zlorzecza / przysiegaia / czesto

H 2 moris

(moris nostratis
potissimum.) De-
nique tam omne
flagitiorum & sce-
lerum genus mo-
re fit. Tunc verò
hoc probas? (Ti-
bine verò hoc bel-
lum videtur.)

R. Sua quæque re-
gio suum habet
morem.

czesto sie ożyraiā y rpi-
jaia / sa mienhamowa-
ni / leniwoi / niex stydli-
wi / swojowi / y za-
pamietai / woschati-
grzechi y złości plo-
dza / a to wshytko zo-
byczaiu / a wiec to do-
brze? (a wiec ty to
chwalisz?)

Sündlich sittlich.
Co kray / to obyczay.
Każdy kray / ma swoy
obyczay.

C. Turpia & flagi-
tiosa ubiq; sunt
vituperanda.

R. Egone igitur au-
tor & inceptor
esse debeo no-
uæ rationis?

Schendlich / frestlich.
Prozno to chwalić / co
sie niczemu godzi.

Sol denn ich eben etwas
newes machen.
A wiec ia mam co no-
wego poczac?

C. Honestus & cō-
ueniens cuiq; or-
natus non potest
nouitatis nomine
culpari.

Erbahre angehörigetracht
ist keine verweissliche ne-
werung.

Stroy wczaiwy a przy-

Artuus iste & hu-
ic similes nouita-
tem habent non
ferendam.

Ac quondam talia
à Magistratu fu-
issent animaduer-
sa

R. Quæso relinque
mihi meum mo-
rem.

Quæso finito meo
me more viuere.

C. Retineto sanè.
Viue vt lubet,
dum is perma-
neas, quies.

stoyny nie godzi sie
nowym nazwac.

Diese deine aber vnd der-
gleichen / sind eine vn-
leidliche vernewerung.

Alle troy / y temu po-
dobny / norośc na
nieznośna.

Vnd hette vorzeiten eine
Oberteit drein gesehen.
Przed tym karalby to
był Wzad.

Lieber laß mir meine weis-
se.

proßße cie day mi po-
koy / a niechay sobie
chodze iako chce.

So behalte die / vnd blei-
be wie du bist.

A owšem / możej so-
bie żyć (chodzie) iako
to raczyś.

DVODECIMVM COLLO-
quium.

Alie figura sermonis communis.

Andere gemeine weise zu reden.
Inſzy sposob pospolitej rozmowy

I. Meminiſti man- Was hab ich dir befohlen?
datorum meorum? A pamietaſz (wieß)
Scin quid manda- comei roſkazał?
uerime?

R. Memini, (ſcio, Ich gedencke (weiß) es
non ſum oblit9.) wol / habſ nicht vergeſ-
ſen.
Wiem / pamietaſz do-
brze / niezapamieta-
lem.

I. Expediuiſti igi- Haſtu aber die ſache auß-
tur negocium? gerichtet?

Conueniſti illum? A ſprawiles?
Conueniſti illum? Wiſtu bey ihm geweſen?
A byles y niego?
A moriles z nim?

Detuliſti nunciū? Haſtu die botſchafft ge-
worben?
A ſprawiles poſełſtwo

Ita

R. Ira diligenter
(studiolæ, accu-
ratè) statim (è ve-
ludio.)

Ja mit fl. iſ. A's bald.
Sprawilem z pilno-
ścią.
Bez omieſzkania.

I. Quo igitur in lo-
co res iunt?
Quid ille narrat?

Wie ſtehet es denn?
Jako nie tedy rzecz ma?
Was ſagt er?
A co powiada? (mo-
wi?)

Quid reſponſi af-
fers?

Was iſt die antwort?
Co za odpowiedź da-
teſz? (przynosiſz?)

R. Res bono (ſatis
bono, mediocri)
ſunt in loco.

Es ſtehet recht: leidlich.
Dobrze. Tienagorzey.

Nihil.

Nichts. Nic.

Vult ipſe die cra-
ſtino te accedere.

Will morgen ſelbſt zu dir
kommen.

Jutro do ciebie ſam
przyjdzie.

Et de quibus opus
fuerit tecum col-
loqui.

Wand nach nothurfft ſich
mit dir unterreden.

Et quæ res poſtu-
labit tibi expo-
nere.

A wedle potrzeby z to-
ba ſie rozmowi.

Conuicia mihi faciebat.

Maledictis me abegit.

Er gab mir böse wort.

Laiat mi. S fukał mie.

Fukał na mie.

Madal mi zlych slow.

I. Cur reliquisti apertam ianuam conclauis? (cubiculi?)

Warumb hastu die Stuben (Kammer) thür offen gelassen?

Czemus drzwi nie zamkniat (zamknal) i izdebt / (komory / komnaty?)

R. Sceleratè fui oblitus, cum exitum, occludere præ nimia festinatione.

Ich habß schendlich vergessen nach mir zuthun / in grosser eyl.

Spiessylem sie barzo / tak izemci staradnie zabaczyl.

Abi cito occludito.

Lauff hin vnd schleuß zu.

Biez / zamykaj co rychley.

Nunquid dictum est, tantum (tam supinam) esse negligentiam? (sordidiam.)

Sol einer nicht wunder sagen / von der Leute vnachtsamkeit.

Dziwna to rzecz ze Lu dzietak sa niedbales ni.

COLLOQVIVM DECI-
MVM TERTIVM.

Invitatio vulgaris.

Gemeine einladung.

Wezwániepospolite.

I. Nisi melior con-
ditio oblata est,
(fuerit) venias die
craftino (hodie)
ad me, mecum vt
prandeas (coenes)

Weißt es nicht besser / so
tom morgen (heut) zu
mir / is mit mir.

Jesli polepshyć (lepiey
mieć) nie możesz /
przydzi jutro (dzis)
do mnie na Obiad.
wieczera.

R. Optima ista est
conditio.
Meliozem non no-
ui.

Ich weis nichts bessers.

Barzo dobrze.

Jac polepshyć nie w-
niem.

I. Cogita ramen &
circumspice.

Bedencke dich dennoch /
vnd sihe dich vmb.

Rozmyślaj sie / a patrzą
przed sie.

Apud me haud
præclarè accipi-
untur hospites.
Asper est meus vi-
sus.

Den bey mir geschicht den
leuten nicht sehr güetlich.

Nie moze ia Gości z
dostatkimi częstoa-
wać.

H s I modè

- I** modò rem tenes. G. he him / ich sage dir es.
 Idzje / oto cie prze-
 strzegam.
Fiet meo periculo. Ich wil me.ne gefahr sie-
 hen.
 Z moim to niebespies-
 czeństwem (z moia
 szkoda) będzie.
I. Licet igitur ve- Wolan so magstu kom-
 nias. men.
 Moż. b. tedy przysć.

**COLLOQIVM DECL-
 MVM QVARTVM.**

Servitium damnosum.
Von schädlichem dienste.
O służbie szkodliwej.

- I.** Non possum fa- Sol ich dir nicht sagen?
 cere quin narrem wie es mir gehet?
 quid mihi acci- A nie wiejsze / co mie
 derit. potkalo?
R. Quid rei (nego- Was ist der handel?
 ri) est? Aco?

Puer

Puer
Minister } meus
Famulus } aufugit.

Metu Bube / Knecht / ist
mir entlauffen.

Chioptec / sluga moy
vcielk. (poszedł
precz.)

Malè (negligenter)
curando, impor-
tuna incitatione,
exagitatione, e-
quū grauitè af-
fixit (penè perdi-
dit.)

Hat durch böse wartung /
mit rennen / sprengen
das Pferd verwarlo-
set.

Złym opátrzeniem (do-
gladaniem) záwoz-
dowaniem / skórcze-
niem konia mi po-
psował / (máło mié
zamordował.)

Causa est canis a-
missi.

Den Hund verlioren.

Zgubil psa.

Autor fuit rixæ.

Ein Hader angefangen.

powódził się.

Deseruit seruitium

Ist auß dem dienst ge-
retten.

Wypowiedział służbę.

Heri noctu (vespe-
ri) domum reuer-
sus me maledi-
ctis (iurgijs) ador-
tus est.

Ram nechten heim / gab
mir böse wort.

Przyśedłszy wieczór
wieczór / nadał
wał mi złych

Erat

	flor /) swarzył sie zemna.)
Erat ebrius.	War truncken.
R. Negocium im- probum.	Upil sie (ożarł sie) był.
Nihil boni inest in hoc nuncio.	Ist ein böß ding. Ist nicht gut. Nie dobrze to. Ila to nowina.

COLLOQVIVM DE CL.
MVM QVINTVM.

De Ferijs, Bon Feyer Tagen.
O Swięćciech.

C. Hodie nī fallor (ut opinor) ferix sunt, (dies festus est)	Es ist / glaub ich / heut ein Feyer tag. Dzisiaj (jesli dobrze ba- cze) mamy święto.
R. Ita est, quid tum postea verò?	Ja / was ist denn mehr? Mamyć / a wiec co? (a co z tego?)

C. Licet supersede- re laborib9 ope- rarum nostrarum	So dürfen wir nicht ar- beiten. Wiec nie bedziem ro- bić.
--	--

Studij conceditur
nobis ocium.

Fit copia
deambu-
landi.
ludendi.

R. Propemodum
tantundem operis
fit (laboris susci-
pitur) diebus fe-
stis & profestis.

Lernen.

Wczyć się.

Mögen spazieren gehen/
kurzweilen.

Mozem (wolno nam)
grać/przechodzić się.

Man thut schier eben so
viel am werckstage / als
am Feiertage.

Malo nie tyle robiać w
świato / iako y w po-
rodek dni (robotny)
dziej.

C. Scio ubi conue-
nerit (futurum sit)
sodalitium iucun-
dum, (oportunū,
perquam commo-
dum, hilare,)

R. Vide (caue) ne
importunum sit,
quod oportunū
censes.

Ich weiß eine gute gesel-
schafft.

Wiemia / gdzie będzie
dobre krotokwilne
towarzystwo.

Siehe dich für / das du nicht
das böse für gut haltest.
Pamiętaj / abyś z tego za-
dobre sobie nie o-
brał.

Oportu-

C. Oportunū cer-
tē est illud, vbi hi-
laritatis datur oc-
casio.

Das ist ja gute geseßschafft
da man guter dinge ist.

Izali to nie dobre to-
warystwo / tedy
kto może być do-
brey myśli.

R. Quam vocas tu
hilaritatis occasi-
onem?

Was heistu guter dinge
sein?

A co ty zowieś dobra
myśl.

C. Quod vbiq; o-
mnes sic vocant.
Potare & ludere.

Das man vberall so heisst/
zechen vnd spielen.

To co y w hysley / pić y
grac.

R. Vide ne erres.
Nunquid verò
audiuisti sapien-
tis veteris præce-
ptum?

Sihe das du nicht irrest.

Hastu auch gehöret/
was vorzeiten ein weis-
ser Man geeret?

Patrz zebys sie nie o-
myśli / albo nie pamiętaś nautinies
ktorego dan nego i iudicia.

I. Quisnam ille? aut
quid præcipit?

Wer ist der? oder was hat
er gelehret?

R. Nomen

Attory to Był: & co za
nauka tego?

Sein name ist Pythagoras gewesen / hat unter andern die sehr gegien / Man so te nie durch die gemeine große strasse wandelt da jederman sein weg durchheme.

Inne mu Był Pytha-

goras, Attory między innymi naukas
mu swojemu te dawaj / aby mi wiel-
ka a siroka droga / Atora w Byłcy
ludzie chodzą / nie sli. (aby mi sie
na wielka etc. nie wdałi.)

I. Huius dicti sen-
tentia videtur ef-
se singularis. (ab-
strusa, recondita.)

Das wird einen sonderli-
chen verstand haben.
Musz Bydż tey nauki
osobliwe wyrozu-
mienie / albo wys-
klad.

R. Quidnam indi-
cari (significari)
hās censēs ē (arbi-
traris ē)

Was meinstu / das der
verstand sey.
Coli mniemaß zeby te
nauka dala znać.

Cupio

Cupio } audire.
 } cognosce-
 ex te } re.
 } discere.

R. Hoc monere
 vult, Non inhi-
 andum vulgo,
 aut promiscuæ
 multitudini, ne-
 que huius ductū
 sequendum esse.

niezawieszali / ani za nim chodzili / ias
 to on tego prowadzi.

Beger es von dir zu ver-
 nemen.

Kadbych to od ciebie
 slyshal.

Er wil sagen / man sol dem
 gemeinen hauffen oder
 Leuten nicht ins Maul
 sehen / oder nachgehen.

Dzie to znać abysmy
 siemą gminie albo po-
 spolitym człowieku

I. Non igitur tem-
 pus aliquando lu-
 do terrere licet.

Solt man nicht auch etwa
 tuckweilen?

Aza sie tedy nie godzi
 czasem krotochwi-
 lować?

R. Qui cogitare
 (rectè rem per-
 pendere) volet, is
 reperiret omne
 tempus nimis ce-
 leriter elabi, vo-
 lat enim tempus.

Wer es recht bedechte / dem
 würde die zeit in alle we-
 gen tuck / denn die zeit
 fleucht hinweg.

Booby to dobrze w so-
 bie wważał / nie baa
 wilby sie prozyny
 rzecząmi / abowiem

čas prętko prze-
minie.

I. Tu sapiens vires
ego hoc modo
philosophari nō
didici.

Du bist ein Ringer Mann/
ich hab solche Weißheit
nicht gelernt.

Człowiekies ty mądry/

Jam sie takowey mądrości nie vs-
czył. (Ja tak mędrkować nie vs-
nułem.)

R. Studeas igitur
discere.

So lerne es noch.

Wz sie uczyć.

Age verò discito
posthac.

Nisi malis per o-
mnem vitam tu-
am iners & be-
stia perhiberi.

Aber du bleibest dein leben-
lang unverständig/ und
ein püffel.

Alie ty wolisz zarwać t.
kim prostakiem zo-
stać.

I. Bona verba qua
so.

En lieber mache es nicht so
arg.

Eia benè dicito.

Młoy miły/ nie przys-
mawiaj mi tak barzo

COLLOQVIVM DE CL-
MYM SEXTVM.

I

Pompa

Pompa nuptiarum.

Kirchengang. Köstung.

Obchody Wesele. Gody.

I. Quando sponsa
duceatur in tem-
plum? Wenn wird die Braut in
die Kir-chen gehn?

Kiedy pojedzie pani
młoda do kościoła?

R. Quidnam igitur
nuptiarum hodie
celebratur? Was ist denn heut für eine
Hochzeit?

Co za wesele jest (gody
świąteczne)?

Kto będzie miał wes-
sele?

Quis opinor?

Wasers verwandtes / frem-
des / geseliens / nach-
barn,

an.

Ami

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

Amis

nostrum

Naszego powinowa-
tego / przyjaciel-
towarzystwa / sąsiada.
Naszych krewnych / przy-
jacieli.

verò hoc i-
cas?

Wesst du das nicht?

Non enim de

Az ja ty tego nie wiesz?

percon-

Ich frage nichts nach der

tari soleo.

Köstungen.

Nie pytam sie ia o wes
selach.

Arque tot sunt &
parantur iam in-
dies nuptiæ, ut
me spectandi ex-
periri facietas, (ut
periculum sit spe-
ctaculi.)

Es werden jr auch teg-
lich so viel/das ich deß
zusehens bin müde
worden.

Tak wiele teraz tych
godze sie tuż nie rad
przypatruie (dziwua
ie.)

C. At hodie futu-
ræ sunt splendi-
dæ (speciosæ.)

Man wird aber heut eine
töliche halten.

Alle bedzie dzis zacne
(znamięnte) wesela.

Cum magno appa-
ratu.

Es wird statlich zugehen.

Zwieleka wystrawa.
Zwielkim przygotowa-
niem.

R. Cuiusnam (quæ
nam?)

Wes dann?

O kogor?

C. Nobilis cuius-
dam ex familia
equestris.

Eines Edelmans.
O niektorego siemia-
nina (slacheict.)

Mercatoris diuitis

Eines reichen Kaufmans.

S. Erit igitur pompa magnifica.

Bogatego Rupert.

So wird frey ich ein groß gereng werden.

Splendide igitur deducetur spon-

Bedzie tedy stroyna y znanienita pompa.
(processia.)

C. Non admodum curæ(cordi) mihi est deductio sponsæ in templum, (pompa procedens ad templi) choreæ & saltationum mallem esse spectator.

Ich frage so viel nach dem Kirchgang nicht / wolt lieber den tanz sehen.

R. Multum semper turbæ est in his locis ubi istæ choreæ ducuntur, neque solet ferè sine in commodo tumultu abire.)

Nie dbamci ja takowej pompy albo processey do Rosc oia. Wo'zibym sie tancu przypatrzyc.

Es ist allzeit groß wesen bei den tansen / vnd trege sich gemeiniglich ein vnrath zu.

Zawždy tam wielki trzast bywa / gdzie tancuia / cza-

Te etiam non esse
inuitatum arbi-
tror, quapropter
suaferim (censue-
rim, consilium
dederim) ut ma-
neas domi.

sem y do zwady przy
chodzi.

So bistu freylich nicht ge-
laden / darumb so re-
mein rath du bleibest
daheimen.

Ciebie też tam nie pro-
szono / (wezowano)
a tak bych ja radził /
żebyś raczej domu
został.

C. Morem scilicet
tibi geram.

Optemperabo ni-
mirum tibi.

Sequar consilium
tuum.

Ita faciam.

R. Etiam habemus
(est) sanè quoda-
gamus (exequa-
mur, curemus)
quod magis vr-
get. (in quo plus
momenti est, quo
magis usus eget.)

Ich denke / ich werde dir
so. gen.

podobno (ponno)
cie wslucham.

Takci podobno rzeczy
me.

Wir haben auch zwar wol
anders nötiger zu schaf-
fen.

Wszak mamy co inie-
go / y pilnieyszego
czynić / na czym wie-
cey zależy.

COLLOQVIUM DECL.
MYM SEPTIMUM.

Funeris exequia.

Leiche. Todte.

Obchody Pogrzebne.

C. Hora duodeci-
ma (meridie) pro
deundum est in
funus.

R. Mortuus est?
Quis obiit mortuus?
sepelietur?

C. Vir ætate iuue-
nili, integrisque
viribus, quod a-
liquis præsidium
(per fugium) in
moris metu ha-
bere potuisse vi-
deatur.

Senex decrepitus.

Um 12 Uhr sollen wir zum
todten gehn.

O dwunasty po-
dyiem na pogrzeb.

Wer ist gestorben?

Keß rindl?

Kogo beda pochować

Ein junger starker Man/
hinter welchem einer den
todt solt gestochen haben.

Czowiek mlody / y
czerstwy za ktorym
mogliby sie kto byl
smierci vchronic.

Ein alter Man/

Starzec niaktory
grzybialy.

Honesti

Honestā matrona.

Eine erbare Frau.

Dezawa biala glowa.

Formosa virgo.

Eine schöne Jungfrau.

Krasna panna.

C. Nihil adfert ad-

Es hilft weder Jugend noch

iumenti ad mor-

ster / e / noch schöne für de

tem depellendā

Todt.

vel ætas iuueni-

Przecawto smierci / nie

lis, vel virium in-

pomoze ani mlos

tegritas, vel for-

doze / ani sila / ani

mæ bonitas.

vroda.

R. Eamus iam adeo

Last uns gehn / man leutet

signum ære datur.

bereit.

Iam ære sonant.

Iam pulsata æra so-

pojdamy / abowiem

nant.

us dzwonia.

Iam ære increpan-

tur.

COLLOQVIVM DECI-

MVM OCTAVVM.

Nova, Bella.

Neue Zeytung. Krieg.

Nowiny o Wojnie.

I 4

Rursum

C. Rursum audiuntur, (sparguntur) rumores varij, (multiplices) de magnis bellorū apparatibus.

R. Non bona ista noua sunt.

C. Nobis quidem sed militibus perquam bona sunt.

*Namci nie dobra/ale żołnierze tak
powym nowinam barzo radzi.*

Ego ideo non solleo de nouis rebus percontari, (res nouas inquirere) quod raro narretur aliquid boni.

R. Quid narratur igitur? aut ubi belli incendium oritur?

*Man saget abermal von
grosser kriegsrüstung.
Powiedział zaś o nowym
potrzebie wojennej.*

*Es sind nicht gute zeitung.
Nie dobra to nowiny.*

*Für uns zwar / aber für die
Kriegsnechte sind
gar gute zeitung.*

*Ich frage darumb nicht
gerne / den man höret
se. ten was guts.*

*Dla tego sie nie rad o
nowych rzeczach py-
tam / iżz adto co dos-
brego słyszę.*

*Was sagt man denn / o-
der wo geht das ferwer
an?*

Co wszdy powiedział /

Inter

albo gđzie sie woys
nā zaczyna?

C. Interroga poti-
us vbi ardeat (fla-
gret bellum, In
Italia, In Gallia.

Frage wo es angangen
sey / In Weischland /
Frankreich.

Raczey pytay gđzieby
sie iusz zaczyła /
Franciey.

Wie Wloſzech / We

R Modo ne nos at-
tingat.

Wenn es nur nicht uns
auch erreichte.

Modò ne huc etiā
progrediatur.

By iedno też do nas
nie przyſłā.

Modò ne nos quo-
que corripiat.

By iedno nas nie dos-
sieglā.

C. Non multum,
vt audio, de alijs
(de externis) la-
boras.

Ich höre wol du fragest
nach andern nicht
viel.

Quid alijs fiat non
curas.

Widze / że ty o ińſze nie
dbaſz.

R. Optarim, vt cū
omnibz benè &
rectè agatur.

Ich wolte menniglich
wünschen / das es bey
ihnen recht vnnnd wol
zustünde.

**Zyczyłbym iá / żeby sie wshytkim dobrze
działo (żeby wshedy dobrze było.)**

**Omnibus benè cu-
pio.**

**Ich gönne niemand nichts
arges.**

**Nemini velim
quicquam mali
accidere.**

**Nie życze iá ni komu co
złego.**

**Quis narrauit (in-
dicauit) hæc?**

**Wer hat dir darvon ge-
sagt.**

**Kto tobie o tym po-
wiedziało?**

**Quo autore ista co-
gnouisti?**

**Von wem hastu die Bey-
tung.**

Od kogo to masz?

**C. Vnus ex nostris
sodalibus, & ipse
in militiam pro-
ficisci parat. (abi-
re militatū vult.)**

**Es rüret sich vnser gesel-
len einer / wil auch in
krieg ziehen.**

**Jeden z towarzyszow
naszych / trdzy sie
tesz gotwie (wybie-
rze) na wojnę.**

**R. Equeſne an pe-
des?**

**Wie? in Roß oder in
Fuß?**

**Ana Romu / czyli pies-
zo?**

**O. Neque eques
neque pedes.**

**Weder in Roß noch in Fuß
A ni na Romu / ani pies-
zo.**

Euc.

R. Euplabit igitur ille, aut per coelum secundis vehetur ventis nauigio.

C. Imponere se gregales quidam decreuerunt in carrucam. (esse dum, currum.)

R. Proficiscantur (auehantur, eant) lanè.

Quid narrat, (quæ fama est) verò, de expeditione illa?

C. Grandia (mira) narrantur.

Fore aiunt maximam.

Exercitum aiunt ingentem comparari.

So wird er vielleicht flieg
oder in einem wind-
schiffe fahren.

To na wietrze poiedzie

Es wil sich eine gesellschaft
zusammen in einen
Reyswagen setzen.

Poiedzie ich kłaka w to
warzysz wie na wozie.

So fahren sie immer hin.
Wiechże tedy iada.

Was sagt man aber von
dem Zuge?

Co tedy powiedaia o
oney wyprawie?

Man sagt von grossen
streichen.

O wielkich rzeczach
powiedaia.

Powiedaia o wielkim
woysku.

Non

R. Non videbim?	Sie werden nicht alle wie-
omnes reduces.	wieder kommen.
Non redibunt in-	Nie uß, sey sie wroca.
columes vniuersi	
C. Ipsi hoc vide-	Da laß ich sie vmb sorgen.
rint.	Sani niechay doglas
Periculum hoc i-	daia.
pforum esto.	
Pattar eos. explere	Ich wil sie ihr mütlein fñ-
animum sibi su-	len lassen.
um.	Niechay serdußto, swe
	vraçja.
Sine morem ipsos	Ich wil ihn ihre weise las-
sibi gerero	sen.
	Niech ejynia iako ra-
	cja.

COLLOQVIVM DECL-
MVM NONVM.

Alia locutiones

Undere rede.

Inße rozmown.

I. Quanam causa	Wie bistu so lang aussen?
tanta mora :	Co za przyczyna je cze

Qua

Qua de causa tam
diu abfuisti? (ces-
fasti?)

Vbi tam diu con-
stitisti? (commo-
moratus es?)

R. Non potui ad-
uenire citius.

Non potui illic si-
mul & hic esse.

C. Morem tuum
veteris tarditatis
(pigrinitæ) obti-
nes,
Antiquū obtinere
tuum, tardus vi-
des.

Diu profectō ad-
uentum tuum ex-
pectavi.

Multum certē tem-
poris abiit dum
te operior.

mu) tak dlugo mies
stasz?

Wo bistu so lange gewe-
sen?

Keoyś był tak dlugo?
Ich habe nicht ehe können
kommen.

Nie mogłem przysćrys-
chleć.

Hab dort und hic nicht zu-
gleich sein können.

Nie mogłem pospols-
y tu być y tam.

Du behelst deine alte faule
weise.

Po staremus leniwoy.
Dawny to twoy oby-
czay leniwoym być.

Ich habe lang genug auff
dich gewartet.

Czekalem już dawno
za tobą.

Quid

R. Quid facere igitur me oportet? (vis, iubes?) Was soll ich denn thun?
Co mi redy kajesz czy nie? Co mi redy kajesz czy nie?

C. Ito & refervasa. Gehe hin / trage dem die
gefess wieder heim.

Biez / a odnies tego statki.

Cantharum, die kanne / korew.

Patinam, die schüssel / misa.

Scutulam, das senffschüsselchen. przystaweczko.

Candelabrum, den leuchter / lichtarz.

Orbes, die scheiben / talerze.

Pocula, die trincgeschir / kubki.

Reddito pallium, Bring ihm seinen mantel.
Odnies / (oddaj)
mu płaszcz.

Arma, Wehre / tord / szabl.

Pileum, Hut / capta.

Ocreas, Stiefeln / szorznie.

Pergis ne? quida- Wenn gehest du / wie stichst du
kas lapsa? wie ein stock.

Ante id: teß / stoß tu by
pien.

R. Nulla in re pos- Ich kan dir nirgend recht
sum, thut wie ich sehe.

naua-

mauare operam
ut video tibi.

Widze że trudno tobie
tco ma ugadzac.

C. Obloqui sanè
scis verborè.

Widermört kantsu wol ge-
ben.

Wartotać (mruczeć)
dobrze umieć.

R. Nescio quem
me esse existimēt.

Ich weiß sehr nicht wo
für man mich hält.

Nie wiem / za co mnie
mają.

Omnes penè me
Iudibrio habent.

Es will jederman einen
Narren an mir haben.

Omnes sibi me
pro ridiculo &
delectamēto pu-
tant.

Każdy sobie że mnie
chce mieć blazna.

Wszystcy że mnie szydzą

C. Heus tu, nihil
mouet me tuaira
cundia, (te italei
mihi.)

Lieber ich frage nach des
nem zorn nicht groß.

Styß / nie dbam ja /
choć się na mnie
gniewają.

R. Ego mihi pro-
spexero.

Ich will wohl sehen / wie ich
meinen sachen thu.

Ego quid me fiat,
videro.

Bede wiedział (miał)
ja wiem / co mam
czynić / (tak się mam
opatrzyć.)

C. Vt lubet.
Ipsa re experieris.
Res docebit.
Experiundo cognosces.

Wie dir's gefelt. Du wirst's
wolln'n werden / se-
hen / erfahren.

Jako raczyś.
Jakoś sie podobą.
Wszak obaczysz / (doz-
znasz sie / domiesz
sie.)

R. Velint concedi
mihi meas res a-
gere (exequi.)
Optarim non tur-
bari actiones me-
as.
Non haberi me so-
licitum.

Ich wolte man liesse mich
meines dinges warten.
**Jabych rad / żeby mi
dano potoy.**
**Daycie mi potoy / a
niechay swych rzeczy
doyrzze (pilnuie.)**

Sa-simprobe} te
nis } proterue} ge-
[peulärer] ris

Du machst dich zimlich
ynnütze.

Desyexpornie (krnas
brnie) odpowiedz.

R. Nemo prope-
modum vii isto
potest commodo
(facili, mansueto)

Es tan schier niemand mit
dem aufkommen.

Trudna (nie łatwa)
z nim sprawa (roz-
sprawa.)

**Neminem com-
pellat.**
Nemini respondet

Er giebt niemand sein gut
wort.

dicat

(dicit clementer. Nie rzeczy nikomu do-
brego słowa.

C. Quis me vocat? Wer rufft mich?
Kto mnie zawołał?

Fac me certiores quid me velit. Sag mir / was will er
mein?

Eamus illis obui- Powiedz mi / czego
am. chce? co mi po mnie?
Wir wollen ihnen etige-
gen gehen.

R. Rem tibi sum e- Podamy przeciwko im
locutus omnem. zabierzmyś im drogę.

Exposui omnia Ich hab dir alle sache / (all
quæ perturbant mein anliegen) erzehlet.

animum meum. powiedałem ci wश्यтє
sprawę.

Sollicitant me. powiedzialem ci wश्यт-
то / co mnie dolega.

COLLOQVIVM VIGE- simum.

De Bello.

Kriegsrede.

Rozmowa o Wojnie.

K

Vnus

T. Unus ex nostris
sodalibus, ut au-
dio (quemadmo-
dum fertur,) in
bellum profici-
scitur.

R. Iam dudum hoc
sciui.

Ita aiunt.

H. aliquid ea de
re narrari audi-
uimus.

Es zeucht / hör ich sagen/
vnser gesellen einer in
krieg.

Slyše(slyšalem(že ie-
den znašych to was
rzyšow idzie(iedzie/
ciagnie/wyprawi sie)
na woynę.

Das hab ich lang wol ge-
wußt.

Wiedzalem ia to das
wno.

Man sagt.

Tak powiadaia.

Gestern höret ich etwas
davon.

Slyšalem / že wczorą
o tym powiadano.

I. Quisnam cum
commouit? (ex-
ciuit?)

M.iror quid cogi-
tet. cur istud con-
siliū cepit? in-
ijt.)

Wer hatjn auffgesprö-
chen?

Ktoli go namowit?

Es nimbt mich wunder
was er sich zeihet?

Dzwoue sie/coli on po-
nusi?

Non

Non sibi illum melius consulere miror.

Agitur ne ab ipso hoc consultis (scientibus, non ignorantibus) fuisse?

Sanè benè, (nimirum est hoc optimum) semper enim turbulentū esse eum animaduerti.

Quæ conditio illius futura est?

Quò loco futurus est?

Quis armorum apparatus?

Mandabitur ne ei munus aliquod in exercitu?

Dziwno mi to / se lepiey
sobienie poczał / (poradził.)

Thut er es auch mit vor-
wissen der seinen?

Wiedzieli o tym przias-
ciele tego?

Czynili on to za wi-
domością (radą)
swoych przyjaciół.

Es ist zwar wol am besten,
denn er stetig rüthorisch
gewesen.

Malo też tak nie le-
piey / nalepiey też tak)
abowiem zawsze był
zwadliwy.

Was hat er für eine bestal-
lung?

Waco (za co) będzie
słuzyl.

Wie ist er gerüstet?
Co za zbroie (bron) be-
dzie nosił?

Wird er ein befehl?
(Ampt) haben?

	Bedzieli mial na sobte vrzad iaki?
Quæ stipendia me rebit, equestria, an pedestria?	Zeucht er zu ross / oder zu fuß?
R. Mea opinione inter gregarios ille erit.	A konny poiedzie / czyli piehy poydzie. Wie mich bedünckt / er zeucht in gemeinen hauf- sen.
Duplicarius futu- rus est.	Tut mi siezda / że poy- dzie za Rozatką. Wird unter den Doppel- soldner sein.
Sperat, ampla sti- pendia.	Bedzie Dwoyżoldo- wnikiem. Verhofft mehr denn einen Soldt zu haben.
Ambit-scribæ, co- piarum munus.	Spodziewa sie żoldu wielkiego. Ein Feidschreiber zu wer- den.
	Spodziewa sie piśa- rzem ośtać.

Satellitum aget.

Einen Drabanten zu geben.

Drabantem zostac.

Vexilli principatus ei contigit.

Es ist ihm ein Heulein befohlen.

Osta Chorazym.

Poruczono mu Chosragiew / (propos) rze.

Ducem putat se cohortis futurum.

Sol ein Hauptmanschaft bekommen.

Spodziewa sis Hetzmanem zostac.

Merebit stipendium equo vno, duobus equis, tribus quatuor.

Hat sich gerüstet als ein einrösser / mit 2. 3. 4. pferden.

Bedzie sluzyl na jeden kon / na dwa / trzy / cztery konie.

Turmae dux esse debet.

Sol ein schwader Reuter führen.

Na byc Rotmistrzem.

I. Quid armorum ab illo expeditur?

Was führet er für eine Wehr.

Co za broni vzywa?

Præclarè ne ille in-
structus est?

Credo quod mili-
tare essedum eti-
am parauerit.

R. Hastam (lancæā)
securim, bom-
bardam gestat.

Nescio quam be-
nè paratus sit.

Non possum tibi
narrare quo pa-
cto instructus sit.

I. Quis curat scri-
bendum militæ
(cogendum ex-
ercitum colligē-
das copias ?

Cuius nomine per-
mittuntur stipen-
diæ?

Ist er wol staffiert?

A dobre sie narzadzil/
(przygotował?)

Er hat freylich einen Rüst-
wagen mit.

Bez pochyby ma skara
bny woz.

Er gibt ein spiesser / hele-
partierer / hackenschü-
ken.

Niesie oszczep / halas
barde / rusznica.

Weiß nicht wie er gerüstet
ist.

Niewiem (nie mogę
powiedzieć) co za na-
rzedz yego. (iako sie
wybierze.)

Wer nimbt das Kriegs-
volck an?

Kto przymunie żołnier-
zy?

Kto zbiera woysko?
In wes namen?

Kto kazał przymować
(zbierać?)

Quid datur in præ
sentia?

Was gibt man auff die
hand?

Quantum præ ma-
nu datur?

Wiele dadza na ręke?

R. Etiam ignoro
(fugit me, non est
mihi comperitū) à
quibus & quo-
rū mandato istæ
copiæ contrahan-
tur.

So ist mir auch verbor-
gen / durch wen / oder in
wes nahmen die Wer-
bung geschicht.

A tego niewiem / kto ie
przymuie / albo czy-
iem inuientem.

Perhibent quidam
(sunt qui dicunt,
præberi (prænu-
merari) multum.
Nonnulli perpa-
rum tribui aiunt
dantib. sua nomi-
na in istam mili-
tiam.

Ein teil sagen / man gebe
viel / ein teil / man gebe
wenig.

Niektórzy powiedzia/
że wiele dadza na rę-
ke / drudzy też mo-
wia / że mało.

C. Opto ut rem
prosperè gerat.
(Benè procedere
quod agitur cu-
pio (fortasse eti-
am nobis at-

Wolte das es ihm wolgien
ge / vielleicht brechte er
uns zu seiner wieder-
kunft auch einen heu-
pfenning mit.

tulerit reuertens
partem ex præ-
da.

R. Idem & ego o-
pro.

Ego quoq; ei ex a-
nimi sententia e-
uenire omnia cu-
pio, etsi de ipso
(de salute eius)

non possum non
esse admodum so-
licitus.

Fieri possit, vt ali-
qui minus per-
turbentur, si ille
non reuertatur.

Licet suspicari, nō
omnibus mole-
stum (ægre) futu-
rum, si ille redeat
nunquam.

Mirificè ferox est.
Supra modum in-
solens, (audax,
turbulentus, te-
merarius est.)

Życzyłbych mu ná wstę-
szenie swego powo-
dzenia / a żeby się wró-
całac nam też co było
więk z korzyści przy-
niósł.

Jch gönne ihm auch al'es
gute / wiewol ich sein sor-
ge habe.

Niac mu życze wstękie-
go dobrego / aczkol-
wiek się on barzo bo-
je.

Möcht nicht jederman er-
schrecken / wean er gleich
ausßen bliebe.

Malo też ná tym / (Nie
wielkiby z tego kło-
pot) choćaby tam z
ginał (choć by się
nie wrócił.)

Es ist ein wildes gesinde /
(seltsamer hach.)

Dziwnyć on człowiek /
dziwactci on wielki

Heus

C. Heus tu audacia
in bello opus est,
(fortes fortuna
adiuuat.)

Quid verò cautum
(attentum, circū-
spectum) esse hoc
armorum appa-
ratu prodest?

Etiam vir fortis &
virtute præstans
non est modo tu-
tus ab ignauo, li-
xa etiam aliquo
& calone, ubi ad
strepitum bom-
bardarum ven-
tum est.

Wszak y nameźniczcy y nadźielniccy Ry-

czowiek zchwaly /
nie spokoyny / swo-
wolny (wśeteczny.)

En lieber/es muß im Krie-
ge gewaget sein.

Slyś ty/na wojnie po-
trzeba być śmiałym.
Abowiem takowym
narychley bżeszcie
posłuży.

Was hilft jemand die für-
sichtigkeit bey dieser
kriegsrüstunge?

Opatrność bowiem
mało co pomoże/zwla-
sza gdy teraz takos-
we bronie nastaly.

Ist doch kein redlicher ehr-
lich Man vor einem vers-
zagten / ja vor einem stal-
buben nicht sicher / da es
zu dem schiessen kompt.

częz przed niſezemnym drabem albo kucha-
cikiem nie ieſt beſpieczny / gdy przydzie do
ſtrzelania.

Ita ſe res habet,
quemadmodum
dicitur, cadentes
ſacent, ſuperſtites
diſcedunt. (aliqui
caduntur, aliqui
auehantur.)

Es heiſſet wer bleibt der
bleibt / wer reitet / der
reitet.

Owoc ſie tak dzieie / iſz
to w przypowieſci
mowia / kto zginie /
ten zginie / kto zoſta-
nie / ten zoſtanie /
(kto wydzie / ten wy-
dzie.)

R. Dei æterni opẽ
poterunt implo-
rare n̄, per quorũ
regiones (loca,
terras, agrum) co-
piæ ducentur,
(transibit miles.)

Gott heiſſe denen durch
weicher laud vnd ge-
gent der zug gehet.

Pan Bog niech ſie zmi-
luie nad tymi / przez
ktorych ziemie woy-
ſko poydzie.

Multa ibi homines
perpeti cogentur
(miſera ibi inco-
larum, fortuna eſt
futura) in nullo
enim iam

Da werden ſich die leute
leiden muſſen / denn es
iehzund eben gleich gilt
es ſey freund oder
feind.

Siſa bowiẽ oni nieboz

discrimine

discrimine ponuntur ciues & hostes, (nihil inter est ciuem & hostem.)

Parcitur nemini, Rapina est, quicquid ubicunque reperitur. Concessum modo est (licet) tollere (auferre) vndique omnia.

Olim non fuisset impunè prædas agere in agro pacato, & raptores (latrones ac fures) tales perhibebantur, & pertinuisse res ad lictores.

Przed tym nie dopuszczano by było wzajemni przyjacielstwiey głody iakiey poczynać / a takowe wydzierce zwano złodziejami / a dano by je katu w ręce.

Żeć beda musieli cię pieć / ponieważś teraz rozności niemaś między przyjacielem y nieprzyjacielem.

Man verschonet niemandes / man nimpes / wo man es findet / es ist alles vberall preis.

Żadnemu nieprzepuszczaia / każdy bierze / każdy co naydzie.

Brac / łupić / wyszć w szedzie teraz wolno.

Vorzeiten hette man nicht gelitten / das die fremde beschedigt wurden / vnd hieß dñs Rauben vnd stelen / vnd hette an die stecken knechte gelangen.

C. Pænæ istæ sunt
(dantur (delictor-
um.)

Istas pænas meren-
tur peccata no-
stra.

Atq; nos precibus
pijs implorare
par est Deum æ-
ternū, vt nos be-
nignē (clemen-
ter) tueatur. (vt
nobis propitius
sit.)

Nihil verò noui
narratur de ne-
gotijs belli istius.

Jżeli tedy nic nowego powiedział o sprá-
wie tej wojny? (o tych sprawách wo-
ienny ch?)

R. Nisi venia (de-
fensio, salus) im-
petretur à beni-
gnitate diuina,
sentiemus scilicet
posterius, vbi ma-
lum nos attigerit.

Es sind alles woluerdient e
straffen.

Tak nas pan Bóg ka-
rzezą grzechy.

Und mögen wir wol Gott
bitten / das er vns gne-
diglich hehüten wölle.

Potrzeba Pana Boga
prosić / (wzywać) a-
by nas łaskawie ra-
czył obronić / (aby się
nad nami smilował.)

Sage man aber nicht et-
was neues von dē friegs
handel?

Erbitten wir nicht gnade /
so werden wir es wol ge-
war werden / wenn es an
vns kompt.

Jesli v. p. Bóg łaski
nie vprosimy / tedy

Sanè non multa re-
scisco, vnus hoc,
alius illud nar-
rat. (diuersi diuer-
sa memorant) pro
eo atq; vnusquis-
que affectus est.

Hæc verba fiebant
de memorabili
velitatione, de in-
genti prælio, in
quo multi vtrinq;
cecidissent, mul-
tis etiam captis,
præcipuis (sum-
mis) viris virius-
que paritis.

ożnamienitey bitwie / wktorey wiele
ich poległo / nie malo też nacelniey
sych osób z obu stron poimano.

Etiā aliqui lo-
quebantur de pa-
ce (pacificatione)
de inducjs.

dobrze o baraym / sre-
ro nastęch losie.e.

Ich erfahre gleichwol we-
nig/es sagt einer diß der
ander jenes/ nach dem ein
jeder genigt ist.

Ja malo co słyše / jes-
ten powieda tak / dru-
gi ówał / każdy wes-
dług affektow swo-
ich.

Gestern redet man von ei-
nem grossen scharmützel/
von einer gewaltigen
schlacht / darin viel vmb-
kommen/ auch etliche für-
neme personen auff bey-
den seiten gefangen we-
ren.

Wczorą powiedano o
wielkim potykaniu /

Don friede / von einem
anstande

Niektorzy też mówili
o pokoju / przy mierzu.

Dissi-

Dissipantur quoq[ue]
(sparguntur) ru-
mores de colli-
gendis nouis co-
pijs (de noua mi-
litia, de conatu
nouæ expeditio-
nis) de nouo fac-
dere.

Es gehet auch das geschehen
von einer neuen auff-
wühlunge / von einer
neuen bundniß.

Wiesci też sa o nowey
potrzebie / (wyprás-
wie) woienney / o
nowym przymierzku.

C. Nimirum in to-
to orbe terrarum
res sunt turbulē-
tæ, incertæ.

Ist es doch schier in der
ganzen Welt vnrühig
vnd wegig.

Wshedzie teraz rozruchow dosyć.

Nigdziey teraz pokoju niema.

Quapropter ora-
bimus Deum æ-
ternum vt nos
protegat.

Darumb wollen wir Got-
tes des Herrn schutz
bitten vnd suchen.

DEI æterni defen-
sio perfugium
nostrum est fu-
turum.

Przetoż p. Boga pros-
zić będziemy / aby
on sam raczył nas
bronie.

FINIS.

SE QVVN.

SEQUVNTVR COLLOQVIA
EX DIALOGIS LVDOVICI FIVIS.

I. DIALO- Das I Gespräch
gus Surrectio weñ man des mor-
matutina: gens auffstehet.

Pierwsza Rozmowa gdy rano
wstawaia.

Pædagogus.

Puer.

Pæ. Iesus Christus
exuscitet nos à
somno vitiorum
Heus pueri estis
ne hodie euigi-
laturi.

IESUS Christus wecke
uns auff vom schlaff
der Sünden. Hola
kinder / wolt ihr hene
nicht auffwachen.

pan IESUS Christus niechay nas
obudzi ze snu grzechow. Hola dziatki/
izali dzisia nieoczniecie.

Pu. Nescio quid
mihi inciderit in
oculos ita vide-
or eos habere plerumque
nos ærenæ.

Ich wels nicht was mir ist
in die augen gefallen/
mich dünckt sie seind
mir voller sand.

Nie wiem co mi wpadło w oczy / bo
mi siezda / iakoby mi pelne piastu byly.

Pæ. Surgite tandem.

Seht ein mal auff.

Tużewstaniecie.

Tam

Pu. Tam multo Sogar frü?
mane?

Tat bärzórano?

Pæ. Propior est Es ist dem mittage neher
meridies quam als dem morgen.
aurora.

Blisse iest poludnie / niźli switanie.

Pu. Aperi fenestras Thubende fenster auff / das
ambas, ligneam hölkene vnd das glase.
& vitream. fenster.

Otwor 3 otko 3 otkienica

Pæ. Vis recentem Wiltu ein weiß Hembd.
subuculam?

A chceszje bialej, to szuly?

Pu. Nihil nunc est Es ist nicht nötig / diß ist
necesse, hæc satis rein genug / morgen wil
est munda, cras ich ein anders nemen.
sumam alteram.

Cedo mihi thora- Lange mir das Wammes
cem. her:

Tie potrzeba iest teraz / intro wezmo
inşa. poday mi şam kabat. (Lafftan.)

Pæ. Quem simplū Weichs? das einfache oder
an duploidem? das doppelte?

A ktory / pod şyty / czyli niepod şyty?

Porrige

Pu. Porrige huc
 simplum, Da li-
 gulas astrictorias
 Hui qualia dedi-
 di mihi astringen-
 ta, exarmata, &
 lacera, Da femo-
 ralia & tibialia.
 Quæso constrin-
 ge me. Astringe
 nodo laxo gemi-
 no.

Reiche mir das einfache/
 gib mir die senckel/ En-
 welche senckel hastu
 mir gegeben/ haben sie
 doch keine stiftte/ vnd
 sind nicht ganz. Gb
 mir die hosen vnd
 strumpfe/ lieber bind-
 de mich zu/ mache et-
 ne doppelte schleife.

poday sam niepodstyt. Day mi wste-
 gi/ Ba wey/ iakies mi wstege dai/ bez
 za rowek/ a ktemu niecale. Day też vs
 brańie y pońcochy (notawki.) Nioy
 miły/ zapniyże mie dwoustym zadzierze-
 kiem.

Pæ. Nihil minus,
 solueretur nodus
 illico, & decide-
 ret tibi calceus è
 pedibus, præstat
 vel gemino astri-
 cto vel astricto & laxo.

Keines weges/ die schleiffe
 löset sich ba d auff/ vn-
 fiel der schuch dir von
 füßen/ es ist besser ein
 doppelter/ oder ein ver-
 schuarter knote.

Tie tak boby sie wezel rozwiązal/ a
 spadłoby trzewik znogi. Lepiej dwoi-
 stym zadzierzkiem zawiązać/ albo wiec
 guzem jednym/ y zadzierzkiem.

L. Pu: Cedo

Pu. Cedo Calceos. Gib her die schu-
poday mi trzewiti.

Pæ. Viros & rectos Welche? die ganzen / oder
an apertos & lon- an geschnittenen?
go. obstragulo;
an breui?

Uktore / cale / czyli wyrzeżanie?

Pu. Cingulum est Der gürtel ist zerbrochen/
fractum, & fibu- und die schnalle verio-
la amissa Indue ren. Ich bitte dich ziehe
merogo. mich an.

Zerwał sie pas / y przecka zginelą / pro-
sie cie / obuy (oblecz) mnie.

Pæ. Summe tuni- Nim den rock mit ermeß.
cam manicatam. Du hast die junge in
Fregisti aciculam der schnalle zerbrochen.
fibulæ.

Węmi suknią z rękawami. Blamales
spien v przeczki.

Pu. Non poteram Ich fund es nicht auffstrie-
exfibulare. gen.

Nie mogłem sie odpiac.

Pæ. Peste caput, Kemme das Haar / erstlich
prius radijs rari- mit den grossen zenen/
oribus, tum den- darnach mit den kleine/
fioribus. Apia pi sece den hut auff / schenck
leum vertici, ne ihn nicht gar in nacken/
in occipitium re- auch nicht auff die stirn/
ñcias, aut fron- oder in die augen / wasch

teum, aut oculos.

Laud manus &
satiem.

die händ vnd das ant-
gesichte.

Szczęśliwość / pierwej wielkiemu zba-
mi / potym małymi. Wdzięczy czapte na
glorę / niegomykaj iey na ryl / ani na
czolo / ani też w oczy. Wymyrecz wiarz.

Pu. Adfer pollu-
brum cum vrce-
olo, funde altius
stilla ex episto-
mio.

Bring die Gießkan mit
dem Becken. Gieß die
Kanne höher auff. Gieß
auff der schnauzen.

Przynieś miednice z nalewką / ley z gorey
pomaju / nakrapiajac z kurką.

Pa. Elue fordes ex
digitorum nodis
Ablue osi & gar-
riza. Capelinteu,
exterge te. Recita
precationem do-
minicam & pre-
ces alias antequā
pedem ponas ex-
tra cubiculū. Vi-
de vti de re nulla
alia cogites dum
oras.

Wasch den vnflatz von den
Knäueln. Wasche den
Mund vnd gurgel dich /
Nimm das Tuch vnd
trockne dich. Sprich
das Vater vnser vnd
andere gebetein / ehe
du aus der kamer tritt-
est. Siehe das du auff
nichts anders geden-
ckest / weil du betest.

Wymy brud szłyściow. Wymy vsta &
gargaryzuy. (charchay.) Wezmirez
czny / & vtrzyj sie. Nowo modlitwe

pánšťa / y inſe modlitwy / pſerwoy ni
 zeli z komory wynidzieſz. Pátrz / abyſ
 ſie modlać inſemi myſlami ni b. wił.
 Pu. Prodeamus iam. Laſt uns nu gehen.

Już podzimy.

Pz. Mane pauli- Wart ein wenig / laß ich
 per dum appen- dir das Schnupprei-
 cam sudariolum tuch an gürt. h. nger
 hoc de zona ad daran du die nase wi-
 nares emungen- ſteſt.
 das & purgādas.

Pozor a9 troche / az ci te d uſtře zatkne
 z p z / tu vciťamni y wyche do žemni noſt.

Pu. Enecas me tua Du machſt mirs a9 zu lang
 mora, auſim face- Ich dör ſie werten du
 re ſponſionem te habeſt eine ganze ſtum
 horam vnam ve. de zugebracht mich
 ſtendo contum- anzuziehen.
 pliſſe.

**Darzoſ mierziemy tym ex oim cnieſtka
 niem. Smialbych ſie zalogyc (zatkadac)
 žes tym obleczeniẽm cala godzine ſtrawil.**

Pz Quid ſi vel da- Warum nicht zuo / Wo
 as, quo eras itur wo te tu hin gehen /
 rus, quid acturus was wo t. tu machen?
**Dy też y dwie / Wſtř nie maſſ goz te cho-
 dzic / ani co czynic?**

Pu. Quali deſit Als wenn ich nichts zu thū
 quid agam. hette.
Jakoby ch niemal co czynic.

2. DIALO- Das IIe Gespräch
 gus. Prima Sa- Der erste Gruß.
 lutatio.

Wtora Rozmowa Pierwsze
 Pozdrowienie.

Puer.

Mater.

Pater.

Pu. Saluus sis mi En guten morgen mein
 pater. Salue mea Mutter.
 matercula. Pre- gen mein Mutterchen.
 cor vobis felicē Ich wünsch euch ein
 hunc diem ger- seligen tag ihr Brüder-
 manuli. chen.

Dobry dzien Panie Oycze. Pomaga
 Bog pa. i Matko. (Matuchniczko)
 Was nam Boze dobry dzien Bracia
 skowie.

Pa. Solpiter te Deo Gott gesegne dich.
 Boze day ci zdrowie.

Ma. Seruet te Chris Christus beware dich Was
 stus, quid agis? machstu? Bistu noch
 quid vales? quo- frisch? wie hastu die nacht
 modo hac nocte geruher?
 quieuistis?

pan Krystus niechay cie we zdrowiu
 zachowa Co czynisz? a zdrowes do-
 drze. Jakos spal tey nocy.

L 3

Pu. Recte

Pu. Recte valeo & Ich bin recht gesund / vnd
placide dormiui. habe wo: g. schlaffen.

Dorowem dobrze (man sie dobrze) y spa-
lem czyscie.

Ma. Christo gratia Christo sey danck / der wöl-
Proprium hoc le dich allzeit also er-
velit tibi esse. halten.

Chwała Panu Bogu / Ten cie niech za-
wždy tak zachowa (Woże day by tak
zawždy.)

Pu. Ad mediā no- Umb mitternacht erwacht
ctem excitatus ich vom Hauptwehe.
sum ē dolore ca-
pitis.

O pulnocy ocucilem / iż mie bolalā glowa.

Ma. Quid narras? Was sagstu? wo thut dir
qua parte capitis? wehe?

Co powiadasz / a kedy cie bolalā?

Pu. Ad brechma. Vorn am Heupt.

Tia ciemieniu.

Ma. Quam diu. Wie lange?

Adlugo?

Pu. Vix octava Raum ein halbe Viertel
parte horæ, po- stund / darnach schrieff
stea redormi, nec ich wieder ein / vnd fu-
fensi amplius. lere es nicht mehr.

**Kedwie z puczwierci godzin / potym wo
snalem zasie / y me czuicem wiecey.**

Respi.

Ma. Respiraui nam Das macht mich wieder
exanimaueras rumb lebendig / denn
me. du hattet mich in todt
betrübet.

przyślamiż się k sobie / abo ryciem zleżłam
się brata Barzo. (stodze.)

Pu. Bene sit tibi Ru Guten tag Ruscio du lustt-
scio canicule fe- ges hünd ein / wie ge-
stiuissime, quo- habest dich? wie gehet
modo habes? dir? hungert dich
quomodo vales? nit? hastu heut nichts
non esuris? nihil geßten?
edisti hodie?

Witay Ruscio / Pieśtu nadobny / iako się
maż? iakos zdrow? a iadobys? nie ias
dles dżisia nic?

Da mihi panis buc Gib mir ein bißchen Brodt
ceam vnam atq; oder zween / das wir
alteram, quam ei ihm geben / Du solt
demus, videbis wunderpiel sehen.
ludos sciuissimos.

Day sam kalet chleba albo dwa / cobysiny
mudali / wyżrzyż igrzyżka ośoblirve.

Pa. Lubet mihi re- Ich muß ein wenig mit dir
cum paulisper sprechen mein Sohn.
confabulari mi
fili.

Mily Synu muß nieco stoba morwie.

Pu Quid est mi pa- Was ist's mein Vater?
ter? A co panie Oycze?

Pa. Noster catellus Ruscio, est bellua an homo. Unser hündlein Ruscio ist er ein beest oder ein Mensch?

Czyni.e. i ten nasz pic.e. / bestyia czyl. człowiekiem.

Pa. Bellua viresco. Ich g.a. b. er sey ein beest. do.

Ida misie / je Bestyia.

Pa. Quid tu habes cur sis homo, nō ille? tu edis, bibis, dormis, ambulat, cursitas, lussas. Hæc ille omnia. Was hastu an dir / darum du ein Mensch bist und er nicht. Du isst / trinkst / schliffst / achest / ambest / spielst. Das alles tan er auch.

Co wżdy takowego w sobie masz / jeś ty człowiekiem / a nie on. Ty jeś / on. / spisz / chodzisz / biegasz / igrasz. Umieć on też to wśystko.

Pa. Atqui ego sum homo. Ich bin g. eich wol ein Mensch.

Tamci przecie jest człowiek.

Pa. Quomodo id cognoscis? quid tu nunc habes plusquam canis? sed hoc interest quod Ruscio nō potest homo fieri tu potes, si vis. Wie weißtues? was kanstu nu mehr denn der hund? Das ist aber der vnterscheid / das Ruscio nicht kan ein Mensch werden / du kanst / so du wilt.

Inko

Jako to wiech? Co ty masz nad psł? Ale
ta jest różność między tobą / p. m. / że en
człowiek / m. z. / prac sie niemożę / ty możesz
iesli chceš.

Pu. Oblectro mi En lieber Vater / hilf mir
pater efñice id pri- mit dem aller ersten
mo quoq; tempo- dazu.
re.

proſe cie miły Oycze pomóż mi do tego
(ipraw to) iak narychlev.

Pa. Fiet. si eas, quo Das sol geschehen / so du
eunt bellua, rede- gehe / da die beeter
unt homines. hin gehen / und Wie
sehen wieder kommen.

Mozesz do tego przysc / iesli tam poysz
dziesz tedy bestyie chodza / a wracaja sie
ludz mi?

Pu. Ibo pater mul- Vater ich wil gar herrlich
tò libentissime? gern gehn / aber wol
sed ubi id est? dasselbe
poyde barzo rad / Oycze miły / ale kedysz
to iest?

Pa. In ludo litera- In der Schulen.
rio. Wskole.

Pu. Duc me co En lieber führe mich dahin
quæso. Nulla est Hierzu sol an mir nichts
in me mora ad mangeln.
rem tantam.

Doprowadz mnie tam / proſe. We mnie
nie

Owo sie tam przed adza Tłaczyciel przed
 Stola. Zejm Czapke / a uklon sie.
 Stoz prosto / iako cie nauczo no.

Hoc est formato- Das ist der ort vnd die
 rium, & quali of- werckstädt / da man
 ficina hominum. menschen macht / vnd
 Hic artifex for- dieser ist der Werck-
 mandí. meister.

Toć to iest mieysce a iakoby warstat /
 z ktorego ludzie pochodza. A ten to iest
 mistrz / ktory ie przetwarza.

Lud. Prosperus sit Seid vns allen Gott wil-
 nobis omnibus kommen. Was bringe
 tuus aduentus. ihr guts?
 Ecquid rei est?

Witacie. Przysćiusmy waszemu w hyscy
 radzi. Co nam dobrego przyniesiecie?
 (czego potrzebujecie?)

Pa. Hac filiolum Nie bring ich meinen
 ad te adduco, vt Sohn zu dir / das du
 ex bellua homi- aus einem beest einen
 nem facias. Menschen macheist.

Otom przywiódł do was Syna mego / do
 byacie go z Bestiey w Cłowieka przes-
 czynili / (przetworzyli.)

Lud. Dabo in eam Ich wil guten fleiß anwen-
 rem operā sedulā den / er sol wider komme
 reuerretur ex pe- auß ein beest ein menschen

cude

eude homo, ex
nequam frugi &
bonus. Id verò ne
dubitaueris.

aus e'nem schalef ein müt
licher vnd fromer sohn /
daran so. tu nicht zwe. f.
feln.

Postaram sie o to spłnoścĩa / żeby bestyia
bedac / wrocil sie czlowiektem / a z'otra
żeby sie z stal Synem dobrym / y wzytes
cznym / o czym niechciey bynam ie' wa
rpić.

Was nimbstu für deine

Pa. Quanti doces?

unterweisung?

po czemu wczysz? (po czemu bierzesz) za
institucyã.

Lu. Si puer benè
proficiat, vilius
parum caro.

Wen der knabe wol lernet /
so neme ich wenig /
wenn er aber nicht
wol lernet / so neme ich
viel.

Bedzieli sie dziecie wczyszlo dobrze / tedy
me wiele biore / a tesli zle / tedy biore sila.

Pa. Partiamur in-
ter nos hanc curã
tu, ut sedulo insti-
tuas: Ego vt be-
nignè compen-
sem tuam ope-
ram.

Wir wollen vns wol ver-
g eichen / Unterweise du
in fleißig. Ich wil dir
deine mühe wol beloh-
nen

Zgodziem sie z soba dobrze. Badz ty pil-
ny w nauczaniu / a ia tobie twoie praca /
Ausznie nagrodze.

4. DIALO- Das 4 Gespräch
 gus. *Euntes in ludum luterariū.* die in die Schulen
 gehen.

Czwarta Rozmowa idący
 do Szkoły.

Petrus Iohannes, Marcus.

Pe. Videtur tempus eundi in ludum. Mich düncket es sey zeit in
 die Schule zu gehn.

*Ida mi sie / że nam czas do szkoły
 chodzić.*

Ioh. Plane tempus est ut eamus. Es ist freylich zeit das wir
 gehen.

Peronie / że czas mamy wielki.

Pe. Non satis teneo viam. Ich weis den weg nicht
 sehr wol.

Nie swiadamem drogi dobrze.

Ioh. Quoties illuc itasti? Wie oft bistu ihn gangen?

A częstoś mi chodzić.

Pe. Ter aut quater. Drey oder vier mal.

Trzy razy albo cztery.

Ioh. Quando cepisti eo itare? Wenn hastu angefangen
 dahin zu gehen?

A kiedyś tam poczał chodzić.

Pet. Nudius tertius ut puto, aut quartus. Für dreyen oder vier tagen
 wie mich deucht.

Int

**Tuż to dziś trzeci dzień / ieśli dobrze bae
cze / albo czwart.**

18. Quid igitur an Ist denn das nicht lang
non id satis est ad genug den weg zu ler-
noscendam vi- nen?
am?

Arwiez to niedosyc ku poznaniu drogi?
Pe. Non etiam si ea Nein / ob ich in gleich hie-
tentis: deret mal gienge.

**Tu niedosyc / choebych ja y sto razow cho-
dził.**

10. Ego vero vel si Wenn ich ihn aber nur
semel, nusquam, einmal gienge / so wolt
deinceps aberrare ichs hernach allzeit
rem. treffen.

**Alia / bych iedno raz chodzil ta droga / nie
zabladzil bych potym nigdy.**

Sed tu vadis inui- Aber du gehest ungern / und
tus, & ambulas gehest spielend / Du
lustrans, nec via hast auff den Weg kei-
aspicis, nec do- ne achtung / merckest
mos, nec vlla si- keine Häuser / noch ist
gna, quæ te po- eine Zeichen / dabey du
stea moneant, quo nachmals merckst kön-
sit flexendum, ne t / wo du dich hin
quæ via tenenda. wenden / oder weichen
weg zu halten soltest.

**Alie ty nie rad chodzil / a idac graic / ani
pilmuic / drogi / ani domow / ani za-
dnych**

dnym znakom / po ktorych byś potym
mógł wiedzieć / ktoredy sie wdac / albo
ktorey sie drogi trzymać.

Ego hæc omnia Ich mercke diß alles fleiß-
obseruo diligēter sig/ denn ich gehe ger-
qualubens eo. ne.

Ja sie temu rehyſtkiemu z pilnością przy-
patruis / abowiem rad chodze.

Pe. Heus tu puer. Hör tu Junge.

Slyś (ſłuchaj) chłopcze.

M. Quid viſ? Quid Was wiſtu? Wie thueſ?
agitur? Quo itur? wo geht ihr hin? Sie-
hamus lodes lu- ber laßt vns ſpielen ge-
ſum. hen.

Czego che. ſ? Coſ tam? (co ſie dzieie? do-
kad idzieſ? Ba pod nry na chwiłe grãc.

Ioh. Minimè verò Das thu ich keines weges
id quidem. nicht.

Nie wczynie to żadna miara. (żadnym spo-
sobem.)

Ma. Quid ni? Warumb nicht?

Ażemu nie?

Io Ne vapulemus. Das wir nicht geſchlagen
werden.

By nas nie obito.

Ma. Vah: non me- Sihe / das heſte ich nicht
mineram. bedacht.

Bá patrz/ iam tego nie ſaczył.

Pe. Amabe

Pe. Amabo Iuda- Ey lieber laß uns ein we-
mus parumper. nig spielen.

Mo. mily graymek na chwohczke.

Ioh. Tu ludito si Spiel du so du wilt/ ich
vis, ego ibo solg wil allem gehen/ damit
ne vapulem. th nicht geschantet
werde.

Gray ty/ chczgli/ poyt e ia sam/ zeb y
mieni vbito.

Pe. Ne me apud So verlage mich nit bey
Præceptorem de dem Præceptore.
feras. Dic me de- Sage der Vter hat
tineri domi a pa- mi h in ha. je beha-
tre. tent.

Tu ednotes mie do (e starz mie w) præ-
ptora. Mo. w/ je O. e. e. kazi in domazys
stat.

Ioh. Minime id di- Das bearr ich nicht zu sa-
cam. Vis mentiri gen/wo. test. mich lie-
mel. gen heißen?

Ja tego mowic nie bede. Abo mi kazej
Flamæ.

Mar. Quidni pro- Warumb nicht/ zu gesel-
pter sodalem. len.

Azemu nie/ kwo'i towarzyszowi.

Io. Mendaces sunt De lügner sind deß Teu-
filij Diaboli, ve- fe. s/ die warhaftigen
races Dei. Tu ve- sind Gottes Kinder.
rò ne ludas, cum Du aber solt nicht spie-
discendum. len/wei. i man lernen sol.

Manice

Klamceſemry ſa Drablownym / a prawo
dziwo Bozymi. A ty w ten czas wie gray
Piedy ſie maſz vejrć.

Mar. Hui, pueri Hui / die Knaben dürfen
iſti non audent nicht ein wenig ſpielen/
paulisper lude- ſie möchten ſonſt geſchmiſt
re, alioqui cor- ſen werden.
dendi.

Matko Boża / re chłopieta nie ſinto
ia troche grac / bp by ie x bito.

Ioh. Ille eſt puer Dieſer iſt ein verrückter
perditus, & e- Wube / auß ihm wird
uader ſcleroſus nichts guts werden / wo
vir, ſi ita perre- er alſo fort f. hret.
xit.

Wielki ieſt niecnota ten chłopiec / nie
bedzie z niego nic dobrego / ieſli s. e
oie polepſzy.

Pet. Abeat in ma- Er mag an Galgen gehen/
lam rem. Nolo er ſol mich nicht mehr
mihi. ſit rurſum zum ſpiel bringen.
incitamento ad
luſum.

Niech idzie na Subienice / nie mać mi
wiacey namowic tu granu.

Ioh. Valeat ille, Laß in immer hin gehen/
Nos eamus in wir wollen in die ſchne
ludum. gehen.

Serwony katu. My poydziem do ſtoly.

M

Pet.

Pet. Quà est via in ludum? Wo gehet man in die schule?

Ktoredy chodzą do szkoły.

Ioh. Transi plateam hanc, flecte ad dextram, tum ad sinistram, ibi percontabimur. Gehe durch diese Gasse / schlag zur rechten Hand und den zur linken / da wollen wir fragen.

Idź przez tę ulicę / wdaj się na prawo / potym na lewo / tam się dowiemy.

Pe. Exciderat animo, iam redit in memoriam. Ich hatte es vergessen / kund besinne ich mich.

Tużemci był zabaczyl / ale teraz za sie wspomione.

Io. Hac ibimus brevius. Sie haben wir näher.

Tedy mamy bliżej. (bliżej nam tedy.)

Pet. Nolim istuc ire. Ich mag nicht dahin gehen.

Niechce mi się tam tedy chodzić.

Ioh. Qui sic? Wie so?

A czemu?

Pe. Quia momordit me illic canis ex domo pistoris. Den es hat mich daselbst ein Hund gebissen aus des Backers Hause.

Bo mie tam pies viadl z domu onego /
piekarza.

Ioh. Abeamus ce-
lerius, ne mora
hæc constet no-
bis flagris ali-
quot.

Last vns fortschreiten / das
wir nicht / so wir zu
lange sein / geschmis-
sen werden.

pospiechamy sie / byśmy stadz omies-
zanie / tego nie przypłacili.

Pet. Minimè verò, Du darfst nicht sorgen
nam satis venie- dann wir werden zeit
mus tempori. genug kommen.

Nie boy sie / bo przydziemy ięsze
wczas.

5. DIALO- Das V Gespräch

gus. Lectio.

Vom lesen.

Piata Rozmowa.

Oczytaniu.

Præceptor.

Duo discipuli.

Præ. Cape tabel-
lam Abecedari-
am manu sinistra,
& radium hunc,
quo indices sin-
gula elementa.

Nim diese Taffel (Siebel)
in die lincke Hand /
vnd diesen Griffel / da-
mit du auff jedern
Buchstaben weisen
könneß.

M 3

Erzymay

Trzymay tablice lewa reka / weźmi też
grafice / Prorona każda litere wkaże.

Sia erectus. Pile- Steh auffgericht / nim den
um pone sub a- Hut vnter den arm. Hö-
xilla. Audi at- remit allem fleß in / sich
tentissimé, spe- fleßig drauff.

Stoy prosto. Woż cząpkę pod pachy /
Przysłuchay a przypatruy sie z wiewa
pilnością.

Vide, vt eodem Sihe das du mirs eben als
prorsus modo so wider können aufffa-
reddas, cum re- gen / wenn ichs fodere.
poscam.

Patrz / aboś wlaśnie tak miał powieś
dziec (recitować) Kiedyc kaze.

Sis mecum. Tenes Gib gute achtung auff
probē mich. Kanstu es wol?

Pamię sie mnie przysłuchay. A z mież doo
brze.

Dis. Videor mihi, Mich dünckt / ja.
satisfais.

Ida mie sie / że vmiem.

Præ. Euigila, & Sey münter und fleißig.
naua sedulam o-
peram.

Wadż ochotnym & pilnym.

Ito, tede cum tuis Gehe hin / sehe dich zu dei-
condiscipulis, & nen gesellen / vnd lern
edite

edisce quæ præ-
scripsi.

was ich dir für geschrie-
ben habe.

Dzień / a vsiadz tam podle towarzysow
twoich / a wez sie / com ci przepisał.

Du. Non ludimus Spielen wir heute nicht?
hodie?

Izali dajśia nie b edziem gracie?

Di. Non est hic lu-
dendi locus, sed
studendi. Edisca-
mus quæ injun-
xit nobis Præce-
ptor, summissio
murmure, ne ali-
alijs simus impe-
dimento.

Hie ist nicht ein ort zu spie-
len / sondern zu lernen /
Laß vns vberlesen was
vns der Præceptor hat
aufgeben / sein heimlich
damit wir die andern
nicht verhindern.

Tu potrzebá tu gracie ale sie wezye. Kacze
przezytaymy / co nam Præceptor zadal
a my my po cichu / aby ieden drugiemu
nie przeszkadzal / (zawadzal.)

6. DIALO- Das 6. Gespräch

gus. Reditus do-
mum & lusus
pueriles.

Vom heim kommen
vnuud Kinder
spiel.

Szosta Rozmowa.

Oprzyścin do domu / y o graniu
dzieciutym.

M 3

Cornell.

Corneliola. Tulliolus. Lentulus.

Mater. Pædagogus.

Cor. Prosperè re- Willkommen zu Hause
dieris Tulliole, Tulliole, wiltu ein
libet paulisper wenig spielen?
lustrare?

Wytaż Tulliole & chceś troche grąc.

Tul. Nondum sta- Noch nicht.
tim.

Jeſzcze nie bede.

Cor. Quid habes Was haſtu zu ſchaffen?
negotij?

A co maſz czynić.

Tul. Recolere, quæ Ich hab zu überleſen / was
Magiſter vt me- mir der Præceptor
morix commen- beſolen hat außwen-
daremus, man- dig zu lernen.
davit.

Muſſe ſobie przeczytać / co mi nauczyciel
rozkazał / abyſz ſie wczył na pamięć.

Cor. Quæ tandè? Was iſt es denn?

A coſciżadał.

Tul. Aspice. Sich hier.

patrz iedno ſam.

Cor. Hui tantum. Hui ſo viel.

Natko Boża / tak wiele.

Tul. Hic pono ta- Nie lege ich meine Taſſel
bellam meam, & her / vñnd den griffel /

radium: si quis
attigerit, vapula-
bit à matre. Non-
ne mea matercu-
la?

so mirs jemand anrüh-
ret / der sol von der
Mutter geschlagen
werden. Nicht Mut-
terchen?

Owo sąm tablice swoie poloże y z
grafta / Kto mi ie rucha / tego pami
Matta obje. Wszak tak / pami
Matto?

Ma. Etiam mi fili. Ja mein Sohn.

Tak miły Synu.

Tul. Scipio, Len- Scipio / Lentule kommet
tule, adiste lusu- wir wollen spielen.

ri.

Scipio / Lentule / podzię badziem
grac.

Len. Quam luso- Was für ein Spiel?
nem?

Co za gra?

Tul. Nucibus lu- Wir wollen mit Nüssen
demus ad conie- ins grüßichen werf-
ctum scrobiculi. fen.

Bedziem ciśćać orzechami wo dolet.

Len. Non habeo Ich habe keine Nüsse / denn
nuces, nisi pau- ein wenig
cas.

Ja nie mam orzechow / ledno troche.

Tul. Ludamus par Wir wollen gerad oder vn-
M 4 gerad

impar aciculis.

gerad spielen / vmb
Nadelchen.

Grammes cetno albo lichu o miedzianu
ti (Fulczanti.)

Len. Iace pro pri- Wirff vmb den ersten auß
maru ludendi. wurf.

Kuś / kto pirwer ma ciś / c.

Tul. Quid ludi- Worumb spielen wir?
mus?

O co gramię?

Len. Astrigmenta. Vmb Sencel.

O wstęgi.

Tul. Ego nolo mea Ich wil meine Sencel
perdere, nam do- nicht verspielen / denn
mi caderer à Pa- zu Nuß würd ich ge-
dagogo. schmissen vom Pa-
dagogo.

Niechcia swoich przegrac / x bilby mi
lepa moy pedagog domat.

Len. Quid vis er- Was wil tu denn geben/
go perdere, si vin wenn du ver. euest?
ceris?

Co tedy chceś przegrac / iestli straciś?

Tul. Talira. Ich wil ein sternickel auß-
halten.

Dasz mi szjudlek.

Ma. Quæ est ista Wie liegt ihr so auff der
humi defectio? Erden? Ihr zerreiſſet
Veneris vestes die leider vnd schuch/
dam

omnes & calceos,
tum loco immundissimo.

dozu so an einem vns
fliegen ort.

Czemu tak na ziemi lezyć / zedrzyć tak
bary y trzewiki / a zrelasza na tak
plugarowym miejscu.

Quin verri is prius pavimentum,
& redius. Affer scopas.

Setztu vor das Erdreich
vnd sicker: Bringt her
sem her.

Vmiećcie pirowe na ziemi / a potym
vstadzie. przynies miote.

Tul. Quæ igitur erit sponsio? acicula?

Was sol denn der gewinn
sein? Nadeln?

Co tedy będzie stawie / igielki?
(miedzianki?)

Len. Ego non habeo aciculas. Deponam si vultis,
pedunculos ceratorem pro aciculis.

Ich hab keine Nadeln. So
es euch gefelt / so will
ich Rischen-lein für
Nadeln auffsetzen.

Tak miedzianki wie mam. Ale iedli
thecie tedy ta miasto onych stawie
pestki (hipki) wshinowe.

Tul. Apagete. Do kaza znyti.

Wade du dich.

Ludamus ego & Iohannes Paulus vollen
M 5 Paulus

Paulus. En vici
sponſionem.

ſpielen. Ich hab ge-
wonnen.

Jaz Páwlem bede grał. O tom wy-
grał załład.

Pau. Minimè ve-
rò, nam non lu-
debam ſeriò.

Nicht ein meit. Denn ich
ſpielte nicht ernſt.

Thie iſt to tak / bom ia nie grał po-
prawdżie.

Tul. Quis vnquā
ludit ſeriò?

Wer pflegim ernſt zu ſpie-
len?

Kto tiedy grał po prawdżie?

Pa. Cauillare quā-
tum voles, Non
auferes modò a-
ciculas.

Sporte gleich wie du wilt/
die Nadeln ſolm nicht
davon tragen.

Już ty ſobie ſydz / iako chceſ / przecie tes
raz miedżianek bracie bedzieſ.

Tul. Remitto tibi
hanc manum, lu-
damus iam pro
praemio, Adſic
dextera ſors.

Dieſe ſchank ſey dir ge-
ſcheuckt / nu ſol es gel-
te / Wolauff gut glück.

Darnie cie tym razem. Teraz idzie o wy-
grane. Wożeday heżeszcie.

Pau. Viſtus es, ce-
dò aciculas.

Du haſt verſloren / gib her
die Nadeln.

Straciłes / Day ſam miedżianki.

Tul. Aufero.

Nim ſie hin.

O toż ci ie (oto ie masz.)

Pœ. Ad coenam Zum essen / fr Kinder / wolt
pueri. Nunquam jr nimmer auffhören
nē facturi estis zu spielen?
ludendi finem?

Do stołu dziatki. (dzieci / podziecie iść.)

ā nie przestaniecie tego grania?

Pau. Nunc incipi- Wir heben erst an / vnd die
mus, tu iam des- sagest vom auffhören.
ne loqueris.

Dopiero poczynamy / ā ty nam powieś
daś o przestaniu. (Dopierośmy poczęli/
ā ty nam każesz przestać.)

Tul. Ludi huius Ich bin deß spiels müde/
iam tædet, Ego Ich höre auff zu spielen
ludere desino & vnd gehe davon / Meine
discedo, aciculas Madem hab ich alle ver-
meas omnes per- loren.
dididi.

Juś mi tã grã przemierzã / Ja poyde
precz / Nie bede grał wiecey / Straciłem
wszystki swoje niedziatki.

Pau. Memineris te Gedencť das du gestern
heri vicisse no- unsere vns hast abge-
stras. wonnen.

Pamiętajes ty nas wczora ogral?

Tul. Nullus vbiq; Niemand kan allzeit ge-
potest felici lude- winnen.
re dextra.

Nie moze żaden zawsze wygrać.

7. DIALO- Das 7. gesprech
gus. Resectio Von Erlünigung
Scholastica. der Schöler.

Siodma Rozmowa/ Ożakowa
skiey ochłodzie.

Nepotulus. Piso. Magister. Conuina.

Ne. Quando ma- Wenn stehstu des mor-
né surgis? gens auff?

Kiedy rano rostawasz?

Pi. Ferè cum Sole, Inns gemein wenn die
qui est dux Mu- Sonne auffgeht / denn
sarum, & aurora umb dieselbe zeit studieret
gratissima Musis. sichs am besten.

Pospolicie kiedy Sionce roschodzy / abo
wtem on czas tu naukom iest naspos
sobniemy.

Ne. Quid edere so- Was pflegstu zu essen?
les?

Uco wiec iadasz?

Pi. Silatum seu ien Unser Bruststück ist vns ge-
taculum plærum mein ein stück Brod / mit
que est frustum wenig But-ter. Oder eine
panis & paulu- Suppe / oder ein bieren
lum butyri, aut Brod.
ossa iusculenta,
aut cereuisiaria.

Nia smiadaniu pospolice mamy chleb z
maslem / albo polewke / albo wiec dro-
bianke.

Prandium olus co-
ctitium, vel pul-
tes in pultarijs,
aliquid pulmen-
tarij carniū.

Zu mittag haben wir ge-
kochen Kohl / oder ein
Brey in der pfannen / et-
was vom ein geschnit-
tenen Fleisch.

Nia obiednie mamy Jarmusz warzony /
(Kapuſte warzona) albo trupi smazone /
albo sietanine.

Merenda seu anti-
coenium est ali-
quid panis triti-
cei aut autopyri
cum pauxillo ca-
sei.

Zur Besverkost haben wir
weiß Brod / oder speise
Brod / mit ein Stücklein
Kese.

Podwieczorek nasz iest biały (pſenny)
chleb / albo rzany / (czeladny) przyda-
my kafelek serca.

Coenæ caput est a-
cetarium conci-
sum, sale consper-
sum, irroratum
oled oliuarii ex
gutto, aceto et-
iam infuso.

Das Abend essen fangen
wir mit einem Salat an
von Sawrampff mit salt
Baumöl vnd eßig.

Nia wieczerzy ptrosza potrawa iest salar
raz sola / z oliwa / y z octem przypra-
wiona.

His additur inter-
dum aliquid aſſi.
Interdum habe-
mus pro carnib9
oua, paululum
interdum piſci-
um.

Dazu gibt man vns biß-
weilen etwas gebratens
bißweilen haben wir ey-
er für fleiſch / bißweilen
ein wenig Fiſche.

Do tego nam dadza czaſem pieczyſte/
niekiedy też iayca many miaſtomieſa/
czaſem też troche ryber.

Ampliſſimas epu-
las alibi quærito
non in ſchola;
vbi ad virtutem
formantur ani-
mi.

Städliche gerichte magſtu
anderſwo ſuchen / vnd
nicht in der Schulen/
da die gemütter zur Zu-
gend vnterrichtet wer-
den

Koſtoſniejszy potrawy gdoſie indziej
poſukay / nie wſtrole / tedy vmiſſy w
cnoſcie bywaia wycwyczone.

Ne. Quantū edis?

Wie viel iſſeſtu?

Wie viele iadaſſ?

Pi. Quantum ſatis
eſt, non ad explē-
dum ſed ad alen-
dum corpus.

Biß ich ſat werde / nicht
den Leib zu füllen /
ſondern zu nehren.

Nam belluarum
eſt expleri, non
hominum.

Denn Beeſter pflegen ſich
zu füllen nicht Men-
ſchen.

Je ku pożywieniu ciała dożył jest i nie
tu tużem. Abowiem bo nie ożyła
się / y tuż się / ale nie ludzie.

Ne. Quidâ corna, Wie denn nach der Abend-
nunquam ne co- ma:zeit / thustu gar kei-
messaris? nen Schlafirm.g?

Alpo wieczery co: nie biesiaduiech
nigdy:

Pi Nunquam, nam Gar keinen/denn man sage
dicunt nihil per- es sey der gesundheit
niciolius esse va- nichts schedlichers als
letudini, quam bi trincken / wenn man
bere, cum statim schir wil zu bette gehn.
is iturus cubitū.

Tugdy / bo powiedzia / że niemaś nie
szkodliwego na zdrowiu / iako pić /
Piedy sie kto ma xkłaść.

Ma. Quota est ho- Welche stund ist es?
ra:

Alwiele zegar vderzył:

Pi. Horas non au- Ich habe die stunde nicht
diui, âtertia in- gehört / als der ich
tentus compon- von Glock dreym an
tioni Epistolæ. habe ein Epistel ge-
macht.

Tie slyhaem / abowiem poczarowy
od trzeciey bawilem sie pisaniem
listu.

Ma. Cogno-

Ma. Cognosce ali-
unde de hora.
Transcurre ad so-
larium, & inspi-
ce horas.

So erfahre es anderwärts.
Lauff hin zum Son-
nenzeiger / vnd sehe
we.che zeit es sey.

**Dowiedz sie skad irad. Wiez a spatrz na
stonecznym zegarze / o ktorymby
czasie bylo.**

Pi. Index signat iam sextam. Der weiser zeigt auff sechs
seit.

Pracet vřazuiena hosta.

Ma. Sextam verdet. Itz sechser

Na hosta: (Izaliuř hecer)

Eia agite, surgite, Es so steht auff / kompt zu
conuenire ad cœ-
nam, para men-
sam. Insterne mē-
sam, appone sedi-
lia, orbes, qua-
dras, panem, di-
cto citius vola,
prome cereuisiā.

Abendma zeit / bereite
den Tisch / De.ße den
Tisch / setz Stul hin/
lege Scheib'n / Teller/
Brod auff den Tisch /
lauff geschwinde / rag
Wier auff.

**Wiec wstancie / a podicie wiecierzac / na
gotuy do stolu / przykry stoli / przy-
staw stoli / (iawti) woloż ciwierze /
y chleb / pospiśaj co narychley /
wtocz piva.**

Hauri aquam, vt Schöpffe wasser / das man
lauetur, appone sich wasche / setze Becher
scyphos

scyphos, calices, auff/scheure (wascher
frica, (ablue, per- spüle aus) die Becher.
lue)scyphos.

Maczerp wody ku mywaniu / postaw
kubki / wymey (wypłocz) sflenice.

Pi. Sunt parata o- Es ist alles bereit.
mnia.

Gotowe (nárzadzono) ufiw sretko.

Ma. Ablue manus Wasche die Hand vnd den
& os, mundicies Mund / denn die rei-
enim corporis & nigkeit des Leibes ist
sanitati & inge- der gesund, eit vund
nio confert. dem Verstande gut.

Vmyrece y vsta / O chedostwo borriem
ciala tak zdrowiu iako y dowcipowi
pomozie.

Vah, quod man- Ey welch ein Handtuch ist
tile? curre affer diß? lauff hole ein an-
aliud. ders.

Wá wey / iaki to recznik / biez / przynieś
inby.

Sedeamus more Laß vns sitzen wie wir pfle-
solito, recipe hūc gen / Laß diesen vber
supra te, Expe- dich sitzen / ein jeder
diat quiseq. cul- ziehe sein Messer her-
tellum suum. für.

Vsiadamy / iako wiec siadamy / Day
temu mieysce nad soba / do badz kaza
dy swego noza. N Conz

Consecret men- Wer diese Woche das
sam, cuius est Ampt hat/ der spreche
munus hac heb- den Segen.
domade.

Ktory mayzab w tym tegodniu/ ten
niech sia modli/ (niech mowi do
stolu.)

Pi. Pasce animos Speise onfere Seelen
nostros Christe Herr Christe mit dei-
charitate tua, qui ner Liebe/ der du durch
benignitate tua deine Güte ernehrest
alis vitam omni- alles was lebet. Laß
um animantium. ons Herr diese deine
Sancta sint Do- Gaben heilig sein/ die
mine hæc tua mu wir sie gebrauchen/
nera nobis su- wie du/ der du sie gi-
mentibus, vt tu best/ heilig bist/ Amen.
qui ea largiris,
sanctus es, Amen.

Panie Jesu Kryste/ raczyś na karmis
duże nase miłoscia twoia / Ktory
wshytko stworzenie dobrocia swoia
nasycasz. Niech beda swiete/ mily
panie/ te dary twoie nam pozyna-
iacym/ iakos y ty / Ktory ie dawasz/
swiety jest / Amen.

Ma. Sedere quan- Rücket von einander so
tum licet laxè, ne viel ihr köndt / damit
com-

co primatis mu-
tuo, quandoqui-
dem satis est loci.

ihr euch nicht drem-
get / denn es ist raumt
genug.

Rozśladźcie się (omitajcie się) ile mo-
żecie / żebyście się nie wciśniali / ponie-
waż młotysca jest dosyć.

Quam pridem ve-
nisti è patria?

Wielang bistu von hause
kommen?

A dawno przyśedł? Oczyszczony twój?

Con. Nudius se-
xius.

Für sechs Tagen.

Już to gości dzień.

Ma. Quam nuper
cepisti studere?

Wie newlich hastu ange-
fangen zu studieren?

A dawno począłes się uczyć?

Con. Ab hinc an-
nos tres.

Vor drey Jahren.

Już temu trzy lata / (przed trzema
laty.)

Ma. Sed tu quid
agis? quid ces-
sas? cur non at-
tingitis?

Was machstu aber / was
verzeuchst du? War-
umb greiffst ihr nicht
zu?

Aty / co czynisz? czemu się lenisz?
(omniektaş) czemu sobie nie
bierzeć?

Præbibo tibi.

Es gilt dir.

Pije do ciebie.

N 2

Con. Ex

Con. Excipio ani-
mo libentissimo.

Es sol mir ein lieber trunck
sein.

Scheciarad przyime.

Ma. Ne extergas
labra manu aut
manica, sed simul
ipsa, simul ma-
num mantili.

Wische den Mund nicht
mit der Hand / oder
mit dem Ermel / son-
dern zugleich den
Mund und die Hand
mit ein Tuch.

Nie vtrzy gebe raka albo rakawem / ale
tak gebeiako y raka vtrzi serwieta.

Carnes ne attin-
gas, nisi ab ea
parte, quam tibi
es sumpturus.

Das F eisch begreiff nicht/
denn an dem orth da
du von nemen wilt.

Mieja nie dotiſay / iedno na onym miesy
scu / z korego chocz n jiać.

Manicas ne infici-
as pingui carni-
um. In mensam
non incumbas.

Besudel die Ermel nicht
mit dem fett am fleisch
lege dich nicht auff
den Tisch.

patrz / zebys rakawow ciustym miesem
nie pomazal. Nie vkladz sie na stole.

Vide ne analecta
hæc pereant, re-
conde in prom-
ptuarium.

Sihe das die vbrige Kost
nicht vmbkomme.

Te ostalki (niedoiaćki) niechay nie po-
gina.

Tolle

Tolle primum om-
nium salinum,
hinc panem, tum
lances, discos,
mantilia, postre-
mò mappam.

Nun zum aller ersten das
Saisfaß hinweg/ dar-
nach das Brod / dar-
nach die Schüssel/
Scheiben / Tazenet-
lein / zum lesten das
Tischlaken.

Beymuy napirwey solnice/porym chleb/
zarym misy/talerze/serwietki/na ostas-
tek obrus.

Mundet quisque
suum cultrum,
& reponat in va-
ginam.

En jeder mache sein Mes-
ser rein / vnd steck es
in die Scheide.

Bazdy niech ochedozy noz swooy / a wlo-
zy do nozynki.

Coniurgite & ab-
luite manus. A-
moue mensam.

Stehet auff vnd waschet
die Hände. Hebe auff
vom Tisch.

Wstancie / a vmyicie sie. Zbierzcie
z stola.

Agamus Christo
gratias, dicat ver-
ba, qui sacrauit
mensam.

Wir wollen dem H. Erren
danken. Der spreche
die Danksagung/der
den Segen gespro-
chen hat.

podzietymy Panu Bogu. Ten nie-
chay podziety / ktory mowil Ze-
gnanie.

Pi. Pro cibo tem-
porali gratias a-
gimus tibi Chri-
ste Domine tem-
porarias: Fac ut
pro immortali-
tate agamus æter-
nas, Amen.

Für die zeitliche Speise/
sagen wir dir Herr
CHRISTE zeitlichen
danck. Verleihe/daß
wir dir für die ewigen
Güter ewig danken
mögen/ Amen.

Żą doczesne potąrmę/ panie Jesu Kry-
ście/ dzięki czyniemy doczesne. Wych-
nam/ prosimy cie/ abyśmy żą wiekni-
ście dobrą wiecznie dziękować mogli/
Amen.

8. DIALO- Das 8. Gespräch
gus. Garrientes. Mancherley unter-
redung. (plapperer.)

Osina Rozmowa.

Rozmáite Swięgotánia.

Petrus. Cornelius. Varus.

Pe. Absideamus in
hac trabe, tu sede
et conspectu in il-
lo saxo, Aprice-
mus nos ad hunc
parietem, egre-

Die wollen wir auff den
Rahn sißen / setze du
dich gegen vber auff
den Stein/wir wollen
vns aufwittern bey
dieser Wand / daran
gieß Sol

git Soti ofen-
tum.

die Sonne herrlich
scheinet.

Wsiadzmy na tey choyce / a ty wsiadz
tam naprzeciwko nam na onym ka-
mieniu. I grzeymy sie tu przy tey scie-
nie na ktora slonce czy scie swieci.

Cor. Heus, quora Hórstu / vmb welche stun-
est hora? de ist es?

Wsiadysz / o ktorey godzinie teraz iest?

Pe. Quid tibi o- Was fragst du nach der
pus est hora, Si Stunde / wenn du et-
quid vis agere, was thun wilt / so ist
dum est oportu- die rechte Stunde /
nitas, est hora. wenn du es thun kannst.
Sed vbi est horo- Wo ist aber dein We-
logium tuum vi- der?
atorium?

A co szcipo godzinie / Chcefli co czynic /
tedy na ten czas prawa godzina / kiedy
ono / cos vmislil / wilomynac mozesz.
Ale kady masz swoy Kompas?

Cor. Excidit mihi Er ist mir nechst aufge-
nuper. fallen.

Wypadl mi niedawno.

Pe. Explica, (ex- Mache das Buch auff /
pedi, volue) li- was sagstu denn? was
brum. Quid tu thut man hie? lieber
dicis? quid hic sage mirs ohn scherz.
agitur? dic quæ-
so, amoro loco.

Otworzę flegi. A ty co mówisz? A co tu
czynicie? Mów miły/powiedz mi/nie
żartując (bez żartu.)

Va. Quid agere- Was sollt man thun / wie
tur, quod inter man vnter ſt. ſigen
bonos ſcholasti- Schülern pfliget/man
cos & ſtudioſos, liſet / lernet anſehen
legitur, ediscitur, dig / diſputiret,
diſputatur,

A co bychmy mieli czynić/to co dobrzy uczę-
rowie poſpolicie czynią. Czytamy / na
pamięć ſię uczymy / diſputujemy.

Pe. Benè facitis, Ihr thut wol / fahrt fort
Pergite ſtudere, im ſtudieren / wie es
vi bonæ indolis artigen Geſellen ge-
adolescentes de- ſiemet / ich hab je und
cet, mihi nunc a- was anders zu ſchaf-
liud eſt negotij, fen / gehabt Ihr euch
vos valebitis, wol.

Dobrze na tym czynicie / uczyć ſię tak
dalecy / tak na uczyć wie miodzienias
ſiżi zależy. Ja teraz mam co inſzego
czynić. A tak was Panu Bogu po-
lecam.

Cor. Satis nuga- Wir haben genug geſpila-
tum eſt, Reverra- pert / Wir wollen wi-
mus ad ludum, der ſpielen / wir wol-
Relegamus quæ len überſehen / was uns
Præce-

Præceptor ex-
plicauit.

der Præceptor hat
erklæret.

Jużesmy się nabiiali / podźmy z nowu
grac / (wrocmy się do školy) Przeczy-
tajmy sobie / co nam Præceptor wyło-
żył. (wykiadał.)

9 DIALO- Das 9 Gespreeh
gus. Deambulatio. Vom spazieren.

Dziemiata Rozmowa.

O Przechadzce.

Missippus.

Philippus.

Mi. Vultis ne pro-
deambulem9 a-
nimi gratia?

Wollen wir zur lust auf-
spazieren?

podźmy nā przechadzke dla kroto-
chwile.

Phi. Nihil malu-
mus, die præler-
tim sereno, & à
ventis silenti, tum
etiam in schola
feriato.

Uns ist nichts liebers / son-
derich weil es schön
Wetter / vnnnd nicht
w'ndig ist / Dazu ha-
ben wir auch in der
Schul Feiertag.

Barzo radzi à zwlaszcza / goy daten po-
godny / à ktemu wolny od nauk szkol-
nych.

N

Mi. Quoc

Mi. Quotam horam esse censes? Umh welche stunde meinstu wol das es sey?

O troreyli godzinie moze być?

Ph. Ex Sole conicio esse ultra decimam, appetit iam meridies. An der Sonnen achte ichs vber zehne / es gehet gegen Mittag.

Obaczam na słońcu / że jest nad dziesiątą.
Władchodzi południe.

Mi. Itane? heus Meinstu? Wolauff / laſt eamus, sequatur vns gehen / es folge qui poterit. wer da kan.

A za tak? wiec tedy podźmy / niech idzie z nami / kro moze.

Ph. Qua egrediemur? Wo wollen wir hinaus gehen?

Wtedy chcemy wychodzić?

Mi. Per portam, si placet, pontis antiqui. Zum alten Brückenthor auß / so es euch gefelt.

Drama starego mostu / iesli sie wam zda.

Ph. Placet, nos tenebimus hanc semitam, via iucunda & placida. Es sey wol / wir wollen diesen Steig halten / da gar ein lustiger vnd ebener Weg ist.

Nowšem. Trzymamy się tej ścieżki / bo droga tedy jest wesoła y rowna.

Mi. Mi.

Mi. Minimè verò, nihil commodius ac tutius, quā via regia, Trames ille est valde sinuosus & ambiguosus.

Mit nichts / es ist nichts bequemer vnd sicherer / denn die Landstrasser jener Weg ist weit umb.

Żadna miara / Dalepka y nabespiec
czyniejsa jest droga wielka / ale scieszka
ona jest krzywa / y daleko zachodzi.

Ph. Accede propius.

Kom neher herzu.

pod sam blizy.

Mi. Quid rei est? Was solls sein?

Co tam ma być?

Ph. Redeamus in urbem, vix tamen redibimus ante serum diei.

Laß vns wider zur Stadt kehren / wir kommen doch für Abend kaum hinein.

Wroćmy się do miasta / bo ledwie tam będziemy przed wieczorem.

Mi. Quid tum? Was ligt dran? wir volumemus diem crastinum totum ad reficiendū animum.

len morgen den ganzen Tag nemen vns zu erlustigen.

Coś na tym? Weźmiem intro cały dzień tu naśey ochłodzie.

Ph. Hęc,

Phi. Hâc, hâc, ad
sinistram reflecti-
to, vt vites coe-
num tenacissi-
mum.

Der / hier / lehre zur lin-
cken Hand / damit du
nicht in tieffen schlam-
tommeß.

Haywo sam ksobie sie vday / zebyś w blo-
cie nie rłgnal.

Hanc viam tene,
ea recta est, tuta
& simplex.

Diesen Weg halte / der ist
richtig / sicher vnd
schlecht.

Tey drogy sis dzierz / boć prosta iest y bes-
pieczna.

Properemus, ne
clausi vrbe sub
dio dormiamus.

Laß vns fort eilen / daß wir
nicht verschlossen wer-
den / vnd vnter offe-
nem Himmel schlaf-
fen müssen.

Pospiechaymy sie / aby bramy przed na-
mi nie zawarto / a musielubysmy na
dworze (pod gołym niebem) spâc.

Mi. Quid tum? In
aperto mûdo, an
non id præstabî-
lius, quâ clauso?

Was schader das? wer es
nicht besser in der offe-
nen Welt den in der ver-
schlossenen zu bleiben?

Cofy nâ tym? izali nie lepiey nâ otworzic
stym swiecie byc / niżeli w zawartym?

Phi. Grauius esset,
quod incænes.

Schwer würde vns sein
heinte zu fasten.

Alle cießłoby nam bylo / poscić sie.

IO. DIALO- Das X gesprech
 gus. Scriptio. Vom schreiben.

Dziesięta Rozmowa.

O pisanii.

Mauricius. Mendoza. Puer. Magister.

Mau. Adfuiſti ho- Warſtu heut dabey/als die
 die, cum habere- oration gehalten ward
 tur oratio de vi- von nutzbarkeit des
 li- atibus scriben- schreibens.
 die

Abyles dżis przy tym / kiedy rzecz była o
 pożytkach pisania?

Men. Adfui. Ich war dabey.

Bylem przy tym.

Mau. Recense, si Sage her/ so du etwas das
 qua haſerunt me von behalten haſt.
 moria.

powiedzie/ iesli co pamietaſ.

Men. Quid ego Was ſol ich ſagen? er ſage
 recenseam? dixit ſo viel / daß ich ſchier
 tam multa, vt o- alles vergeſſen habe.
 mnia propè ex-
 ciderint.

Aco mam powiedziec / tak on tego ſila
 morii / jem malo mie wſzytko zapam-
 ietaj.

Mau. Ni-

Mau. Nihil ergo Hastu denn gar nichts be-
retinuisti penit? halten?

U niczego nie pannietaś?

Men. Propemo- Schier nichts.
dum nihil.

Malo co.

Mau. Aliquid igi- Doch etwas.
tur.

Wzdy cokolwiek.

Me. Perpusillum. Gar ein wenig.

Barzo malo.

Mau. Ituc ipsum Dasselbe gar wenig theils
perpusillum fac mir auch mit / Was
mihi etiam com- war es?
mune. Quidnam
erat?

Wiac ono malo radej mi rzyezic. A co
wzdy bylo?

Men. Primum o- Erstlich sagt er / es wer ein
mnium aiebat, grosses wunder / daß
esse perquam ad- so mancherley Rede
mirabile, tantam der Menschē in so we-
varietatē huma- nig Buchstaben hette
narū vocum pau- können gefasset wer-
cis potuisse lite- den.
ris cōprehendi.

Naprzod powiedzial / że to było wielki
tak rozmaitych słow y mow ludzich
nie wielmi łatwy o gárnoć.

Deinde

Desinde, amicos Darnach / daß abwesende
 abientes posse in Freunde sich durch
 ter se beneficio schreiben mit einan-
 literarū colloqui. der unterredē können.

Potym że przyjaciele nieobecni (daleko
 od siebie będący) przez listy mogą z
 sobą rozmówić.

Mau. Nihil am- Hastu nichts mehr behal-
 plius mandasti ten?
 memoriae?

Anie pamiętaś co wiecey?

Men. Mandavi Ich wolte es ja behalten /
 quidem memo- aber mein gedechtniß
 ria, sed ea nolu- wolte nichte.
 it retinere.

Jabych ci był rad pamiętał / ale pamięć
 moja niechciała.

Mau. Cur non ex- Warum zeichnest du es
 cipiebas penna? nicht auff mit der Feder.

Czemuś nie naznaczył piorem?

Men. Non erat ad Ich hatte keine.
 manum.

Nie miałem go nadobradzić.

Mau. Nec pugilla- Auch keine, Schreibtaffel
 res? nicht?

Ani tabliczek?

Men. Non. Mane Mein. Darre gleichwol /
 ramen, nam co- den ich bedencke mich.
 gitatione quæro.

Nia

**Niemiałem. Przecie poczetay / dź sobie
wspomione.**

Ma. Exprime hoc tandem. So sage doch her.

Wiec powiedzże wzdzy.

Mau. Aufugit, tu excussisti menti tam odiosè interrogando. Es ist mir wider außgefalen / das machstu mit deinem verdrießlichen fragen.

**Jusci mi zaśia z pamięci wyšlo. Tys to
sprawil twym mierzionym pytaniem.**

Ma. Hui tam citò? Hui so bald?

Przebog / takżer chło?

Men. Redde in memoriam. Ex auctoritate nescio cuius scriptoris affirmabat, nihil esse ad magnam eruditionem compendiosius, quā probe & celeriter scribere. Es seit mir wider ein Auß eines fürnemen gelehrten Mannes zeugniß sagt er: Man künde je zu grosser Kunst vnd Geschicklichkeit nicht kommen / denn durch eine gute vñ geschwinde Schrift.

**Przyścioc mi zaśia na pamięć. Przywiodł
swiadectwo niktozego zacnego y
czonego meż: ktory powiadał / że
tu wielkiey & doskonałey nauce nie
maß nic tak vzytecznego / iako dobre
opretkie pisane.**

Mau. Quis

Mau. Quis est au- Wer ist derselbe?
tor?

Autoregoſ to autora ſwiadectwo?

Men. Nomen ſæ- Den Namen hab ich offe
pè audiui, ſed me gehört; aber ich habe
moria effluxit. ihn vergeſſen.

Slyſalem go częſto namięć / ale teraz
nie baczę.

Mau. Age ergo Wasan / Wir wollen
tradamus nos ſchreiben lernen / ich
huic exercita- weiß nicht / wie ich
mento, nescio von Natur ſo trum /
quo pacto natu- ſo ungleich / vnd in
rale eſt mihi, di- einander die Buch-
ſtorte, inequali- ſtaben ſiehe.
ter, perturbatim
exarare literas.

Wczmy ſię tedy piſać / Ja niewiem / ieſli
to z przyrodzenia mam / że tak krzywo /
mierowo / y zamięſano piſę.

Men. Exerce te, Ube dich / denn die Übung
nam, aſſuefactio wird das endern / ſo du
mutabit, quod meineſt / es ſey dir in der
naturale eſſe di- Natur.
cis.

Ćwicz ſię. Abowiem odmieni ſię to przez
ćwiczenie / co ty ſobie myſliſz być przy-
rodne.

O Mau. Eaz

Mau. Eamus ad Magistrium, ut praescribat nobis literarum exemplar.

Laß uns zum Magister gehen / das er uns eine Vorschrifft mache.

Podamy do Magistra żeby nam uczył mi przepis.

Heus puer, ubi est Magister? Höre Junge / wo ist der Magister?

Słysz Chłopcze kedy jest Magister?

Pu. In conclavi. Im gemach.

W komorze.

Mau. Quid agit? Was thut er?

A co czyni?

Pu. Docet quodam. Er lehret etliche.

Uczy nieltore.

Mau. Significa illi, ad stare hic praeforibus, qui eum conuentum expectunt.

Zeige ihm an das wir hier auffen sind / vnd wolten ihn gerne ansprechen.

Powiedz mu / że tu są nieltorzy / co by radzi z nim mówili.

Mag. Qui pueri sunt isti? quid petunt? Wer sind die Knaben? was begeren sie?

Coż owo są chłopięta? czego chcą?

Pu. Te cupiunt conuentum. Sie wollen dich ansprechen.

Chcáz toba mowić.

Mag. Admitte eos. Laß sie stracks zu mir her
ad me recta. rein.

**Wpusć te zaráz do mnie. (Tłuchay
zaráz do mnie przyda.**

Mau. Optamus ti. Glück vnd Heil Herr Ma-
gi salutem & o- gister.

omnia prospera

Magister.

**Boże day wam zdrowie / y w Sytfo do-
bre / Panie Magister.**

Mag. Et ego viciß. Vnd euch auch / Christus
sim vobis. So- gesegne euch / was ist
spitet vos Chri- euer begeren.
stus, quid est?

**Te go cyia wam żyćja. Pan Krystus
niechay wam da zdrowie / czego potrze-
buiecie?**

Mau. Rogam9 vt Wir bitten / ihr wollet vnß
nos doceas for- lehren Buchstaben ma-
mare literas, & chen / vnd vns eine
exemplar præ- Vorschrift geben / so
scribas, si modò ihr müßig seid / vnd es
vacat, & si vi- thun wilt.

**Prosimy / żebyście nas uczyli litery
małowac / a żebyście nam dali przepis /
iesli wam iacno / a uczyńcie to możecie.**

Mag. Habetis the-
cam pennariam
cum pennis?

Habt ihr ein Calamast
mit Federn?

Amacie Kalamarz z piorami?

Mau. Habemus.

Ja.

Namy.

Ma. Detrahite pen-
nis plumulas scal-
pello, & detrun-
cate aliquid de
cauda, tum era-
dite, si quam ha-
bet scabiciem.

Ziehet die Federn ab vom
Kiel mit einem Messer-
lein / vnd schneidet et-
was ab von der lence/
als dann schaber den
Kiel fein glat.

Zedrzyć to pierze skripturalikiem / &
oderznić mie co z konca / potym
pioro ofstrobie / iesli chrupowate.

Mau. Doce nos a-
ptare pennas.

Ere vns die Federn schnei-
den.

Wcz nas piora temperowac.

Mag. Primum o-
mnium rescinde-
tis vtrinque ca-
put, ut fiat bifur-
cata.

Zum aller ersten schneidet
den Kiel auff beiden
seiten ab / daß er zwey-
spitzig werde..

Naprzod zerznić nle co z piora na obu
stronach / zeby sia stalo rozochate.

Tum in superiori
parte incisuram
facite scalpello

Darnach machet mit dem
Messerlein fein seu-
berlich oben eine lenc-
sensim

senſim inducto.
quæ crena voca-
tur.

lichen Schnitt / den man
eine Spalte nennet.

potym na wierzchu wczynicie ſcripturas
lem malutki rozwod / eo roſportkiem
zowa.

Hinc æquate duos
illos peduncu-
los, ſeu mauultis
anominare crustu-
la, ita tamen, ut
altius ſit dextrũ,
in quod penna
incumbit, id ta-
men discrimen
vix perceptibile
oportet eſſe.

Als denn vergleichet die
zwey ſpiken oder füß-
lein / wie ſhrs nennen
wollet / doch alſo / daß
die rechte ſeite / dar-
auff die Feder ſich leh-
net höher ſey / da man
aber den unterſcheide
kaum mercke.

Ża tym one dwa noſki albo kolanka / iac
ko ie zowiecie / porownywaycie / ale
tak / zeby prawe / ktorym ſie pioro pod-
pira / bylo wyſſze. Alwſtakoz ona roz-
noſc muſy byc nieznaćzna.

Mau. Quomodo
tenebimus pen-
nam?

Wie ſollen wir die Fe-
dern halten?

Żako mamy trzymać pioro?

Mag. Tribus di-
gitis tenebitis,
ſic: pollice, in-

Mit dreyen Fingern ſol-
let ihr ſie halten alſo:
mit dem Daumen /

O 3

dice,

dice, & medio, Zetzer vund Mittel-
more Germanico finger.

Trzemni palcaminiacie trzymacie (Ozier-
zec) tak: wielkim / wotorem / y arzes
dnym palcem / obyczaiem Niemie-
ckim.

Proferte atramen- Thue die Schreibzeuge
taria. herfür.

Wyinurycie Kalamarze.

Men. Hem cornu Ey mein dintenhorn ist
atramētarium e- mir entfallen / weil ich
lapsus est mihi hier bin her gangen.
venienti huc.

O bidażmi / wypadł mi moy Kalam-
marz tura idacemu.

Mag. Puer, profer Junge / bringe den dinten-
ampullam illā a- traus her / darauf wol-
trāmētariam, ex len wir in diß bleyerne
ez effundemus in dintenseflein eingies-
hoc mortariolū sen.
plumbeum.

Clopiactko / przynieś sam dzban z In-
kaustem / co z niego wyleyem wo to na-
czynie ołowiane.

Habetis chartam? Habt ihr Papier?

Amacie Papier?

Men. Hanc. Dieses haben wir.

Oto ten marmy.

Mag. Aspe

Mag. Asperam ad-
modum, & quæ
pennam remora-
tur, ne inoffensè
decurrat, quod
est studijs noxiū.

Acquiritē vobis
chartam tenuem
& firmam.

Es ist sehr scharff / man
kan nicht drauff schrei-
ben / diß ist dem lernē
schädlich / verschafft
enckh kleiner Papier dar
dichtē ist.

Chrupowaty jest bärzo / y z wadza / ja
pioro nie moze sporo pochodzic. To
naukom wiele przyszedza / dostancio
sobie papiern / coby byl cieni & mo-
cny.

Habetis ne etiam
philuram vnam
atq; alteram, quā
bibulā dicimus?
Ira non erit vo-
bis opus fursuri-
bus vel pulvere
de parietibus e-
reso.

Habt ihr auch ein Macu-
latur oder zwey? Al-
so dürfft jr nicht streu-
sand / oder staub von
wenden abgeschabet.

A macie też 3 Artus albo ze dwa Papi-
ru / co przebija / albo Makulatury.
Tak nie potrzeba wam bedzie piasku /
albo prochu od scian stobanego.

Proderit etiam ha-
bere emporeti-
cam, quam sub
manum extendar-
is, ne sudore aut
sordibus macu-
letis papyri can-
dorem.

Ihr solt auch Kram Pa-
pir haben/das ihr un-
ter die Hand leget/da-
mit ihr das reine Pa-
pier nicht beschmiltz
oder besudelt.

Dobrzeby też było mieć nie co kramne-
go papieru / co byście pod rękę poloży-
li / żeby się chędogi papier poteni / albo
brudem nie pomazał.

Mau. Cedo iam
nobis, si videtur
exemplar, quod
imitemur, pri-
mum abecedari-
um, deinde syl-
labatum, tum ver-
ba coniuncta.

Geht vns nun / wo euch
dencht eine Ver-
schrift / darnach wir
schreiben können/erst-
lich ein A b c / Dar-
nach Syllaben / end-
lich ganze Wort.

Już nam daycie przepis iesli się wam
widzi zebyśmy za nim pisali / naprzod
Abecadło potym Syllaby / na ostatek
słowa złożone.

Mag. En habetis.

Geht hie habt ihrs.

Owoż macie.

Disce puer, quibz
has sapientior &
proinde melior.

Lerne Junger / dadurch du
weiser vnd auch frö-
mer werdest.

Dez sie

**Wci sie chlopiatto / zebys sie s stal miedzi
hym y tesz lephym.**

Voces sunt ani- Die Wort sind ein anzei-
morum signa in- gung der Gemüther
ter presentes, li- bey den gegenwertig-
ter a inier absen- gen / die Brieffe bey
ter. den abwesenden.

**Słowa są znakiem umysłow miedzi o-
becnymi / & listy miedzi nieprzytom-
nymi.**

Hæc effingite, & Dieses schreibe nach / vnd
redite huc à pran- kompt nach Mittag
dio vel cras, vt oder Morgen wider
scripturam ve- her / Daß ich ewer
stram emendem, schrifften emendire.

**Przepiszcie to / & wroccie sie tuta po o-
biedzic albo iutro / zebych pisma wasze
korygował.**

Mau. Faciemus. Wir wollen thun. In
Interea commen- des Gott befohlen.
damus te Chri-
sto.

**Wcziniemy tak. Za tym was Panu Bo-
gu polecamy.**

Mag. Et ego vos Vnd ihr auch.
eidem.

Temucyia was poruczam.

II. DIALO- Das xi. Gespräch gus. Experimentum. Von Übung. Jedennasta Rozmowa.

S Gwieżeniu.

Mauricius. Mendoza. Magister.

Mau. Secedamus, Wir wollen hie entwei-
vt absque inter- chen / damit wir / ohne
ventu sodalium unserer gesellen über-
& interpellatio- laß und einrede / be-
no meditemur, denken können / was
quæ à Magistro uns der Magister hat
accepimus. aufgegeben.

Podjmy sam ná strone / żeby nam to-
warczyſcie naſzy niezawadzali / ku roz-
myſłaniu tego / co nam Magiſter za-
dał.

Men. Placet mihi, Ja wol / es ſey alſo.
ita fiet.

Rozſzem niechże tak będzie.

Mau. Ventum est Nu ſind wir da wir wol-
quo volebamus, len / laß uns auff dieſe
aſsideamus in hoc Band ſehen.
ſcamno.

Jużeſmy przyſſli / kedy my chcieli / wſia-
dzmy na tey ławie.

Men. Et.

Men. Etiam? sed Vol / aber nicht gegen die
 aucti à Sole. Sonne.

Dobre / ale nie przeciwko słońcu.

Mau. Mutua mihi Leihe mir ein halben Bo-
 dimidium char- gen Papier / ich will dir
 tæ folium, quod morgen wieder geben.
 reddam cras.

Pozycz mi 3 pul. artusze papieru / obo-
 damci go iutro.

Men. Sufficit tibi Hastu an dem stücklein ge-
 hoc frustulum? nug?

3 masz dosyc na ten kuczek.

Mau. Hui, non ca- Nun / darauff kan ich mei-
 piet sex versicu- ner Zeilen nicht sechs
 los, ex meis præ- brütgen.

scribitur.

pr. bog / nie spijesz sie kieszmoich Wiersz
 przed nim.

Men. Scribe in v- chreiß auff beyden sei-
 tracq facie, & duc ten / vñnd / setze die Zei-
 versus densiores, len enger zusammen /
 quid necesse ha- was ist nötig das du so
 bes, tam magna weit vñeinander sehr ei-
 interstitia relin- best.
 quere.

Pisz na obojey stronie / & czyn Wiersze
 trochejeste / Coz po tym / je tak wiel-
 kie golemieysze zostawisz?

Mau.

Mau. Egone? vix
intervallum est
ullum. Nam lite-
ra sese vtrinq-
ue attingunt, præ-
sertim quæ lon-
gos habent api-
ces, vt b, & p.

Kto: Ja: wśat żadnego miysca goles
go niemaf / bo sie litery miedzi soba
dorykaia / zwlaszcza onez diuzini kon-
cami / iako to b. y p.

Sed quid tu? Iam-
ne tuos. versus
exarasti? vt qui-
dem eleganter,
nisi quod sunt
pravi.

Wer? ich? Ist doch kein
raum vbrig / denn die
Buchstaben reichen
an einander / sonder-
lich die lange Spitzen
haben / als b. vnd p.

Was thustu aber? Hastu
deine Versß abgeschrie-
ben? Sie sind zierliche
Nur das sie nicht gera-
de sind.

Aty co? pisales iuz swoje wirse: Ba y
prawie cudnie / iedno ze nie rowno.

Men. Scribe tu se-
orsum, & tace.

Schreibe du für dich / vnd
schweige still.

Pisz ty sobie osobno / a milez.

Mau. Enimvero
penna & atra-
mento hoc scribi
nullo pacto po-
test.

Mit der Feder vnd Din-
ten kan man gar nicht
schreiben.

*Tym sapforem a inkauſtem zadna mids
rapilacniemoge.*

Men. Quid ita? Wie das?

Aczemu?

*Mau. Non cernis Sieheſtu nicht / wie die Fe-
ut penna reſper- der das Papier be-
git chartam atra- ſprühet auſſer der ze-
mento, extra li- len.
neas.*

*Izali nie widzyſz / iako mi pioro papie
opruska miedzi wirſami.*

*Men. At atramen- Meine Dinten iſt ſo dick
tum meum adeo wie Leim.
eſt craſſum, ut li-
mum eſſe credas.*

*Alle moy Inkauſt tat ieſt geſty / iakoby
tliq.*

*Aspice quaſo, ut Lieber ſieh / wie ſie oben in
haeret in ſumma der ſpalte klebet / vnd
crena, nec ad cha- fleuſt gar nicht die
racteres forman- Buchſtaben zu ma-
dos deſluit. chen.*

*Da iedno patrz / iako na wirzechu roſpora
ka tkwi / a nie ſciecze / zeby literary formo-
wal.*

*Mau. Quin igitur So laſt vns beyden dieſen
vtriq; medemur Brath wandeln /
huic incommo- ſchneid du die ſpiz an
do, Tu de cuspi- der Federn mit einem
dibus*

libus pennæ re-
scide scalpello,
quoad atramen-
tum commodè
colligat literas.

Messerlein ab / damit
die dinte desto besser
se.

Tablegaymyz tenni zleniu. Oderzmi ty
meco hly peuralenz koncz piorkowe-
go / zebz tym lepiey inkust splynal.

Ego in atramenta-
rium quo sit atra-
mentum liquidi-
us, instillabo gut-
tas aliquot aquæ

Ich wil in die dinten erli-
che tröpflein Wässers
gießen / damit sie dün-
ner werde.

Ata nalecie w Balamarz moy kilt kapeł
wody / zebz byl tym rzedzy.

Men. Extremæ hu-
lus tuæ chartæ
oræ inæquales
sunt, rugosæ &
asperæ.

Die kanten dieses Papiers
sind gar ungleich / run-
peltich vnd rauch

Drzegiv twego Papiern barzo samieros-
wne / zmarzczone / chropowate.

Mau. Demargina-
to chartam ali-
quantum forsi-
cibus, aut citra
eam asperitatem
scribendo substi-
te.

Beschneide das Papier
am rände ein wenig
mit der scheren / oder
höre am unglatten ort
auff zu schreiben.

Oberzm

Oberzmi papier nieco na Brzegu nos
 życiami / albo wiec przestani pisze na
 onym chropowatym mieyscu.

Tibi semper tevis. Dich mag allezeit etwas
 simae offensiones leichtlich irren / danke
 satis magno im- du nicht fortfabrest /
 pedimento sunt, sondern was dir für
 ne pergas, sed kômpt / also bald auß
 quicquid est in den henden werffest.
 manibus abijcias
 illico.

Tobie zarosze leba co zawadzi / ze albo
 przestanieś / albo wshytko z reki po-
 rzucisz.

Me. Redeam9 iam. Laß uns nu wieder zum
 ad Magistrum. Magister gehen.

Wrocmy sie in3 czas do Magistrza.

Mau. Videtur ti- Düncket dichs zeit sein?
 bi tempus?

Izali in3 czas?

Me. Metuo ne præ Ich besorge die zeit sey all
 terierit iam tem- verbey / denn er pflege
 pus, nam solet zeitlich zu essen auff dem
 maturè cenare. Abend.

Boie sie / by in3 czas nieprzeminal / bo
 rad w czas wieczera.

Mau. Eam9, ingre- So gehen wir / gehe du
 deretu prior. vor.

podim9

podźmy. Idź ty naprzód.

Me. Vide ne quis Sihe das nicht jemand
ab illo exeat, qui von ihm herauß gehe/
deprehendat nos der vns in vnserm
hic iocantes & schercken vnd spalten
lasciuientes. vberrasche.

Patrż żeby kto od niego nie wychodził /
aż dybał nas żartuiace y pustiace.

Mau. Pulsemus fo Laß vns antlopfen mit
res annulo, et si dem ringe / ob die thür
patētes, nam hoc schon offen ist denn da
fuerit vrbanius. ist höfflicher.

Zakołacmy we drzwi piersciorkiem /
(kołkiem / obrecza) chociaż otworzone
sa / abowiem obyczaymiej tak.

Mag. Quis istic? Wer ist da? geh strack her-
recta introcas, ein wer du bist.
quisquis es.

Ktoż tam? niech sam wiadzie / badź kto
kolwek?

Mau. Nos sumus. Wir sind es. Præceptor,
Vbi es Præce- wo seit ihr?
ptor?

My chmy to Præceptor / kedyście?

Mag. In concla- In dem gemach.
vi.

W Komorze.

Mau. Omnia sunt Gott geb euch glück.
tibi fausta.

pomoga-

Pomaga Bog. (Boże day wam szczęście)

Mag. Feliciter venitis. Seid willkommen.

Witaycie.

Mau. Effinximus
quinq̄ies aut se-
xies r̄uum exem-
plar in eadem
charta, & feri-
mus hoc op̄ no-
strum tibi emen-
dandum.

Wir haben fünf oder sechs
mal ewer Vorschriffe
abgeschrieben auff ei-
nem blat. Nun brin-
gen wir es euch zu be-
sehen.

Napisalismy wasz przepis piec albo szesc
razow na iedney karcie / a te nasze pra-
ce przynosiemy teraz / zebyscie ia korris-
gowali. (poprawili.)

Mag. Recte faci- Ihr thut recht: Weis-
tis: Ostendite. her.

Dobrze czynicie: Pokazcie.

12. DIALO- Das xij. gesprech
gus. Emendatio Unterweisung im
scriptura. Schreiben.

Dwanaście Rozmowa.

Poprawienie pisma.

P

Magis

Magister.

Discipulus.

Mag. Posthac re-
linquite maiore
intercapedinem
versuum, ut sit,
ubi ego possim
corrigere vestra
errata ad emen-
dationem.

Fortin laisset mehr raum
Zwischen den Zeilen/
Damit ich das wo ihr
geirret / verzeichnen
kan.

Uapoty m z o s t a w i e w i e t s e m l e y s e e
n u e d z y W i e r s a m i / z e b y c h t a m w a g e
o m y k i m o g l n a p r a w i e.

Hæ literæ sunt ad-
modum inæqua-
les, quod est in
scribendo fœdū.

Diese Buchstaben sind
sehr ungleich / vnd
steht vbel im schrei-
ben.

Te Literę Barzo sa m i e r o w n e / a t o o s p e c
c a p i s m o.

Animadvertite
quantom n maius
est e & o, quam
orbis huius p.
Nam literarum
corpora oportet
esse æqualia.

Mercket / wie viel diß M.
größer sey / denn das
E vnd O / denn der
rand dieses P. denn
die Buchstaben müß-
sen gleich sein.

Obaczto

Obacicie iedno / iako to **A** baleso iest
 wiersze mżli **E** / albo **O** / albo y obrocz
 ka tego to **P**. Potrzeba iest bowiem /
 zeby litery byly rowne.

Quod has literas
 transformare ten-
 taris in alias era-
 lis particulis cu-
 spide scalpelli,
 magis deturpa-
 ti scripturam.

Das du auß diesen Buch-
 haben andere haß
 machen wollen / vñ sie
 mit der Messerspiß
 zum theil außgetraß
 damit haß die schrifft
 mehr verziert.

Ihes te litery nożyliem wystróbal / chca
 cy iewinsze przeczynić / tymes pismo
 barzey ospecil.

Satius fuisset litu-
 ram inducere.

Besser were es gewesen /
 du hestest einen strich
 dadurch gezogen.

Lepieyby bylo / zebyś ie był przekresil.

Tum quod super-
 est verbi in fine
 versus transferre
 in caput sequen-
 tis, modo inte-
 græ sint semper
 syllabæ, quas fe-
 cari non patitur
 lex latinæ scripti-

Vñ die vbrigen wort vom
 ende der zeilen forñ an
 die ander zette gefehert
 nur das die syllabern
 allzeit ganz bleiben
 die man nach art der
 Lateinischen Schriffe
 nicht zertheilen kan.

onts.

Al ostatek słowa na samym końcu wirszowym
lepiej było przenieść na początek drugiego
Wiersza / by jedno sylaby zarobek
calo zostaly / Abowiem sposob pisania
nie dopuszcza rozlaczyć.

Sed nec coniungatis omnes literas,
nec omnes separetis. Ihr sollt aber nicht alle
Buchstaben aneinander hengen/
auch nicht alle besondern sehen.

Nie macie też wshytte litery spaiac / ani
też każda osobno stawic.

Sunt enim quæ vinciri inter se possunt,
ut caudatæ cum alijs, velut a, l, u. Item hastatæ,
ut f, & t. Denn etliche wollen an
einander gebunden sein / als die mit den
schwenken / Nemlich a / l / u. Item die spi-
gigen f und t.

Abowiem niektore sa ktore z drugimi
zwiazane bydz moga / a zwlaszcza one
z ogonami / iako / a / l / u. Takze y kon-
czate / f / y t.

Sunt quæ recusant, nempe orbiculatæ p, o, b. Etliche sind die sich nicht
binden lassen / Nemlich die runden p / o / b.

Niektore też z drugimi zlaczone bydz
nie moga / istowe sa otragle one / p /
o / b.

Quantum

Quantum poteris, recto capite scribite, nam inflexo & incumbenti defluunt humores ad frontem & oculos, unde morbi nascuntur multi, & videndi imbecillitas.

Pisćieile bydź może podobno w by głowe.
 Albowiem gdy ia kto zarwieśa / tedy fluxy albo wilgotności az do czola splyna / a wstapia w oczy / skąd rozmaite choroby prosta / y slaby wzrok pochodzi.

Dis. Cauebimus Wir wollen uns fleissig hüten.

Bodźtemy sie pilnie strzedz.

Mag. Accipite aliud exemplar, quod exprimitis cras. Sed prope, ne te venturas differ in horas. Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Nemet ein ander Borschrift die ihr morgen nachschreibet. Eyle spare nichts auff den andern tag. Wer heut sparet / morgen nichts vermag.

Owoż maie przepis inſy / co byſcie pi-
ſali na iutro. Ale ſpieſzcie ſie / ani ode-
dnia do dnia odkładaycie. Abowiem
dzis leniwy / nigdy ſczesliwy.

Archetypum tuum Sibe deine Vorſchriſſe
diligenter inſpi- offmal fleißig an.
ce crebrò. Scribe Schreib erſtlich lang-
principio tardè, ſam / die Buchſtaben
Characteres lite- mach artlich vnd zier-
rarum pingē a- lich.
ptos & venuſtos.

Patrzą często & pilnie na przepis / nie
kwap ſie / ale piſz ſobie po woli / litery
wczyn przyſtoyne & chędogie.

Literas in ſyllabis Die Buchſtaben in den
& dictionibus. Syllaben vnd Wor-
Syllabas & di- ten / die ſyllaben vnn-
ſiones in verſi- wörter in den zeilen /
bus, verſus in cò- die zeilen in dem tere
textu ſcripturæ der ſchriſſe / henge ar-
aptè coniunge, eig an einader / ſchreib
verſus pingē re- gerade zeilen.
ctos.

Staray ſie / abyſ litery w ſyllabiech y w
ſłowiech / Syllaby z ſłowami w Wir-
ſach / & Wirſe w kontercie pieknie we-
ſpolet ſtawiaj / & Wirſe zebys wczyniſ
proſto.

Summa

Summa, omnia
sint quam simili-
ma archetypo, ti-
bi ad imitandum
proposito.

In summa / alles sol des
Vorschrift gleich sein /
die dir nachzumalen
fürgegeben ist.

Brotce mówiac w hytlo ma sydz podob-
bne przepisowi / tobie tu wyrażemy y
nastładowaniu danemu.

13. DIALO- Dz 13. Gespräch
gus, Vestitus & Von Kleidung und
deambulatio. spazieren.

Trzynasta Rozmowa.

O Dzięniu y przechadze.

Bellinus, Iohannes, Puer.

Bel, Expergiscere- Willen nicht sehter einmal
ne aliquando? auff stehen? hörstu nicht?
Heus surge in- stehe auff. Gott gebe
quam, Precor ti- dir ein guten tag.
bi felicem hunc
diem.

Żali nie ocuciś: Tuż jest. Boże daj
ci dobry dzień.

Io. Et ego tibi fau-
stam noctem, ut
dormire possis.

Und dir eine gute nacht /
das du schlaffen kön-
testest.

P 4

Atobie

A tobie dobra noc / żebys tym lepiey
mogi spać.

Be. Quam horam cenſes nunc eſſe? **Umb** welche ſtunde mein-
ſtu das es ſey.

Ottoreyli godzinie może być?

Io. Medium no- **Umb** Mitternacht / oder
ctis, aut plus pau- ein wenig drüber / da-
lulum, ideoq; ob rumb lieber ſchlaff wi-
dormi rursus ob der ein / vnd ſchweig
ſecro, aut certè doch ſtill.
tace.

Jeſto pulnocy albo troche daley / a tak
albo zaś vſni / albo wiec miłcz.

Be. Quam diu pu- **Wie** lange meiniſtu haben
tas nos dormi- wir geſchlaffen?
uiſſe?

Długoliſmy ſpali?

Io. Horas duas, **Zwo** ſtunden / oder drey
vel ad ſummum zum höchſten.
tres.

Je dwie godzinie / albo nadaley trzy.

Be. Imo ter ternas. **Ja** drey mal drey.

Boday nie tyle troie.

Io. I puer curricu- **Lauff** ſchnell Junger zum
lo ad ſolarium, **Sonnen** Zeiger / vnd
& contemplare ſihe vmb welche ſtun-
quota ſit hora, **de** es ſey / oder ſo du es
aut ſi ibi videre **da** nicht ſehen kanſt / ſo

non

non potes, inspi-
cito in horolo-
gio machinali.

sie am schlagender
Werck.

Chlopce / idz biegiem a spátrz ná flo-
necnem zegarze / ktorali teraz godzia
na / a iesli tam widziec nie mozesz / te-
dy pátrz ná drugim.

Pu. Virumque in-
tuitus sum, In so-
lario parum ab-
est à secunda li-
nea. In horolo-
gio digitus indi-
cat horam paulò
plùs quintam.

Ich habe beydes anae-
hen / Am Sonnē Zei-
ger istz ein wenig vor
dem andern strich /
Am andern Zeiger
weiset die Hand eür
wenig vber fünffen.

Pátrzałem ná obudwu / ná słonecznym
in, minelo wtora kreske / a ná drugim /
wczynie reka troche nad piec.

Io. Quid narras? Was sagstu? so wollen
sursumus ergò. wir aufstehen.

Co powiadaś? wiec wstaniemy.

Exuscita me Chri-
ste ex somno pec-
cati ad vigiliam
iustitiæ, transfer
me ex nocte mor-
tis ad lucem vi-
tæ, Amen.

Becke mich Heror Chri-
ste auß dem schlaff der
sünden / zu wachen
der gerechtigkeith. Bring
mich auß der nacht
des Todes zum lichte
des lebens / Amen.

P s Obudz

Obudź mnie panie Jezn Kryste ze smu-
grzechow / aby ch czał sprawiedliwoś-
ści. Przenies mnie z nocy śmierci / ku
światłości żywota / Amen.

Feliciter procedat **G**ott gebe dir einen seltsa-
m **tibi** hęc lux. **gen** tag.

Dayci Boże dobry dzień.

Be. Et tibi hęc ea- **W**ii dir auch diesen sampe
dem, & alia quā andern viel mehr frö-
plurimę lætę ac lichen vnd glückseligē
fausta. **ta**gen.

Ntobie nie tylko ten / ale y wiele inbych
niech ci beda wesole y szczesliwe.

Io. Adferro hęc su- **B**ring mir ein rein hembo
buculam mundā, **ber** / deñ dieses hab ich
nam hanc iam to- nu ganker sechs tagen
tos sex dies ge- **g**etragen.
stau.

Poday mi biala Koszule / abowiem w
tey chodзіłem inż cale ścis dnt.

Pu. Vtram ē vis **W**elches? willst du das mit
hanc collari ru- dem gefaltenen Kollerz
gato, an alteram oder das ander mit
illam plano? dem schlechten?

Altora? chęszę onę z marżęzonym
Kołnierzem. (z kresami) czyli drugiey
z prostym?

Io. Da

Io. Da illam pla- Gib das mit dem schlo-
no. ten.

Day mione 3 prostem.

Bel. Hem arripe Sich dort springt ein flohe
policem. greiff ihn.

Owo pchla stacje / vchwoyi.

Io. Iube famulam Heis die Magd das hemd-
refuere latera hu- de auff den seiten zu-
ius subucula. nehen

Mow dzieroce zeby Bopula na bokach
zasyła.

Et excute pulve- Vnd steube die Rosen auff
rem e femini cru- darnach sege ste fleis-
ralibus concussu. sig ab mit dem Klei-
Hinc purga dili- derbesem.
genter muscario
illo fetaceo.

Wytrzasni obrante / potym ie wychad
doz szjotka.

Vdones dato itide Lange mir auch reime So-
mundos, hi sunt cken / die sind voller
iam exsudati & schweiß vnd stincken.
foetore olidi.

Szkarpettej day biale / (chodogie/
cyste) bo tein smierdza od potu.

Pu. Vis interu- Wiltu das Futterhemd
lam e

A ches.

Achceß Babatita? (welniant?)

Io. Non: sed tho- **Mein/** sondern das Wame
racem dimidijs **mes** mit den halben
manicis. Da tu- **Ermein.** Gib den
nicam simplicem **einfachen** rock her.

Niechce. Ale **Hauffen** pulretawami.
Poday mi **fußma** mepodgyra.

Be. Quid istuerei **Was** sol das sein? wo ge-
est? quoniam ire **denck** tu hin zu gehen
cogitas, vt tam **dz** du dich also schmi-
ornes te prater **dest** vber deine gewö-
more tuum, prae- **heit/** sonderlich am
sertim cum sit **Werck** tage.

Coto ma bydy / **ze** sie tat stroiß näd obya
czay / **azwolaß** ja w dzen pomhedny.

Io. Ego magis cō- **Ich** sehe mehr auff die be-
moditatem spe- **quemigkeit** der Kleider
cto vestitus, quā **denn** auff den schmuck.
ornatum.

Wiecey ia nā to patrze / **ia** to rāzna iest
hāta / **nizli** iāto stroyna.

Limbus hic est dis- **Der** saum ist auffgetren-
solutus & discer- **net** vnd zerrissen / laß
ptus; cura resar- **ihn** wieder zunehen.
ciendum.

Odprola sie oblogā / **y** rozdarla sie/day
ia zasje napravila.

Pu. Non

Pu. Non poterit id fieri ante festum qui horam. Das kan nicht geschehen in anderthalben stunden.

Nie moze to bydz w pultorey godzinie.

Io. Affige acicula. Nette ihn mit einer nadel an / das er nicht abhänge.

Przytknij igla / żeby taż nie wisiała.

Dato periscelides. Gib die hosenbänder / Die Calceos exterge schuch mach rein und situ & nitida. blank.

Day powiaści / a Trzewiki mi wytrzyż żeby były chodogie.

Accommoda mihi tuum pectinem Leihe mir deinen Hosenbeinen samp.
eburneum.

Pożycz mi grzebień swoy szoniorowy.

Be. Vbi est tuus ligneus? Wo ist dein hülshener?

Kedy jest twoy drewniany?

Io. Fracti sunt sex radij ex densis, Es sind sechs vō den dicksten Zeenen darauß ex raris pene omnes. zerbrochen / die meisten schier alle.

Wylamaly sie sześć gestych zebow / a wielkich (rzadkich) mało nie wbystry.

Be. Ablue

Be. Ablue iam can-
dem manus & fa-
ciera.

Wasche nu ein mal die
Hende vnd das An-
gesicht.

Vayt wždy recy y twarz.

Io. Sumus foras prodituri?

Wollen wir ausgehen?

Achcemy wynidz? (wychodzie)

Be. Quidni?

Wie anders?

Alia ko?

Io. Adfer igitur
lacernam.

So bring mir den regen-
mantel.

Wiec mi przynies Kapiemiat.

Be. Prodeamus iam
tandem, ne amit-
tamus e manibus
deambulandi te-
pus.

So gehē wir ein mal fort,
damit wir die spazier-
zeit nicht verfeumen.

podzmy tedy / zebysmy czasu do prze-
chadzki nie zamieścali.

Io. Duc nos Chri-
ste per vias tibi
gratas, in nomi-
ne patris, & filij,
& Spiritus san-
cti.

Führe vns Christe durch
die wege / so dir ange-
neme sind / im namen
des Vaters / vnd des
Sohnes / vnnnd des
heiligen Geistes.

Kacysz nas mily Panie prowadzić dro-
gami tobie miłymi y rodzicznymi / a to
w Imię Oycy y Syna / y Ducha świę-
tego.

Recte

Rectè fecim⁹ quod
tam benè manè
surreximus.

Wir haben rectè gehandelt/
das wir so fröhe sind
auffgestanden.

Dobrześmy czynili ztem tak rano
wstałi.

O quam formosa
aurora, verè ro-
sea, & (ut poëtae
vocant) aurea.
Quam gaudeo me
surrexisse.

O wie ein schöne rosenfar-
be / vnd (wie sie die
Poeten nennen) gül-
dene Mörgeröte. wie
frew ich mich das ich
bin auffgestanden.

O tak piękna / różana zorza / a prawda
blota / (tak to poeciowie nazywają.)
Dobrze mi to miło / ztem tak rano wstałi.

Nullum est temp⁹
ad discendum æ-
què idoneum,
nullum ad perci-
piendum, conti-
nendumq; quæ
audias, quæq; le-
gas, nec aliud ad
meditandum &
excogitandum,
quocunq; appli-
cas animum.

Keine zeit ist bequemer zu
lernen / zu fassen / vnd
zu behalten / was man
höret vnd was man
liefer / auch keine bes-
ser etwas zu beden-
cken vnd zu besinnen
was man nur für-
nimpt.

Zadnego czasu niemaż tak skutnego ku
wzięciu się / ku pojęciu albo pamię-
taniu

łamiu to / co kto czyty albo czyta: Les
přego też niemař ku wraźaniu y roz-
myślaniu / coťkolwiek Człowiek przed-
sie wziął.

Nō immeritō qui Es hat einer nicht vnbil-
dam dixit: Au- lich gesagt: Die Mor-
rora gratissima genrōre sey dem studi-
Mufs ren angenehme.

Tie bez pryczyny powiedzia, niektory / że
Zorza Muzom (Naukom) iest na-
przyjemniejszy.

Be. Ego iam exti- Ich friege sekund ein ap-
mulor appeten- petit / laß ons zu har-
tia, redeamus ad se gehen zum Frühstück
tentaculum.

Tuż mi sie przyrzuca appetit / podjmy
(wroćmy sie) do domu na śniadanie.

14 DIALO- Das 14. Gespräch
gus, Schola. Von der Schulen.

Czternasta Rozmowa.

D Szkole.

Tyro.

Spudaus.

Ty. Estne hæc scho-
la hui9 ciuitatis?

Ist diß die Schule dieser
Stadt?

Atq̃

Atu Szkoła tego Młastka.

Sp. Est. Ja diese ist.

Taciest.

Ty. Quanti in ea Wie thewer lehret man
docetur? darinn?

po czymu w niej ucza? (bierza na Su-
che dni?)

Sp. Id non conve- Dis gebüret sich nicht zu
nit inquirere, nā fragen / denn womit
ecquod pretium tan mans bezalen?
poteſt eſſe par?

Nie godzi ſie o tym pytać / Albowiem
czym to możet tego nagrodzić.

Nunquamne Ari- Haſtu nicht gehöret was
ſtotelicum illud Ariſtoteles geſaget?
fando audivi- Den Göttern/den El-
ſti? Dñs, parenti- tern/den Lehrmeiſtern
bus, & magiſtris, könne man nicht wie-
parem gratiā non dergelten.
poſſe rependi.

Izalis nigdy nie ſlyſzał / co Ariſtoteles
moroil? ze Bogom/Rodzicom/y Nias
uczycielom / ſłuſzna nagroda ſtác ſie nie
może.

Deus creavi totū Gott hat den ganken Men-
hominem, parēs ſchen geſchaffen / die
genuit corpus, Etern haben den Leib

Q

Magi-

Magister format
animum.

gezeuget / der Magi-
ster formiret das Ge-
müthe.

pan Bog stworzył Człowieka całego /
Rodzice spłodzili ciało / a Nauczyciel
wmyśli na prawnie.

Ty. Quid docent? Was lehren sie?
A czego tam uczą?

Sp. Alij prima Ele-
menta Gramma-
ticae, Alij Rhetor-
icen, Dialecti-
cen, & reliquas
disciplinas enar-
rant, quæ libera-
les seu ingenuæ
dicuntur.

Etliche lernen Gramma-
ticam, etliche Rhetor-
icam, Dialecticam,
vnd andere freye kün-
ste / wie man sie nen-
net.

Jeden uczy Grammatyki / drugi Rhetoriki / Dialektyki y innych Nauk / Pro-
repositolicie uczyćwemi nazywają.

Ty. Cur eo nomi-
ne?

Warumb nennet man sie
also?

Czemu ie tak nazywają?

Quia illis decet v-
num quemq; in-
genuum imbui.

Das ein jeder Freyer vnd
Ersamer dieselbige
lernen sol.

Dla tego / że każdy Uczący ma sie w
w nich obierać.

Contra,

Contra, quæ sunt
 illiberales, circū-
 foraneæ, sordi-
 dæ, quæ vel la-
 boribus corpo-
 rum, vel mani-
 bus exercentur,
 servis potius cō-
 gruunt, & homi-
 nibus, qui inge-
 nio parū valent.

Dagegen die Vnerbarn/
 Landfahrende/garsti-
 ge (Künste) die durch
 leibes oder hende ar-
 beit geübet werden /
 gebühren den Knechte
 vnd groben Leuten.

Żas niewolnicze / pospolite y plugawe
 (Klasy) ktore cięlesna albo ręczna ro-
 bota wykonywane bywaia / wiecy na
 niewolniki / albo na inße grube y nie-
 dowcipne ludzje należa.

Ty. Quoties in die docentur pueri? Wie oft lehret man die
 Knaben des tages?
 Często dzieci ucza przez dzień.

Sp. Aliquot horis, Etliche stunden / eine fast
 vna penè ante lu- vor tage / zwey frü
 cana, duabus ma- stunden / vnd zwey
 tutinis, & duab9 nach Mittage.
 pomeridianis.

Ucza ie kilka godzin / iedney mało nie ies
 ½ przed switaniem / drugich dwu
 porannych / a zaś po obiednych / (od
 wieczornych.)

Q 2 Ty. Tami

Ty. Tam diu?

Solange?

Także długo?

Sp. Ita fert mos,
& vetus scholæ
institutum.Also ist der brauch vnd
ordnung dieser Schul.

Tak to iest obyczaj / y dawne postanowienietey szkoły. (w'tey škole.)

Quin & discipuli
duab9 horis quæ
à Magistris acce-
perunt, retractant,
& quasi mansam
cibum ruminant.Die Sch. er haben auch
zw y stunden/darinnen
sie / was sie von dē Ma-
gistris ge.ernet / wid er-
holt / vnd g eichsam ge-
essene speise wid kauen.Oczynowie (zacy / zaszłowie) też ma-
ją dwie godziny / w kt orych ono co od
preceptorow slyszeli / powtarzają / &
takoby ziedziony pokarm znouu prze-
żuwają.Ty. Quæso intro-
duc me illuc.

Lieber führe mich hinein.

Noy miły / w prowadz mnie tam.

Sp. Ingredere, sed
tacite & reveren-
ter, aperi caput,
& specta attentus
singula.Gehe hinein / aber still vnd
ehrerbietig / entblöße
das heupt / vndd sich
alles fleißig an.Wchodźże / ale cicho z pościwoscia / &
czapkę ziawşy / przypatruy sie wşyts-
kiemu z pilnoscia.

Au. Ta-

Au. Tace jam & Au / schweige nu/ vnd hö-
 auscultā. Loque- re zu/ Rede nu/so viel
 re nunc, si vis. du wilt.

Przebog miłcz teraz / & przysłuchay sie.
 Już teraz mow po ki chceś.

15. DIALO- Dz ro Gespräch
 gus. Cubiculum Von der kāmter/ vñ
 & lucubratio. nächelichen studieren.

Piętnasta Rozmowa.

O Komorze / y czytaniu przy świe-
 cy. (świeciele.

Plinius. Epictetus. Celsus.

Pli. Hora est à me- Es ist die Fünffte Stunde
 ridie quinta. heus nach mitag / hör jun-
 puer claude fene- ger/ mache die Fenster
 nestras, & infer zu / bring Liecht her-
 huc lumina ad lu- ein zu studiren.
 cubrandum.

Już piątą jest godziną z poludniā / słyś
 chłopeże / zawrzy okna / & przymies
 sam świece do czytania.

Ep. Quæ lumina? Was für Liecht?

Co za świece?

Pl. Candelas seba- Talschlicht oder Wachs-
 ceas, aut cereas. licht?

Q 3

Loio

Loiowe albo Wostowe.

Aut sterne hic lich-
num, infunde o-
leum in lucernam
hanc, & profer a-
cu mixum & ex-
funga.

Oder schüre alßte eine
Ampel / zeuch dē tacht
herfür mit der nadel /
vnd lesch ihn auß.

Albo sam lámpe zápal / nalamy Olein
wyciagni knot iglica / a zágas go.

Ep. En fungus hæ-
ret acui, quod si-
gnum esse dicunt
pluvix.

Sihe der tacht henger an
der nadel / das bedeut
regen / wie man sagt.

Owo knot wiśi ná iglice / powiedaia že
to znaczy deszcz.

Pli. Adfer etiam
furcinulam, & e-
munge candelam

Bring auch ein liechtesche-
re / vnd puke das licht.

Przynies też nożycki / (szypawki) &
wciery świece.

Ne proncias fun-
gum in pavimen-
tum, ne fumiger,
sed opprime in-
tra furcinulam,
quando est con-
iecta.

Wirff die schnuppe nicht
auff die Erde / das es
nicht rauche / sondern
lesche es zwischen der
zugedeckten liechtesche-
ren auß.

Nos od świecenie zārzuć na ziemię / By
 się nie kurzył / ale go zādus przyć
 śniawsy nożyczi.

Profer mihi pal- Bring mir den schleifrock
 lam lucubratori- her / den langen / mit
 am, praelongam pelz gefuttert.
 illam pellitam.

poday sam hube one dluga / podhyta.

Cel. Ego te tuis li- Ich wil dich deinen Bü-
 bris commenda- chern befehlen. Die
 bo, Minervam Göttin der Weißheit
 tibi opto propi- stehe dir bey.
 tiam.

Ja cie Księgom twoim poruczam Bo-
 gini Minervę niech będzie stoba.

Pli. Christum le- Ich wil lieber Jesum
 sum malim Dei Christum die Weis-
 sapientiam. heit Gottes.

Wolalbym Pana Jezusa Krysta / ktory
 jest mądrością Bożą.

Cel. Fortasse Chri- Vielleicht ist Christus
 stus Minervæ fa- durch das geticht von
 bula adumbra- der Minerva uns für
 tur, quæ ex Iovis gebildet / die auß des
 cerebro sit nata. Jovis heupt sol gebo-
 ren sein.

Podobnoć ona powiesza (Gayka) w
 ktorey powiadano / żeby się Minerva

z mozgu Jowisowego narodzić miała/
Pan Krystus był wyrażony. (nazna-
czony / przefigurowany.)

Pli. Da mihi illos Gib mir jene Federn / vnd
calamos & thecā die Screwbüchse.
pulverariam.

poday mi one piora z prochownica.

Profer mihi nunc Bring mir nu auß dem
ex armario Cice- Bücherschaff den Ci-
ronem & Plini- ceronem yli Plinium.
um.

Wydaway mi z Księgarni Cicerona y
pliniusa.

Epi. Hic nondum Der Buchbinder hat den
relatus est à libra- noch nicht widerbracht/
rio glutinatore, dem wir ihn für fünf
cui dedimus nu- tagen / ist mir recht/ge-
dius, vt puto, geben haben.
quintus.

Jeszcze go Introligator nie odniosł / &
jesz temu inżpiec dmi / iesli dobrze ba-
czo / iakom go zamiosł.

Quam placet tibi Wie gefelt dir die Feder?
hæc penna?

Jakóście podobato pioro?

Pli. Non sum in eo Ich bestümmer mich umb
valdè sollicitus, die Federn nicht gros/
quæcunq; in ma- welche mir in die Hand
nus ve-

nus venit, ea utor
tanquam bona.

kompt / die gebrach ich
für gut.

Ja sie o piora nie barzo fraszcie / ale kro-
re mi sie nawinie / tegoć używa za do-
bre.

Reclde mihi hunc
librum, aperi, &
evolve tria folia.

Schleuß mir das Buch
auff / thue es auff vnd
tere drey bletter vmb.

Conquiescite
jam.

Seid nu still.

Otworż mi te Księgi / a przewróć (wars-
tury) trzy karty. (listy.) Już teraz mi-
czcie.

Defessus jam sum
studendo, medi-
tando, scribendo.
Sterne mihi le-
ctum.

Ich bin müde von studie-
ren / gedencen vund
schreiben. Mach mir
das bette.

Spracowałem się czytaniem / myśle-
niem / pisaniami. Uściel mi łóże.

Nunc colloca mi-
hi horologium
excitatorium &
obicem infigito
in horam quar-
tam matutinam,
neque volo dor-
mare diutius.

Nun setze mir den Zeiger
mit dem Wecker hie-
her / vnd den Weiser
stelle auff vierten des
Morgens / denn ich
wil nicht lenger schlaf-
fen.

Postaw mich tuta Excitarzyt / á goz
 dzit wetem w czwarta godzinie poranna/
 Bo nieches spae dluzey.

Excalcia me. Zench mir die schuch auß.
 Wyzuy mi trzewiki. (wyzuy mie z trze-
 wиков.)

Nescio quid hic o- Ich weis nicht was hier
 let, suffias paulu- stincket / mach ein
 lum thuris aut lu- ranch von Weyranch/
 niperi. oder Kattich.

Nie wiem co tu smierdzi / za kurz (za-
 kadz) troche kadz idlem albo ialowcem

Ingrederere iam & Gehe du nun auch zu Bette/
 tu in lectum, & Vad wenn du abe-
 dicta precatione ter hast / so schweig still
 tace, & dormilce. vnd schlaff.

Vlady sie teraz y ty / á znowy by Mo-
 dlicwe spi z pokojem.

16. DIALO-Dz 16. Gespräch
 gus. Praecepta Von Kinder-
 edncationis. icht.

D wychowaniu dziatek / álbo o kare
 nosci dziecinney.

Szostanasta Rozmowa.

Bude.

Budaus.

Gorgopas.

Eu. Quæso aliquot mihi refer educationis præceptiones, quas optimas esse & potissimas cenſes

Lieber ſage mir erſuche
Sprüche von der Er-
derzucht / die du für
die beſten und fürnem-
ſten helſt.

Moy miły powiedz mi niektóre nauki o
karności albo wychowaniu dźiatek /
które ty maższ za nalepſze.

Gor. Equidem re-
cenſebo lubens,
quæ nuper à Ma-
giſtro accepi, tum
vt tibi gratificer
& proſim, tum
ad meam recor-
dationem.

Ich wilß gerne thun / wie
ich nechſt vom Magi-
ſter ge.ernet / damit
ich dir zu willen vund
nützlich ſey / vnd mich
auch derſelben erinne-
re.

powiem ci z chęcią rad / com ſie nie da-
wno od preceptora nauczył / nie tyl-
ko żebych tobie k wolli uczynił / ale żebych
to ſam ſobie na pamięć przywiodł.

I. Primum omni-
um non magnifi-
cè de teipſo ſenti-
as, ſed moderatè,
ſeu verius demis-
ſè.

I. Zum aller erſten haſt
nicht hoch von dir
ſelbſt / ſondern meßig
oder viel mehr demu-
tig.

Naprzod.

Naprzod. Wiechciey o sobie wiele roz-
miec/ale sie sam vnijay iak namwiecey.

- II. Nava operam, 2. Beseiße dich/das du
ut animum exco- dein Gemüt besserst
las atq; exornes vnd zierest mit Weiß-
cognitione rerum heit/ Lehr vnd vbung
scientia, & exer- in Tugenden.
citamētis virtutū.

Staray sie / abys vmysl swoy naprawil
y przyrozdobil mądrosćia/nauka/y we
wszytlich cnotach cwiżeniem.

- III. Rebus sacris in 3. In der Kirchen sey an-
teris cum maxi- dechtig vnd ehrerbie-
ma attentione & tig-
reverentia.

Chwale Bożę odpraw z wśelakę nabo-
żnośćia y pociżewośćia.

- IIII. Crebro te 4. Befihle dich offte dem
Christo commē- Herren Christo mit dem
da precibus. In Gebet / auff denselben
illo ipem & fidu- sek alle deine hoffnung
ciam tuam collo- vnd verrawen.
ca.

polecay sie Panu Krystusowi często w
modliwách swych / a wszytke nadzieie
y wśanie swoje w nim pokladay.

Paren-

V. Parentibus obsequētem te præbe, illis inservi, ministra, & quacunq̃ vales, cōmoda, prolis, & iuva.

Rodzicom swoim bądź posłusznym. G
nym sie podday / a słuz im / a kedyk
wieć możesz / one poratuy / a podpo
moż.

VI. Magistrum cole, & dilige tanquam parentem, nō corporis, sed quodamplius est mentis.

Czci nauczyciela swego / a miłuy go iako
Oycā nie ciała / ale cō wiecey / i myślu
twego.

VII. Ministros Verbi DEI revere, illorumque doctrinæ audientem te exhibe.

Sługom słowa Bożego poczęwosc wy
rzadzay / a nauce ich bądź posłuszen.

5. Sey den Eltern gehorsam vntergib dich ihnen / vnnnd sey ihnen so viel du kannst / frömmlich / nützlich vn hüfflich.

6. Ehre deinē Lehrmeisters vnnnd liebe ihn als einen Vater / nicht des Leibes / sondern das noch mehr ist / des gemüts.

7. Die diener des Göttlichen Wortes halt in ehren / vnnnd gehorche ihrer Lehre.

VIII. Senibus as-
surge, caput nu-
da, attente illos
ausculta.

Przed staremipowstaway / czapke przed
nimizymuy / a słuchay ich pilno.

IX. Magistratus
honora, illisque
aliquid imperan-
tibus dicto sis au-
diens, quibus cu-
ra nostri à DEO
commissa est.

Cza przelozone / a kiedy co rozkazuja /
badz im posluszny / boć im od BOGA
poruczono / aby piecza y staranie o nas
mieli.

X. Viros magni
ingenij, magnæ
eruditionis, pro-
bos, suspice, ad-
mirare, cole, benè
illis precare, &
amicitiam illo-
rum ac familiari-
tatem expe-
te, ut
similis illorum
evadas.

8. Für den Alten stehe
auff / entblöse das
haupt / höre ihnen
fleissig zu.

9. Ehre die Obrigkeit/
vnd so sie etwas gebie-
ten / so gehorche ihnen.
denn sie sorgen von
GOTTes wegen für
uns.

10. Hochverständige Men-
ner / Hochgelehrte /
fromme Leute / hale
für augen / halt sie
wert / ehre sie / wünsch
ihnen alles gutes / be-
ger ihrer freundschaft /
halt dich zu ihnen / vñ
sihe das du ihnen gleich
werdest.

Ludjic

Lubie matre / wezone / y dobre miey
 przed oczyma / czcicie / a wielce ie so-
 bie powazay / zycz im wszytkego dos-
 brego / staray sie o ich przyiazni y oba-
 cowaniez nimi / a tak czyn / zebyś sie
 stal im podobnym.

XI. In nudando
capite non sis len-
tus, non inflectē-
do genu, non v-
noquoque hono-
rifice appellan-
do, non in omni
comi sermone &
moderato. | II. Seume dich nicht das
heubt zu entblößen /
die knie zu bengen / je-
derman in ehren an-
zusprechen / mit jeder-
man freundlich vnnnd
sittiglich zu reden. |
|--|--|

Nie len sie czaptki ziać / albo sie vklonic /
 z kazdym mowić wezwowie / skromnie a
 obyczajnie.

XII. Non multum
loquere apud
maiores natu aut
superiores, sed
tacitus illos au-
sculta. | 12 Rede nicht viel bey denē
die Elter oder höher
sind / dann du bist /
sondern höre ihnen
stillschweigend zu. |
|--|---|

Nie wiele mow v tych / ktorzy starszymi
 sa / albo wyższego stanu / niżeli ty / ale
 ale przysłuchay sie im z milczeniem.

Vrab

Ut ab eis haurias prudentiam, cognitionem rerum variarum rectam atque expeditam loquendi rationē

Damit du von ihnen lernest Weisheit / vieler ding erfahrung / die art recht vund wol zu reden.

Abys sie od nich wczyl mądrości / znaio-
sio mości wiela rzeczy (biegiości) a ias-
to kto do brze a bezpiecznie ma mowić.

Nam brevissima est ad scientiam via, audiendi diligentia.

Denn diß ist der nechste weg geleert zu werden / wenn man fleißig zuhöret.

Abowiemy nas nadzieją ku naukom drogą jest pilność w słuchaniu.

XIII. Ad pronunciantium ac definiendum ne sis proclivis, sed potius cunctabundus & timidus.

13. Zu reden vnd zu urtheilē sey nicht schnell / sondern bedachtsam vnd forchtsam

Do mowienia y sadzenia nie bądź kłó-
pliwym / owšem raczey leniwym bądź
y bojaźliwym.

XIII. Nullum est decentius aut gratiosius adolescēti ornamentū, quam verecundia, nihil

14. Es ist kein grössere noch holdseligere zierde eines jungen Gesellen / denn schamhaftigkeit / vund nichts greulichet impuden-

impudentia tetricus,
aut inuisus.

noch geheßiger denis
unverjchämtheit.

Niemasż zacnieyszey ani wodziacznieyszey
ozdoby miodemu człowiekowi / iako
wstydlivość / (sromieźliwość) iako
żasie nie nie jest / coby go wiecey ośpes
cilo y ohydziło / iako niewstydlivość.

XV. Studijs honestis & pijs semper intende.

14. Ube dich alleit in
ehrlichen vnd gottse-
ligen dingen.

Cwicz sie vstawicźnie w vczciwych & w
pobożnych rzeczach.

Ociosus homo sa-
xum, malè occu-
patus belua. Be-
nè verò occupa-
tus homo.

Ein müßiget Mensch ist
wie ein stein / Wer
böses thut ist ein beest
wer aber guts thut der
ist ein Mensch.

Człowiek prozmiacy podobny jest Baś-
mieniu / & ktory sie złymi rzeczami za-
bawi / jest bestja / Ten dopiero Człowiek
ktem jest / ktory sie w dobrym obiera.

Homines nihil a-
gendo malè age-
re discunt.

Wenn die Leute nichts zu
thun haben / lernen sie
böses thun.

Ludzie / gdy nie maia co czynić / Czym
sie zabawić / Czemu sie przyucza.

XVI. Cibus &
potum metire na-

Js vnd trinck nach dem
dich hungert vnd dür-

R

turalt

turali desiderio
famis aut sitis,
non gulositate
aut pecunia, libi-
dine infarciendi
corporis.

ſtet / nicht nach deiner
luſt / vnd vermögen /
den Leib zu meſſen.

pożarmu y napoju używaj wedle po-
trzeby przyrodzenia / a nie wedle chci-
wości albo doſtatków / żebyś ciało ſwo-
tuczył.

XVII. Os & cun-
ctum corpus sit
venustè compo-
situm. Oculos
deceat esse sedatos
& quietos, non
elatos nec deie-
ctos, non mobi-
les, sed nec rigen-
tes.

17. Der Mund vnd der
ganke Leib / ſol zier-
lich geſtalt ſein / vnd
die Augen ſol man
ruhig vnd ſtill halten/
nicht erheben / noch
niderſchlahen. / nicht
vmbher werffen / auch
nicht ſtarren laſſen.

poſtawia vſt / y wſzytkiego ciała ma
bydź nadobnie vſtawiana. Oczy
maia bydź ciche a ſpokoyne / nie wyſo-
kie / nie na dół patrzące / nie w ka-
żdy kąt poglądaiące / nie z dretwiałe.

XVIII. Facies ipsa
non sit in torui-

18. Das Angeſicht ſol
nicht murrifch noch
catem,

zatem, nec ferociam composita, sed ad hilaritatem atque affabilitatem,

trokig gestalt sein /
sondern frölich vund
freundlich.

Twaz niema bydz frogani surowa / ale
wesola y tu ludzkosci skloniona.

XIX. Sordes & 19. In fleidungen / in es-
obscenitates ab- sen / in gesellschaft / im
esse decet à vesti- reden / sol man nicht
tu, victu, convi- garstig noch vnstetig
ctu, sermone. sein.

W odzieniu / w iedzieniu / w picciu / w
w obcowaniu / w rozmowie / żadna
nie ma bydz sprośnosć ani plugaśtwo.

XX. Sermo non 20 Die rede sol nit vermes-
sit arrogans, nec sen sein / nicht forcht-
pavidus, nec ab- sam / nicht kleinlaut/
iectus, nec effæ- nicht Weibisch / son-
minatus, sed lim- dern einfeltig / vund
plex & minimè ohn allen betrug / die
captiosus, non nichts vbel deute oder
detortus ad pra- auß. ege.
vas interpretati-
ones.

Alowa nie ma bydz pyśna / nie boiżli-
wa / nie cicha / nie z niewieściała: ale
prosta / śczyra / y nie wykretna.

XXI. Manus, cum
verba facis, non
iactandæ, non ca-
pit quatiendum,
non crispandum
latus, non vultus
corrugandus, &
distorquendus,
non pedes agi-
randi.

21. Mit den Händen sol
man wenn man re-
det/ nicht sechtē/ nicht
das Haupte schütteln/
nicht die Seite krüm-
men/ nicht das An-
tliche runken vnd ver-
stellen/ nicht die Füße
bewegen.

Nie godzi sietē / gdy kto mowi / refa-
mi pochurniwac (kuglowac) albo
glowa porzasc / albo botizgiac / ani-
też wwarz zmarzesc / gebezakrywac /
albo nogami tam y sam skapac.

XXII. Mendacio
nihil est ietius,
veritate nihil pul-
chrius, mendaci-
um facit Diabo-
los, veritas semi-
os, A Deo na-
scas, a Dia-
bolo mendacium

22. Nichts ist heßlicher
denn die Lügen/nichts
schöners denn die
Warheit/Lügen macht
Teuffel/ Warheit
macht Gotteskinder/
die Warheit ist von
Gott/ die Lügen vom
Teuffel.

Nieznaj nic szkodliwiejszego nad kłam-
stwo: nie cenniejszego nad prawdę.
Kłamstwo czyni syny Diablowe / pra-
wda

Wda Boże. prawda od Boga pośła/
Flamstwo od Dyabła.

XXIII. Sodalibus 23. Halt dich zu frommer
te probis ac bo- Gesellschaft / die zu
narum rerum stu- ehrliehen dingen lust
diosis adiunge, hat / solches hilfft nie
quod non exigu- wenig gelere vnn
um est ad eruditi- from zu werden.
onem & probi-
tatem momen-
tum.

Obcuy / (przyimi towarzysstwo) z do-
brymi / ktorzy sie w cnotcie Kochaja / co
nie malo pomoze tu nabywaniu nauki
y dobroci.

Nam talis ferè Denn ein jeder schlacht
quisque evadit, ins gemein nach de-
quales sunt ij, nen / mit welchen er
quibuscum con- umbgehet.
versatur.

Albowiem takim sie każdy pospolicie sta-
wa z takim obcuje.

F I N I S.

